

המותג, ישראל

מאז השבעה באוקטובר הואצה הקריסה במעמד המותג "ישראל" | לא לאהוב את ישראל הפך להיות "הדבר הנכון" | האם ישראל בדרך להיות רוסיה של העולם? | איך דרום-אפריקה הצליחה למתג עצמה מחדש? | כך זה נראה מהזווית של יהדות העולם | סקר מכון "מדגם" בהנהלת מנו גבע ויוניק, במיוחד לפרויקט זה, מגלה שרוב הציבור ער למצב, אך תולה זאת באנטישמיות. האם הציבור צודק? | וגם, איך מדינות ערב רואות את המצב? | מהם מבצעי ההשפעה שמפעילה ישראל, כדי לסכל את קמפיין המתנגדים? | האמירות ששופכות בנזין על המדורה | מה באמת צריך לעשות | ואולי בכלל לא משנה מה אומר העולם, ועם לבדד ישכון?

סעיד אבו-שקרה | עומר בירן | הדס בשן | נסים דואק | דניאל לוי | דודו סעדה

שירה עפרון | ערן עציון | קלוד קנדיוטי | אסף שניידר

נסיים דואק

גיליון המאה של #קול_המון מוקדש לנושא שבוער בעצמותינו, והדיון הציבורי אודותיו דל במקרה הטוב ומניפולטיבי במקרה הרע - מעמד המותג "ישראל".

האם נכון להתייחס לישראל כאל מותג? אנחנו רגילים לתפוס כך מותגים מסחריים - אייפון הוא מותג, טסלה היא מותג (בצרות), BMW היא מותג (נחשק), וגם נספרסו, ונייקי, ופראדה, ופייסבוק, ואיקס וטיקטוק, לאן שלא נפנה אנחנו מוקפים במותגים - וכל אחד מהם מפעיל אותנו רגשית, לטוב ולרע - כשזה טוב אנחנו חושקים במוצר שאותו עוטף המותג וקונים, או משתוקקים לקנות; כשזה רע, אנחנו מתרחקים ממנו, ואפילו משמיצים אותו. אם טוויטר תחת אילון מאסק הפכה לצינור הביוב של לא מעט אנשים, לא רק שלא ניכנס לאיקס (בגלגול המאסקי שלה), אלא גם נשכנע אנשים בצדקתנו ונרחיק אותם ממנה. ולהיפך.

גם דמויות ציבוריות הן מותגים, זו הפרסונה הציבורית שלהן. הרי איש או אישה מאיתנו לא באמת מכיר אותם מקרוב. אמנון אברמוביץ הוא מותג, ודני קושמרו, ובני גנץ, ויאיר לפיד, ומירב מיכאלי, וגיל שויד, ואיך לא בנימין נתניהו ויריב לוין. מספיק אזכור השם שלהם כדי לעורר בנו תחושות על הרצף שבין משיכה כמעט ארוטית ועד קבס שהופך את הקרביים.

כולנו, אבל כולנו, חיים סיפורים, והמותג הוא בעצם סיפור (סיפור המותג), שממקם אותנו על אותו רצף - משיכה-התעלמות-דחייה. לכן גם מדינות הן מותג. קטאר היא מותג (מורכב), וארה"ב (אולי נחשק), ופורטוגל זה המקום החמוד הזה שנותן אזרחות לישראלים, ויוון זה כאן קרוב ואולי שווה לנסות להשיג בית על החוף, וטורקיה פעם מושכת ופעם דוחה, ומי תחליף אותה כבירת השתלות השיערה.

ממש כמו בעולם המסחרי, גם ביחס למותג שהוא מדינה אנחנו מקבלים החלטות צרכניות - לא נטוס לטורקיה כי ארדואן מטנף על ישראל, אבל כן נטוס לדובאי כי הם הפכו חברים של ישראל, ובאירלנד לא אוהבים את ישראל אז מה פתאום שנבקר שם, ולמדנו שבהונגריה ממש כן, למרות שאורבן הוא סוג של רודן אבל ששומר על ביבי שלא ייעצר, אז אולי בטוח שם (או לא).

וזה נכון לא רק לגבי הטיול הקרוב, אלא גם לגבי קרנות פנסיה, וחברות ענק ששוקלות לתקוע

יתד במדינה כזאת או אחרת, או גופים מדינתיים שמחליטים להטיל סנקציות על מדינה (מותג) שמפרה את כללי המשחק, ועוד ועוד. במלים אחרות, סיפור רציני. מאוד.

ישראל היתה מותג נחשק לאחר השואה, אם תרצו דוגמא למיתוג חיובי ומוערך - עד כדי כך שהעולם ידע להתעלם מהטיהור האתני שהתחולל סביב מלחמת העצמאות. הוא ידע להזדהות עם בני התרבות האירופית שהיו חלק ממנו וכמעט נמחקו במרחץ הדמים ששטף את העולם לאורך חמש שנים.

בניגוד לעולם הערבי שהשית חרם על ישראל החל מהרגע הראשון לקיומה, העולם המערבי ידע לחבק את המדינה הצעירה וגם את מאבקי ההישרדות שלה בסביבה עוינת - הוא תפס את ישראל כווילה בג'ונגל (ומי אורב בג'ונגל? החיות הטורפות חסרות התרבות).

גם לאחר מלחמת ששת הימים הוסיף וחיבק העולם את המדינה הצעירה שידעה להנחיל ניצחון צבאי מרשים על כל שכנותיה, ואף אימץ את הגנרלים שלה ללבו. הוא גם סייע לה לעמוד במלחמה הקשה בתולדותיה, מלחמת יום כיפור. אבל מאוחר יותר, הצטננה התמיכה הגורפת, שעה שאחזקת השטחים שנכבשו ב-67', ובעיקר המעמד האזרחי הנחות של תושבי השטחים, גררו פגיעה מסוימת במותג ישראל. כל זה עבר שינוי גדול בשנות ה-90', והעולם חזר וחיבק את אותה מדינה שעה שהיא הראתה נכונות להגיע להסדר שלום ופיוס עם שכנותיה. אפילו החרם הערבי נפרץ במידה רבה, ודאי ביחס למותגים הגלובליים. בשנים שלאחר מכן, שנות הגאות של הטק, ישראל הפכה ליצור מעט סכיזופרני. נערצת בזכות הטכנולוגיה שלה, אבל מותקפת בשל מדיניות שהזכירה לרבים את האפרטהייד בדרום-אפריקה - שני מעמדות אזרחיים באותה מדינה, מעמד אחד כפוף לחוק ומחזיק זכויות אזרח, ומעמד שני תחת שלטון צבאי.

השבעה באוקטובר היווה קו פרשת מים בסיפור הכה ממושך הזה - העולם מיהר לחבק את ישראל לאחר המתקפה הרצחנית של חמאס (שבמידה רבה התעצם צבאית הודות לממשלות ישראל עצמן), אבל החיבוק התחלף עד מהרה בהוקעה רבתי, נוכח התגובה הברוטאלית של ישראל במה שנתפס בעולם כמסע נקמה והרס מתמשכים, שבמסגרתו שילמו בחייהם כ-50 אלף איש ואשה, רובם המוחלט אזרחים, ועוד עשרות אלפי פצועים, ובעצם שני מיליון עקורים. איך הצליחה ישראל להפוך תמיכה רבתי למפגן הוקעה כמעט עולמי? איך בית הדין בהאג הכריז על ראש ממשלת ישראל ועל שר הביטחון כעל פושעי מלחמה - אות קלון שהושט עד אז רק על דיקטטורים ורוצחי המונים.

הנרי קיסינג'ר, שמוזכר בפרויקט מיוחד זה, כבר אמר בשנות ה-70 של ישראל אין מדיניות חוץ, רק מדיניות פנים. ואמנם, הדיון בקריסת המותג "ישראל"

כמעט שאינו מתקיים, ודאי בתקשורת העברית. הסברת הפנים תולה את ההתייחסות לישראל מאז המלחמה כ"אנטישמיות". כך גם טוען הציבור, כפי שעולה מסקר מיוחד שערכנו לרגל גיליון זה.

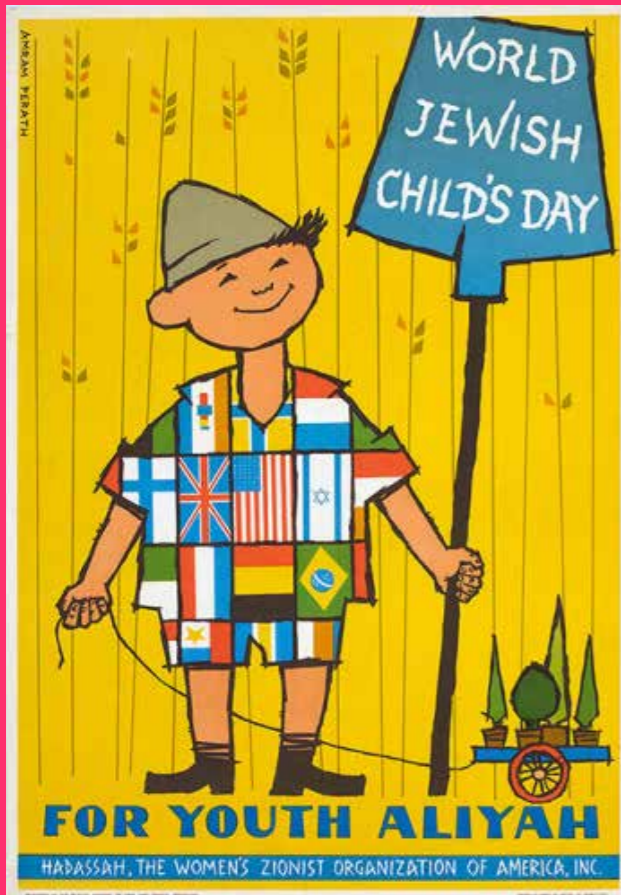
אנחנו סבורים, שמעמד המותג ישראל הוא לא פחות מסוגיית ליבה, שנדחת לקרן זוית, בדיוק כמו סוגיית הליבה שנוגעת ל(אין) מעמד אזרחי של הפלסטינים מעבר לקו הירוק.

בנימין נתניהו לעג שנים לאהוד ברק, שדיבר על הצונאמי המדיני. אבל הצונאמי המדיני הגיע, וכשנתניהו טס ללידו אורבן הוא מקפיד לא לטוס מעל מדיניות שהטילו נגדו צו מעצר. אם זה לא צונאמי, מהו צונאמי? וצונאמי כזה משפיע על כל אחד מאיתנו עד רמת הפנסיות שמהן נצטרך לחיות בגיל הפרישה, והיתרה שיש או אין לכולנו בחשבון הבנק. מדינה שהעולם מוקיע היא מדינה שהעולם נזהר מלהשקיע בה, וכלכלה קטנה ופתוחה כמו ישראל לא יכולה להרשות לעצמה את התענוג הזה.

אז נכון, גם בגיליון הזה אנחנו שמחים לפרסם מאמר מיוחד של מו"ל קבוצת התקשורת "בשבע" שגורס, כי "עם לבדד ישכון", אבל האם אנחנו יורדים עד תום למשמעויות של אותו עם לבדד?

אפרופו משמעויות, לכבוד רב עבורנו לנו לארח בפרויקט המיוחד מספר כותבים, ומרואיינים נוספים, מומחים ומומחיות בתחומם, שדנים בהיבטים השונים של המשבר המותגי שעוברת ישראל - כי דיון כזה מחייב תזמורת מנוסה ומיומנת.

אפרופו תזמורת, יותר מנשמח לתגובות ולהערות, וגם להארות בנושא. כי הדיון הזה פשוט חייב להתקיים. הוא בנפשנו. לא רק שלנו, אלא בנפש הקולקטיבית שלנו.

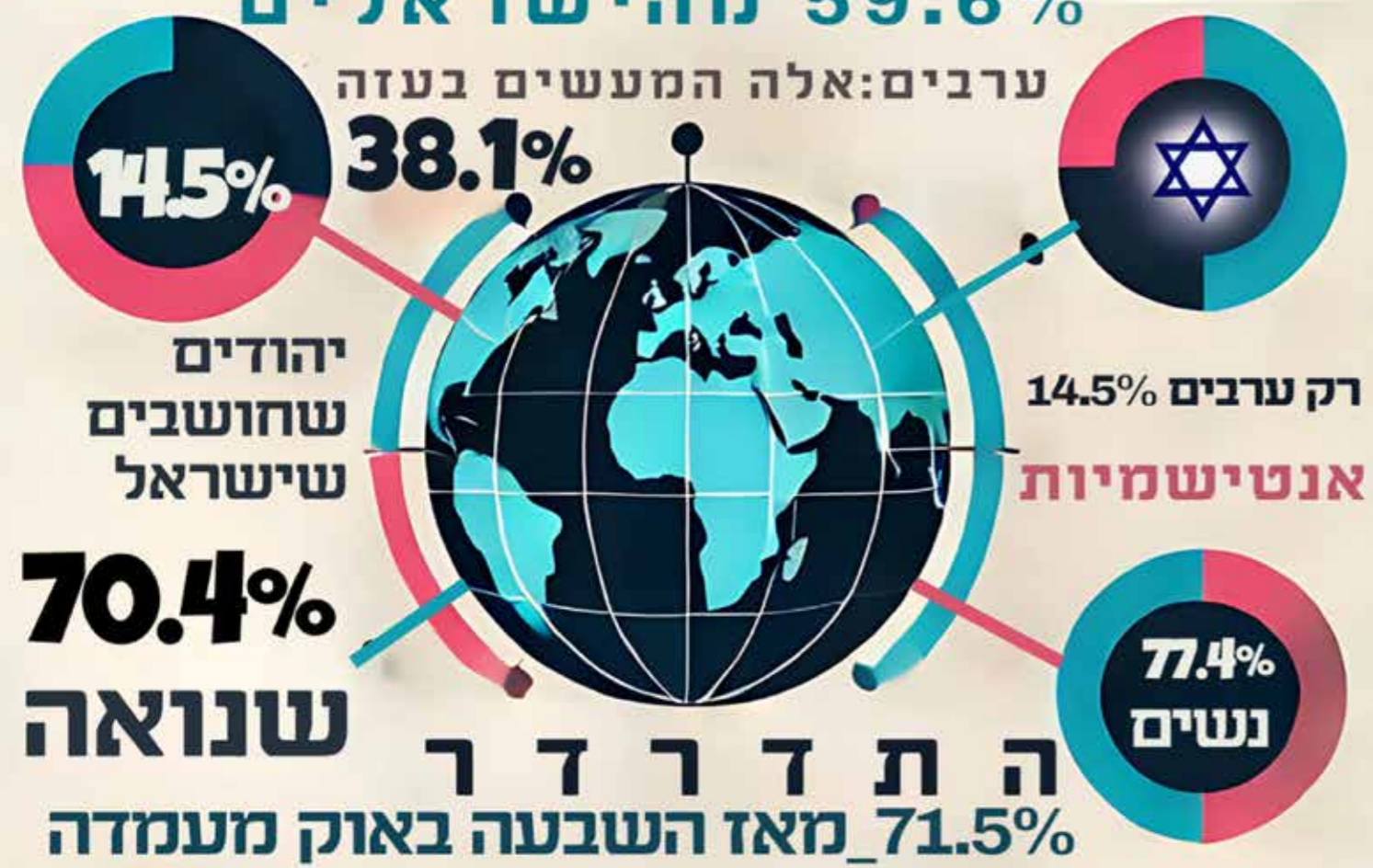
איך הישראלים רואים את התפיסה העולמית כלפי ישראל מאז המלחמה?

סקר מכון מדגם 042025 מעמדה של ישראל בעולם
הסיבה לשנאה ואי האהדה:
אנטישמיות

59.6% מהישראלים

ערבים: אלה המעשים בעזה

אשרי, שנוא אני

סקר שנערך על-ידי מכון "מדגם" בראשות מנו גבע, במיוחד לפרויקט זה, מגלה מה הציבור הישראלי חושב על היחס של העולם כלפי ישראל? וגם: לאיזה רעיונות, שהממשלה דווקא מאוד מחבבת, יש קרוב לאפס תמיכה בציבוריות הישראלית

הכותב כיהן כעורך חדשות בכיר בעיתונים מעריב וידיעות אחרונות

אסף שניידר

2000 שנה של תלאות עושות את שלהן, ומסתבר שרובנו המוחץ נשאים של הגן היהודי הנרדף: האנטישמיות מובילה בפער גדול כהסבר ליחס השוטם של העולם כלפי ישראל. מהסקר שנערך במיוחד עבור הפרויקט הזה, עולה כי כ-60% מהאוכלוסייה היהודית בישראל סבורים כך.

אבל כדאי לשים לב לסיבה שמדורגת שנייה בקרב האוכלוסייה היהודית: עוצמת התגובה הישראלית במלחמה בעזה. מפתה לומר, שהישראלים שולפים את האנטישמיות כתגובת בטן רלפקסיבית, אבל כאשר הם נדרשים לחשוב, עמוק בפנים הם מבינים משהו שהם מעדיפים לא לדבר עליו בגלוי.

בפילוח לפי מוצא, כאשר הפלסטינים אזרחי ישראל נשאלים לסיבה, לדעתם, למתקפות הציבוריות נגד ישראל, מובילה עוצמת התגובה הישראלית, ובגדול, וזה מובן. מעניין שאחרי כל הרעש שהממשלה עושה סביב הקמפינים שגופים כמו תנועת BDS ואחרים מנהלים, הם נתפסים רק כסיבה השלישית בעוצמתה ליחס השלילי של כלפי ישראל - כ-26% מהיהודים סבורים כך, וכ-22% מהערבים.

ועדיין, כאשר היהודים נשאלים מה עשוי לשפר את מעמדה של ישראל, לפתע המשאלה המסורתית "לשפר את ההסברה" הופכת לאפשרות המובילה, עם כ-35% מהנשאלים. עם זאת, מעניין יותר להביט מהן האפשרויות שמשתרכות בסוף הטבלה, מקוששות בקושי שברירי אחוזים כמעט בלתי נספרים של תמיכה: לספח את הגדה המערבית, לגרש אוכלוסייה ערבית ולטפל ביד קשה בישראלים שמוציאים את דיבתנו. ובקיצור: הציבור אומר "לא" ובגדול לליבת הגותו של הימין הקיצוני, זה שנכון להיום הוא המתווה הבלעדי של מדיניות הממשלה. ואילו הערבים עונים בתכליתיות, ברוב מוחץ: סיימו את המלחמה.

הסקר נערך על ידי מכון מדגם, בראשות מנו גבע בחודש אפריל 2025 וכלל מדגם מייצג לחברה הישראלית על גוניה

אנחנו מדברים על מספרים. התכנסנו פה כדי להציג את המצב כפי שהוא עולה משורה ארוכה של נתונים שנאספו במחקרים של גופים מובילים המתמחים במעמדם של לאומים ומדינות. והמצב, איך לומר, בטטה.

איך תופסים אותנו בעולם לאורך השנים

לאורך עשרות שנים ההבנה של עמדות הציבור העולמי כלפי ישראל התבססה בעיקר על סקרי דעת קהל מסורתיים. סקרים אלה, עם כל מגבלותיהם וחוסר התחכום שלהם לעומת כלים עכשוויים, עדיין מספקים תמונה בסיסית חשובה של מגמות לאורך זמן ומאפשרים השוואה בין תקופות שונות.

סקרי גאלופ. גאלופ, אחד ממכוני הסקרים המובילים בעולם, עוקב אחר עמדות הציבור האמריקאי כלפי ישראל וכלפי הפלסטינים מאז 1967. בתחילה, בסקר התבקשו המשיבים לדווח על יחסם לישראל מול יחסים כלפי "הערבים". רק ב-1993, כאשר הסכם אוסלו כבר בתמונה, הרגישו בגאלופ נוח מספיק כדי להשתמש בשם המפורש "פלסטינים", רחמנא לצלן. פרט צדדי בסיפור, שמעיד על כך שהדרך שבה מכוני מחקר אומדים את הסנטימנט האנושי כלפי מדינה, לאום או קבוצת אנשים מושפעת גם מהניסוח של השאלות. כך או כך, הנתונים ארוכי הטווח של גאלופ מציינים תמונה ברורה:

בשנת 1967, לאחר מלחמת ששת הימים, 56% מהאמריקאים הביעו אהדה לישראל, לעומת 4% בלבד שהביעו אהדה לצד הערבי.

בשנות ה-70 וה-80, התמיכה בישראל נעה בין 37% ל-49%, כאשר התמיכה בצד הערבי נותרה לרוב מתחת ל-10%.

בין 1993 (שינוי המינוח ל"פלסטינים") ל-2001, האהדה לישראל נעה בסביבות 38%-45%, והאהדה לפלסטינים עלתה ל-15%-11%.

תמיכת השיא בישראל הייתה החל מאמצע הקדנציה הראשונה של טראמפ כנשיא והגיעה לשיא של כל הזמנים - 75% - במדידה של פברואר 2021, מיד עם תחילת כהונתו של ג'ו ביידן.

מגמת ירידה משמעותית התחילה ב-2023, והנתון מ-2024, שכבר מגלם בתוכו את הטלטלה של 7 באוקטובר והמלחמה שמשתוללת מאז, מייצג את הנקודה הנמוכה ביותר מאז 2009: 58%.

הכותב כיהן כעורך חדשות בכיר בעיתונים מעריב וידיעות אחרונות

אסף שניידר

באחד מפרקי העונה השישית של הסדרה האמריקאית "מאד מן" מבליח למשך שניות מעל מיטתו של אחד מעובדי המשרד פוסטר של משה דיין. זהו רק פריים של חלקיק שנייה, רגע חולף בסדרה גדושה בדמויות ובעלילות משנה. אבל הוא העסיק דיונים ארוכים בפורומים רבים ברשת: מה עושה צילום של שר הביטחון הישראלי בחדר השינה של ארט דיורקטור אמריקני?

בשלב הזה הסדרה, שמלווה משרד פרסום במשך עשור, נמצאת בשנים 1968-1969. אחד מהדברים שהפכו את "מאד מן" לסדרת מופת הוא הדרך שבה היוצרים מיטיבים להעביר את הלך הרוח של תקופות שונות לא דרך העלילה והדיאלוגים, אלא גם באמצעות דיוק וירידה לפרטים הקטנים ביותר של הדברים הנראים ברקע, כאילו במקרה. והפוסטר של דיין עושה ממש את זה: הוא מציג בדיוק היסטורי עד כמה המותג "ישראל" היה חזק מייד לאחר מלחמת ששת הימים. אלה לא היו רק ההישגים הצבאיים המזהירים: בראש ובראשונה, זאת היה מתוך תחושה אמריקאית של רדיפת צדק. ישראל נתפסה כמקום המפלט הקטן של היהודים לאחר השואה, מקום מפלט ששוב היה מאוים מכל הכיוונים על ידי משטרים פשיסטיים שמאיימים להשמיד, להרוג, לזרוק לים. והנה, ברגע האחרון דוד הקטן חמק מהשמדה על ידי גוליית. זה היה מסונכרן לגמרי עם האתוס האמריקאי של "השריף רודף הצדק בעיירה במערב הפרוע, ניצב לבדו מול הכנופיות".

אבל לא רק טיפוסים חובשי כובע בוקרים מרצועת התנ"ך אהדו את ישראל. גם אמריקנים ליברליים ובעלי תפיסות שמאל מצאו בנו דברים שאפשר להעריך: הם זיהו את ישראל כחברה שוויונית, רודפת חדשנות בכל תחום, שלא מהססת לנסות מודלים של כלכלה שיתופית כמו הקיבוצים. וכל אלה מסבירים מדוע בפרק ה-11 של העונה השישית בסדרה "מאד מן", סטן ריזו, הארט דיורקטור ההיפי ומעשן הגראס של המשרד, תלה מעל מיטתו פוסטר של משה דיין. זה בדיוק המותג המוצלח, הקולי, ה"נכון" שצעיר שמאלני ומעודכן בארצות הברית של 1968 - היפסטר של אותם ימים, אם תרצו - רצה להציג בגאווה. איפה מעמד המותג שלנו אז, ואיפה הוא היום. אנחנו לא מדברים כאן על כותרות "כולם אנטישמים!" פומפוזיות שפוליטיקאים מוכרים לבייס שלהם (נדון בזה בכתבה אחרת בפרויקט המיוחד).

שונאים אותנו

שם בחוץ

מהערכה חובקת עולם בימים שלאחר מלחמת ששת הימים, ועד לתחתית טבלת המדינות האהודות כיום: כך "לא לאהוב את ישראל" הפך לטרנד. 60 שנה של השמדת ערך: לא נעים כמו לחטוף תרשים פאי ישר לפרצוף | מאת: אסף שניידר

קרדיט לתמונה: POND5

מדד האשטגים של Talkwalker. יתוח של חברת Talkwalker מדצמבר 2023 מציג תמונה עד כמה, לפחות במגרש של פעילות הרשת, הפלסטינים משחקים מול שער ריק:

• האשטג #FreePalestine הגיע ליותר מ-20 מיליון פוסטים ברשתות החברתיות בחודשיים שלאחר 7 באוקטובר 2023.

לעומת זאת, האשטגים פרו ישראלים כמו #StandWithIsrael ו-#BringThemHomeNow הגיעו לכ-1 מיליון פוסטים בלבד באותה תקופה - פער של פי 20.

סטיקר האבטיח וסמלים פרו-פלסטיניים. סטיקר האבטיח הפך לסמל מרכזי של התמיכה בפלסטינים ברשתות החברתיות, במיוחד בקרב משתמשים צעירים. האבטיח מייצג את צבעי הדגל הפלסטיני (אדום, שחור, ירוק ולבן) ונתפס כדרך חתרנית, מגניבה ו"עוקפת צנזורה" להביע תמיכה:

• לפי נתוני Meta מאפריל 2024, השימוש באימוג'י האבטיח עלה ב-427% ברשתות החברתיות שלה בהשוואה לאותה תקופה בשנה שעברה.

בטיקטוק, סרטונים עם האשטג #watermelon זכו ליותר מ-2.3 מיליארד צפיות, כאשר רובם המוחלט קשורים לתמיכה בפלסטינים.

התמריץ האלגוריתמי לעמדות פרו-פלסטיניות. הרשתות, בהן האלגוריתמים הם היד הנעלמת ששולטת במה שנראה בפייד שלנו, מעניקות עדיפות לתכנים שנתפסים על ידן כטרנדיים, ובכך הן יוצרות מערכות היזון חוזר שמתגמלות את מי שממחרים לאמץ את הטרנד של הרגע. ואחד

ניתוח Big Data שנערך על ידי חברת Pulsar בשנים 2019-2023 מציג ממצאים מאלפים

ההאשטג #FreePalestine הגיע ליותר מ-20 מיליון פוסטים ברשתות החברתיות בחודשיים שלאחר 7 באוקטובר 2023. לעומת זאת, האשטגים פרו-ישראליים כמו #StandWithIsrael ו-#BringThemHomeNow הגיעו לכ-1 מיליון פוסטים בלבד באותה תקופה - פער של פי 20.

רק 25% מהנשאלים ברחבי העולם ראו את ישראל כבעלת השפעה חיובית, לעומת מדינות כמו קנדה (61%), גרמניה (59%) ויפן (56%).

מדד Nation Brand Index של Anholt-GfK. הבוחן את תדמית המדינות בעולם, מציג ירידה במיקומה של ישראל מהמקום ה-28 בשנת 2010 למקום ה-36 בשנת 2023, מתוך 50 מדינות שנבדקו. רק 25% מהנשאלים ברחבי העולם ראו את ישראל כבעלת השפעה חיובית, לעומת מדינות כמו קנדה (61%), גרמניה (59%) ויפן (56%).

מדד Nation Brand Index של Anholt-GfK. הבוחן את תדמית המדינות בעולם, מציג ירידה במיקומה של ישראל מהמקום ה-28 בשנת 2010 למקום ה-36 בשנת 2023, מתוך 50 מדינות שנבדקו.

עידן הרשתות וכלי הניתוח המתקדמים

אך בעוד שסקרים אלה מציגים תמונה כללית חשובה, הם מוגבלים ביכולתם לספק תובנות מעמיקות על הגורמים לשינוי, עוצמת הרגשות ועל ניואנסים בדעת הקהל. כאן נכנסים לתמונה כלי המחקר החדשים של העידן הדיגיטלי.

מחקרים בעידן ה-AI: לנתח את הסנטימנט

כפי שכבר אמרנו, מדידת היחס כלפי ישראל נעשתה במשך שנים בשיטה המסורתית של סקרי דעת קהל שמספקים בסך הכל נתון די בינארי: כן או לא, אוהד או לא אוהד. מאז, חווינו שתי מהפכות טכנולוגיות-תקשורתיות: לפני כ-20 שנה צצו הרשתות החברתיות, ובשנים האחרונות הצטרפו אליהם אלוגוריתמים של בינה מלאכותית. כלי בינה מלאכותית יכולים לסרוק ולקרוא מיליוני פוסטים, ולהבין מתוכם על מה הם מדברים, וחשוב יותר - איך הם מדברים. כיום, גופי מחקר יכולים לספק היבטים הרבה יותר ממוקדים: אילו נושאים מהווים טרנד בשיח הרשתות? אילו האשטגים דומיננטיים בפייד? מהי עוצמת הרגש שמלווה את האמירות? מה אומר סטיקר תמים שמודבק לתמונה שאנשים מעלים, ומדוע הם בוחרים דווקא בו? ומה קצב התפשטות הנרטיבים השונים?

ניתוח סנטימנט של Brandwatch. חברת Brandwatch, המתמחה בניתוח מאות מיליוני שיחות ברשתות החברתיות, ניתחה את האזכורים של ישראל ברשתות בין 2019-2023:

ב-2019, הסנטימנט כלפי ישראל היה 42% חיובי, 32% ניטרלי ו-26% שלילי.

במהלך 2022 הסנטימנט ירד ל-29% חיובי, 31% ניטרלי ו-40% שלילי.

לאחר אוקטובר 2023, הסנטימנט החיובי צנח ל-17% בלבד, עם 62% סנטימנט שלילי.

בסדרה "מאד מאן", סטן ריזו, הארט דיירקטור ההיפי ומעשן הגראס של המשרד, תלה מעל מיטתו פוסטר של משה דיין. זה בדיוק המותג המוצלח, הקולי, ה"נכון" שצעיר שמאלני ומעודכן בארצות הברית של 1968 - היפסטר של אותם ימים, בגאווה

הפילוח הפוליטי מגלה נתון מדאיג, והוא משקף את העובדה שבעידן נתניהו ישראל הפנתה עורף באופן גלוי וכמעט רשמי לעיקרון הבי-פרטיזן - "ממלכתיות" בגרסת יחסי ישראל-ארה"ב - לפיהם הידידות העמוקה בין שתי המדינות אינה תלויה בזהות המפלגתית של הנשיא. בנתונים הכללים לשנה החולפת, 2024, 66% מהרפובליקנים הביעו אהדה לישראל לעומת 39% בלבד מהדמוקרטים - הפער הגדול ביותר בין המפלגות שנמדד אי פעם.

מכון פיו (Pew Research Center). מכון פיו מספק נתונים מדויקים יותר לגבי פילוחים דמוגרפיים בארה"ב, ובפרט מדגיש את הפערים הבין-דוריים ביחס לישראל:

בסקר ממאי 2023, רק 37% מהאמריקאים בגילאי 18-29 רואים את ישראל באור חיובי, לעומת 71% בקרב בני 65 ומעלה.

בסקר ממאוס 2024, 46% מהאמריקאים בגילאי 18-29 מאמינים שהתגובה הישראלית בעזה היתה "מוגזמת מדי", לעומת 26% מבני 65 ומעלה. כאשר השאלה היא "האם לחמאס היה טיעון בעל תוקף כאשר הוא פתח במלחמה", התמונה דומה: 34% אחוז מבני ה-18-29 השיבו שלחמאס היה טיעון תקף, מול 18% אצל המבוגרים. בסקר זה, 58% מכלל האוכלוסיה היו סבורים כי לישראל היו טיעונים תקפים להגיב ביציאה למלחמה מול חמאס.

BBC World Service Poll. סקר תאגיד השידור הציבורי הבריטי העולמי, שנערך בשיתוף עם חברת המחקרים GlobeScan/PIPA מודד את ההשפעה העולמית הנתפסת של מדינות שונות:

בסקר 2017, ישראל דורגה במקום ה-14 מתוך 16 מדינות במדד ההשפעה החיובית.

על השיח אודות ישראל:

• בטוויטר/X נרשמה עלייה של 380% בהאשטגים פרו-פלסטיניים בין 2018 ל-2023.

שיעור האינטראקציות עם פוסטים פרו-פלסטיניים גדל פי 2.7 בהשוואה לפוסטים פרו-ישראליים (ונזכיר, לא בפעם הראשונה: האינגייג'מנט, המעורבות והאינטראקציה עם הנעשה ברשתות, הוא הגביע הקדוש של יוצרי התוכן. הם יעשו הכל עבורו).

ניתוח לשוני של השיח מצא שהמילים הנפוצות ביותר בהקשר הישראלי הן "כיבוש" (ב-56% מהאזכורים), "אפרטהייד" (ב-42%) ו"פשעי מלחמה" (ב-38%).

חברת Talkwalker, המתמחה בניטור רשתות חברתיות, מצאה כי בשנת 2023, הרגש הדומיננטי בפוסטים הקשורים לישראל היה כעס (41%), אחריו אכזבה (28%) וחשש (19%), בעוד שרגשות חיוביים כמו הערכה הופיעו רק ב-12% מהאזכורים.

יכולנו להמשיך ולהמשיך, ולמצוא עוד חברות ומכוני מחקר שניתחו את השיח ובחנו את ההאשטגים ועקבו אחרי הסנטימנט והסתכלו בזכוכית מגדלת כמה אחוזים באיזה פלח אוכלוסייה בדיוק מסרבים להאמין כי חמאס ביצע מעשי זוועה באזרחים חפים מפשע, ומה אותם אנשים מאמינים בכל מאודם שישראל עושה. אבל מן הסתם כבר הבנתם מה התמונה הגדולה. איך לומר, התחלנו את המהדורה הזו מדכא. מפה אפשר רק לעלות.

מהטרנדים האלה, מאז ה-7 באוקטובר, הוא אימוץ עמדות פרו-פלסטיניות. משפיענים, יוצרים תוכן וסתם גולשים עם שאיפות לאסוף עוד ועוד עוקבים מגלים שלהדביק סטיקר של אבטיח או להוסיף האשטג נגד "האפרטהייד הישראלי" הם מנוע צמיחה קל לשימוש וחינמי.

מחקר של חברת HypeAuditor מפברואר 2024, שבחן כ-10,000 חשבונות אינסטגרם של משפיענים, גילה שפוסטים עם האשטג #FreePalestine זכו בממוצע לעלייה של 193% באינגייג'מנט (מעורבות) בהשוואה לפוסטים רגילים של אותם משפיענים. לעומת זאת, פוסטים פרו-ישראליים הראו עלייה ממוצעת של 37% בלבד. ניתוח שנערך על ידי מכון Graphika בין אוקטובר 2023 לינואר 2024 הראה כי תוכן פרו-פלסטיני בטיקטוק זכה ל"הפצה מועדפת" באלגוריתם. משפיענים שאימצו עמדות פרו-פלסטיניות דיווחו על עלייה ממוצעת של 217% במספר העוקבים תוך חודש אחד, ועלייה של 309% בהכנסות מ"מתנות" בשידורים חיים (בפלטפורמות רבות), כאשר יוצר תוכן משדר "לייב", לעוקבים אחריו יש אפשרות "לקנות לו קפה", כלומר להעביר סכום קטן, מעין טיפ לאות הערכה).

הסטיקרים כמנוף לחשיפה. מחקר של Socialbakers מדצמבר 2023 מצא שסטורי באינסטגרם שכלל סטיקר של דגל פלסטין או הכיתוב Free Palestine קיבל בממוצע פי 2.3 יותר צפיות מסטורי רגיל של אותו משתמש. אחד הממצאים המעניינים היה שכ-74% מהמשפיענים שהשתמשו בסטיקרים אלה לא פרסמו תוכן פוליטי קודם לכן.

השפעה על המיתוג האישי של המשפיענים. מחקר של חברת CreatorIQ שסקר 1,200 משפיענים ברחבי העולם (אפריל 2024) מצא ש-67% מהמשפיענים שהוסיפו תוכן פרו-פלסטיני לפיד שלהם עשו זאת בחלקו בגלל "לחץ חברתי" ו-42% ציינו "חשש מאובדן עוקבים" כסיבה מרכזית. רק 31% ציינו "אמונה חזקה בצדקת הנושא" כסיבה העיקרית.

ניתוח שיח ברשתות החברתיות. ניתוח של Signal Labs שבחן 7.2 מיליון פוסטים ברשתות החברתיות בין אוקטובר 2023 לפברואר 2024 מצא:

כ-31% מהפוסטים שהתייחסו לאירועי 7 באוקטובר הטילו ספק באמיתות הדיווחים על מעשי האלימות.

האשטגים כמו #FakeNews ו-#IsraelLies הופיעו ביותר מ-1.8 מיליון פוסטים.

ציוצים שהטילו ספק בדיווחים על אלימות מינית זכו ל-179% יותר ריטוויטים מציוצים שתמכו באמיתות.

בעוד היד השנייה הרחיבה את החרם למעגלים חדשים ומפתיעים. כוכב הוליוודי שהעז להופיע בישראל? לרשימה השחורה. חברת משקאות שפתחה מפעל בתל אביב? אסורה לשיווק בעשרים ושתיים מדינות ערב. מלון בינלאומי שאירח כנס ישראלי? שערי קהיר וריאד יינעלו בפניו.

השנים חלפו, והחרם גילה יכולת התאמה מרשימה לנסיבות המשתנות. הקשרים הפוליטיים-כלכליים שהתפתחו בעולם לא פסחו על המזרח התיכון, והנה מצאנו את עצמנו בפרדוקס מרהיב: מצרים חתמה על הסכם שלום עם ישראל ב-1979, אך ממשיכה לנהל "שלום קר" כלכלי; חברות אמריקאיות גילו שאפשר לקיים עסקים עם שני הצדדים באמצעות חברות-בת מסתוריות; וסוחרים פלסטינים בגדה המערבית מצאו דרכים מתוחכמות לייבא סחורה ישראלית דרך מדינות שלישיות, תוך שהם מצהירים על התנגדותם הנחרצת לנורמליזציה.

ואז, כאשר נדמה היה שהחרם הולך ודועך, עם הסכמי אוסלו והתקרבות בין ישראל למדינות המפרץ, ולישראל הגיעו חברות רבות שמורא החרם הרתיע אותן עד אז (למשל, יצרני רכב כמו טויוטה והונדה, ורבים אחרים) צץ לו מרבצו פניקס חדש – תנועת ה-BDS. אותה תנועה שנולדה בוועידת דרבן נגד גזענות בשנת 2001, העתיקה את עקרונות החרם הקלאסי אל המאה ה-21, ולבשה מחלצות של שיח זכויות אדם וצדק אוניברסלי. לא עוד חרם ערבי, אלא "חרם בינלאומי", לא עוד התנגדות לאומנית-דתית, אלא "תמיכה בזכויות האדם".

וכך, במעין סימפוניה היסטורית מדהימה, כשהעולם הערבי עצמו החל להתפכח מהחרם המסורתי, עם הסכמי אברהם ונרמול היחסים עם מדינות המפרץ, אירופה וחלקים מהאקדמיה המערבית הרימו את דגל החרם בהתלהבות של מגלי עולם חדש. אותו כלי שהוכיח יעילות חלקית לאורך עשרות שנים, מצא לעצמו קהל חדש באוניברסיטאות אליטיסטיות ובמסדרונות מועצות עירוניות במערב. קמפיין ה-BDS, שבמשך שנים נחשב לאנקדוטה פוליטית שולית ובעיקר ביאס מעריצי פינק פלויד ישראלים, הפך מאז 2023 לשחקן ממשי והתקדם מהנפת שלטי קרטון ומגפונים מפלסטיק.

איך הוא התחיל?

ב-2005, כשהחרם הערבי כבר דעך בעקבות הסכמי השלום והנורמליזציה, הופיעה תנועת ה-BDS. עם קואליציה של ארגונים פלסטינים והנהגה של עומר ברגותי, התנועה אימצה שפה חדשה של זכויות אדם וצדק אוניברסלי, והתבססה על שלושה עמודי תווך:

- 1. **אמנם חלק לא קטן מהציבור הישראלי טוען, כי מדובר בגלגול מודרני של האנטישמיות העתיקה והחדשה, אבל אותו חלק צריך להסביר את הזיקה החד-ערכית בין מגמות החרם לבין אירועי מלחמה ושלום**

עובד UNIK, משפטן, כתב ב'מתחת לרדאר' ובעל בלוג Times of Israeb.

עומר בירן

החרם על ישראל לא נולד במלחמת "חרבות ברזל", או "תקומה", או כל שם אחר שייבחר לתאר את הכישלון הקולוסאלי הזה.

החרם הערבי – תופעה מרתקת זו של התנגדות כלכלית-פוליטית – משתרע על פני תקופה היסטורית ארוכה כמו הסכסוך עצמו, ולמרבה האירוניה, ניחן באותה מידה של אפקטיביות. נדמה כי בעוד האזור כולו חווה תהפוכות דרמטיות – ממשטרים שעלו ונפלו, דרך מלחמות עקובות מדם ועד הסכמי שלום היסטוריים – עומד לו החרם כסלע איתן, משנה צורה ופושט לבושים חדשים, אך ממשיך להתקיים בעקשנות ראויה לציון.

הוא החל בימים רחוקים, עוד בטרם נשמעה המילה "ציונות" בפי המון העם, כאשר סוחרים ערביים בפלשתינה העות'מאנית קראו להימנע מרכישת סחורות יהודיות. מה שהחל כיוזמה מקומית התגבש במהרה לכדי אידיאולוגיה שלמה, עם הקמת "הוועד הערבי העליון" שקרא ב-1936 לחרם רשמי על מוצרים יהודיים. אירוניה היסטורית קטנה: רבים מאותם סוחרים שקראו לחרם המשיכו לקיים יחסי מסחר חשאיים עם שכניהם היהודיים – הפרגמטיזם הכלכלי, מסתבר, גבר לעיתים קרובות על אידיאולוגיה לוחטת.

הרשימה השחורה הנודעת לשמצה

בהמשך, עם הקמת מדינת ישראל, עבר החרם מטמורפוזה והפך למיזם רשמי ומתוכנן של הליגה הערבית, שהקימה את "המשרד המרכזי לחרם על ישראל" בדמשק – שנודע לשמצה בזכות "הרשימה השחורה" שלו. יד אחת של הליגה הערבית חתמה על הסכמי הפסקת אש,

החרם האנטי-ישראלי התחיל בימי המנדט, דעך בימי אוסלו, ותפס תאוצה, השפעה ותמיכה בדמות תנועות ה-BDS, ששאבו השראה מהחרם על האפרטהייד בדרום אפריקה. איך זה עובד, ומי חשוף יותר? | מאת: עומר בירן

עוד לבנה בחומה

BOYCOTT
ISRAELI
APARTHEID
Free Palestine • www.palestinecampaign.org

not for flyposting

1. סיום "הכיבוש והקולוניזציה של כל האדמות הערביות"
2. שוויון מלא בזכויות האזרחים הערבים-פלסטינים בישראל
3. כיבוד "זכות השיבה" של הפליטים הפלסטינים

מי ברשימה השחורה?

רשימת היעדים של ה-BDS מגוונת להפליא ומשקפת אסטרטגיה של הרחבת החרם הרבה מעבר לאפיקים הכלכליים המסורתיים:

חברות ועסקים:

- חברות הפועלות בהתנחלויות - מסודהסטרים (לפני שעברה) ועד AirBnB (שניסתה לצאת וחזרה)
- קבלני ביטחון וחברות נשק - אלביט מערכות, רפאל, IAI, וחברות בינלאומיות כמו G4S
- בנקים המממנים פרויקטים בשטחים - בנק הפועלים, לאומי, ובנקים זרים עם השקעות בישראל
- חברות טכנולוגיה - HP, מוטורולה, ומיקרוסופט (בגלל פרויקטים ביטחוניים)
- חברות צריכה בינלאומיות - קוקה-קולה, מקדונלדס, סטארבקס (עם סניפים בישראל)

מוסדות אקדמיים ותרבותיים:

- אוניברסיטאות ישראליות - במיוחד אלה עם קשרים ביטחוניים או מחקרים ביטחוניים
- אמנים המופיעים בישראל - רשימה ארוכה מאלטון ג'ון ועד טיילור סוויפט

- פסטיבלים בינלאומיים המארחים נציגות ישראלית - קאן, ברלינלה, אירוויזיון
- מוסדות ספורט ישראליים - קבוצות, התאחדויות, והשתתפות בטורנירים בינלאומיים

גופים ממשלתיים ואקדמיים:

- קשרי אקדמיה בינלאומיים עם מוסדות ישראליים
- תוכניות חילופי סטודנטים וסגל עם אוניברסיטאות ישראליות
- מענקי מחקר משותפים ושיתופי פעולה אקדמיים

הקריטריונים גמישים להפליא

בניגוד לחרם הערבי המסורתי שהתאפיין בכללים ברורים, ה-BDS פיתחה קריטריונים גמישים המאפשרים הרחבה והתאמה למציאות המשתנה:

1. קשר ישיר להתנחלויות - הקריטריון הקל ביותר להצדקה, הממוקד בחברות עם נוכחות פיזית בשטחים
2. "סיוע לכיבוש" - קטגוריה רחבה הכוללת חברות המספקות טכנולוגיה או שירותים לצבא/משטרה
3. שותפות לנרמול היחסים - המאפשרת להחרים כל מי שמקדם "תדמית חיובית" של ישראל
4. "שתיקה היא הסכמה" - הרחבה המאפשרת לכלול ארגונים שלא התבטאו נגד מדיניות ישראל
5. קשרים מוסדיים - המאפשר החרמת מוסדות (בניגוד לאנשים פרטיים) עם קשר רשמי לישראל

גיאוגרפיית החרם: איפה הוא באמת משפיע?

- קמפוסים אמריקאיים - במיוחד אוניברסיטאות עילית בחוף המזרחי והמערבי (קולומביה, בארקלי, הארוורד)
- מערב אירופה - בעיקר בריטניה, אירלנד וסקנדינביה, עם תאים פעילים במוסדות אקדמיים
- ארגוני זכויות אדם בינלאומיים - אמנסטי, Human Rights Watch ואחרים אימצו חלק מהרטוריקה
- איגודים מקצועיים - במיוחד באקדמיה, באמנויות ובתחום הסוציאלי

במקביל, מרכזי הפעולה של התנועה השתנו עם השנים:

- רמאללה - מוקד מרכזי לתיאום פעילות בינלאומית
- לונדון - מרכז פעילות אירופי מרכזי

רבאק - אפילו סרט פלסטיני-ישראלי שחושף העוולות שמחוללים מתנחלים בגיבוי הצבא בדרום הר חברון וזכה באוסקר (!) הפך מוקצה. תוכן הסרט בכלל לא שינה, רק זהות אחד היוצרים - כאמור, ישראלי. עוד לבנה בחומה, ועוד אחת מעליה

- ניו יורק/סן פרנסיסקו - מוקדי הפעילות האמריקאית

האפקטיביות: בין רעש לתוצאות

לפני ה-7 באוקטובר ההשפעה הכלכלית היתה מוגבלת - הכלכלה הישראלית צמחה באופן משמעותי למרות החרם, עם השקעות זרות שהגיעו לשיא של 27 מיליארד דולר ב-2021. מנגד, הוא נחל הישגים תדמיתיים משמעותיים, והמשגת השיחה לכיוון של "אפרטהייד" ו"קולוניאליזם". בו-בזמן, גם לפני ה-7 באוקטובר התנועה נחלה לא מעט הצלחות נקודתיות, כמו נסיגה של חברות מסוימות מהתנחלויות, או מחברות הפועלות מעבר לקו הירוק, ביטולי הופעות של אמנים, החלטות השקעה של קרנות פנסיה בעיקר בסקנדינביה ועוד.

המלחמה בעזה הובילה לשינוי דרמטי בהיקף ובהשפעה של תנועת החרם:

- התרחבות משמעותית של התמיכה, במיוחד בקמפוסים אמריקאיים עם מאהלי מחאה והפגנות רחבות
- מעבר מחרם ממוקד-התנחלויות לחרם רחב יותר על ישראל בכללותה
- פגיעה משמעותית בתיירות וענפים מסוימים, גם אם בשילוב עם השפעות המלחמה עצמה
- החרמות אקדמיות נרחבות - ביטול שיתופי פעולה, דחיית מאמרים, ביטול הזמנות לכנסים

רבאק - אפילו סרט פלסטיני-ישראלי שחושף העוולות שמחוללים מתנחלים בגיבוי הצבא בדרום הר חברון וזכה באוסקר (!) הפך מוקצה מבחינתם. תוכן הסרט בכלל לא שינה, רק זהות אחד היוצרים - כאמור, ישראלי. עוד לבנה בחומה, ועוד אחת מעליה.

הפרדוקס המעניין: חיזוק הימין דרך החרם

אולי האירוניה הגדולה ביותר של החרם היא אפקט הבומרנג הפוליטי שלו. ככל שהחרם הבינלאומי מתרחב, במיוחד בצורתו הבלתי מובחנת, כך מתחזקת בישראל

תחושת "המצור" וה"עולם כולו נגדנו" - תחושה המחזקת דווקא כוחות פוליטיים ימניים המתנגדים לפשרה.

חוקרים מצביעים על כך שהחרם, במקום לפלג את החברה הישראלית ולהפריד בין הממשלה לבין אזרחיה, דווקא מאחד אותה סביב תחושת איום קיומי. פוליטיקאים מהימין משתמשים בחרם כדוגמה ל"אנטישמיות חדשה" וכהוכחה ש"לא משנה מה נעשה, תמיד ישנאו אותנו".

לאן הולכים מכאן?

תחת ההנחה הלא בלתי ריאלית, כי מדיניות ממשלת ישראל לא תשתנה, החרם ניצב בפני מספר כיוונים אפשריים:

- מיסוד ברמה הבינלאומית - דרך החלטות של מוסדות בינלאומיים וארגונים גלובליים
  - התרחבות או פיצול - האם החרם ימשיך להתרחב לקהלים חדשים, או יפוצל בין גישה רדיקלית לבין גישה מתונה יותר?
  - עימות עם חקיקה נגד-חרם - ב-35 מדינות בארה"ב ובמקומות אחרים, עם מאבקים משפטיים על חופש הביטוי
- האם ישראל תהפוך למוקצה עולמית, כמו דראפ ורוסיה? סביר שלא, ודאי לא בטווח הקצר. ישראל עדיין נהנית מהחסות של הממשל האמריקני, גם בלבוש הגחמתי טראמפי שלו. חסות זו לבדה יודעת לסכל מהלכים כואבים של ממש, כמו הוצאה של ישראל ממערכות הסליקה העולמיות, מתחרויות הספורט העולמיות ועוד. ובו-בזמן, חשבו על זה - כל מהלך מוצלח של חרם הוא פגיעה נוספת בכלכלה הישראלית, וברווחה של כל אחד ואחת מאיתנו.

"עם לבדד ישכון" היא ססמה כובשת עם רפרנס למקורות, אבל כלכלה קטנה ופתוחה כמו ישראל פשוט לא יכולה להרשות לעצמה לא להיות חלק מהמשחק הגלובלי, גם אם הוא עובר את הזעזועים הכבדים ביותר שחוזה מזה למעלה ממאה שנים. אמנם חלק לא קטן מהציבור הישראלי טוען, כי מדובר בגלגול מודרני של האנטישמיות העתיקה והחדשה, אבל אותו חלק צריך להסביר את הזיקה החד-ערכית בין מגמות החרם לבין אירועי מלחמה ושלום. נעים יותר לחשוב, שלא משנה מה נעשה, תמיד נסבול כי אנחנו יהודים. חבל, כי זו עמדה, שכופרת בקשר שבין סיבה לבין מסובב, וודאי כופרת בעובדות ההיסטוריות, שמראות קשר ישיר בין גילויי החרם לבין המדיניות הישראלית.

הגדולות. נדמה היה שישראל סוף־סוף תשלט בנרטיב. **מסרים עיפים**

אך ככל שעלו מספר ההרוגים בעזה, השתנתה הזירה. מהזדהות – עברנו להתגוננות. מאמפתיה – לביקורת. הכותרות הראשיות התחלפו. הסרטונים מהטבח נעלמו מהפידים. ואנחנו נותרנו עם אותם מסרים עיפים. "חמאס משתמש באזרחים". "אנחנו מוסריים". "אנחנו מתריעים". הכול נכון – אבל חלקי, דלוח, ומנותק.

במקום לתכנן קדימה, לנסח נרטיב מעודכן, לחשב מסלול מחדש – ההסברה הישראלית המשיכה לדקלם תדרוכים עבשים באנגלית בינונית. וכשנשאל דובר הממשלה לשעבר אילון לוי למה הקמפיין לא עבד, הוא ענה בפשטות: "כי אין קמפיין". כרגיל, אזרחי ישראל מילאו את הוואקום. אליאב בטיטו הקים את "Israeli Spirit" – מטה הסברה אזרחי שפועל ביותר מ־45 שפות, עם פלטפורמות דיגיטליות, אפליקציות, חומרים מתורגמים ומאות אלפי משתתפים. משפיענים מקומיים ובינלאומיים גויסו למאמץ. הבולט שבהם הוא יוסף חדאד – ערבי ישראלי, לוחם לשעבר בגולני, שנחשב ל"סלב של ההסברה".

אבל אולי הסוגייה המטרידה ביותר היא לא הכישלון בחו"ל – אלא ה"הצלחה" בארץ. כי אם יש תחום שבו ההסברה דווקא עובדת מצוין, זו ההסברה כלפי פנים

חדאד מייצר עשרות סרטונים, מתראיין ללא הרף, ומופיע כ"סמל לדו־קיום" (בעיני כל מי שלא.. אהממ.. ערבי). עם כל ההערכה לחדאד כביצועיסט, יש לציין כי ההתמסרות האוטומטית של המדינה לדוברים כמוהו – חושפת גם את הדלות האידיאולוגית של ההסברה. במקום לייצר קמפיינים מבוססי ערכים, או להפעיל נציגים רשמיים בעלי ידע, מעדיפים להסתמך על דמות אחת, עם שם ערבי (אך עדין לחר) ופטוריוטיזם. חדאד, אגב, עשה את כל זה בהתנדבות. אולי זו הבעיה: מי שאמון על עשיית העבודה באמת – לא מקבל אפילו תקציב.

עובד UNIK, משפטן, כתב ב'מתחת לרדאר' ובעל בלוג Times of Israeh

עומר בירן

גם את המלחמות הכי עקובות מדם מישהו צריך לשווק. על מישהו נופל הג'וב להתאים בין מסר החזית, מסר העורף, מסר לווינינגטון פוסט ומסר לתורם מניו ג'רזי. בסוף יהיה מישהו שיחליט אם נלך על "חמאס זה דאעש" או "כולנו חטופים", אם נציג את הסרטונים הקשים או נחכה שיגיעו לנטפליקס. מישהו שידע להסביר. אבל בממשלת ישראל – מפעל לייצור תחושת אדנות – אין מי שידע לעשות את זה.

ב־7 באוקטובר התעוררנו לגיהנום. תוך שעות כבר היה ברור שזה לא "סבב", אלא אירוע מכונן. הרגליים רצו למקלט, הידיים ניגבו זיעה, וכמעט 10 מיליון פיות חיפשו לצעוק. איזה יופי שמדינת ישראל הכינה לנו מראש "שרת הסברה". אלא שבמקרה (או שלא) ממש באותו שבוע, אותה השרה – גלית דיסטל־אטבריאן – התפטרה, ומ"משרד ההסברה" נותרו ארבעה קירות ללא מדפסת. המשמעות: בזמן שחמאס הפיץ שקרים בשלושים שפות, אנחנו עוד התווכחנו מי על יכין את הגרפיקה.

כישלון מפואר של פרטץ' ישראלי

ולכן, בפועל, מה שקיבלנו הוא גרסה מפוארת וגלובאלית של פרטץ' ישראלי: משרד החוץ הוציא הודעות, דובר צה"ל שלח סרטונים, מערך ההסברה הלאומי נזכר שהוא קיים, והכול נוהל מלמעלה כמו קמפיין עליה למונדיאל. אין קו אחיד, אין אסטרטגיה, ואין גוף אחד שמחזיק את ההגה. ההסברה, כמו תחומים אחרים בממשל הנוכחי, נשארה יתומה.

באופן יוצא מן הכלל – נקודת הפתיחה התקשורתית של ישראל הייתה טובה. התמונות מהטבח, הסיפורים על החטופים, התיעודים הקשים – הכל היה מספיק מזעזע כדי לעורר גל חסר תקדים של הזדהות עם ישראל. חמאס היה דאעש, ואנחנו היינו הקרבנות. הקמפיין "Never Again 7/10" עלה בחוצות ניו יורק. משפחות החטופים יצאו למסעות הסברה. בונו שלח יונה עם עלה של זית מלאס וגאס. נציגי צה"ל הוזמנו לרשתות

הבעיה של

ההסברה הישראלית

איך מדינה שזכתה לחיבוק והזדהות מצד כל העולם בשבעה באוקטובר, הפכה לזאת שראש הממשלה שלה צריך לתכנן נתיבי טיסה כדי לא להיעצר ולהישפט | מאת: עומר בירן

להסתבך בקרב היאבקות בוץ עם חזיר

עם פעילות דיפלומטית ומתקפת הסברה בחזית, לצד פעולות שהשתיקה יפה להן, ישראל יוצאת למה שנתפס בעיניה כמלחמה על תדמיתה, וגם כאן כל האמצעים כשרים | מאת: אסף שניידר

ובינתיים, מערכת ההסברה הרשמית פועלת בלי כסף. משרד החוץ הפסיק את הקמפיילים הבינלאומיים מחוסר תקציב, ורק אחרי התערבות ממשלתית אושרו 100 מיליון שקל – לא ברור למי, מתי ואיך. משרד התפוצות – שעליו הוטל תפקיד ההסברה – מנה עם תחילת המלחמה כ-40 עובדים בלבד. אבסורד. גם תקציבית, ישראל השקיעה בהסברה רק כ-10% ממה שהיא משקיעה בקידום תיירות. גרוע מכך: קמפיין הסברה בינלאומי בשווי עשרות מיליוני שקלים שתוכנן להשקה מוקדמת – פשוט לא יצא לדרך. דובר צה"ל מפיק סרטונים באייפון, שר הבטחון מג'נרט ציורים מביכים בצ'אט ג'יפיטי, ובלשכת ראש הממשלה בעיקר מייצרים ציטוטים מתוזמנים.

מכישלון בחו"ל להצלחה בארץ

אבל אולי הסוגייה המטרידה ביותר היא לא הכישלון בחו"ל – אלא ה"הצלחה" בארץ. כי אם יש תחום שבו ההסברה דווקא עובדת מצוין, זו ההסברה כלפי פנים. מאז המתקפה אפשר לראות – ממש פיזית – את כל התקשורת הישראלית הופכת שופר אחד גדול ומבריק, חדשות המיינסטרים הפכו לסניף של דובר צה"ל. העיתונות סורסה לכדי צ'וואווה חסרת שיניים. ראיונות רופסים עם בכירים במערכת הביטחון להם אחריות במחדל נערמו להם. זרם אין-סופי של אינפוגרפיקה נוספת הצטדקות עצמית הציף את הרשתות החברתיות של דוברי העברית. ושאר אחד לא יזכיר ביקורת עצמית, ריפלציה, או שאלת שאלות מהותיות.

אבל מי מופתע? הרי המערכת האקולוגית של ההסברה הישראלית לא יודעת להכיל אף את הסתירות הקטנות ביותר. היא מתפקדת רק כשהכול במקום: הצבא מוסרי, את הממשלה נעזב כי – "שקט, יורים", והעם יסתדר סביב הדגל. ככה זה כשכל דיסוננס קוגניטיבי הוא פיגוע.

בשורה התחתונה, ישראל הפסידה במערכה ההסברתית לא בגלל שלא ניסתה, אלא כי מירב מאמציה רוכזו בלשקר לעצמה. אולי כי האמת, כך נראה, הפכה למוצר שקשה למתג אפילו לקהל שבוי. וזהו הלקח הקשה מהמערכה הזו. לקח שאינו רק אסטרטגי אלא גם עקרוני. גם לשיווק יש גבול, וגם לאסטרטגיה הגאונית ביותר יש מגבלות. כבר נאמר כי הבעיה של ההסברה הישראלית היא לא ההסברה, אלא המוצר עצמו. עד שלא נסתכל למציאות בעיניים ונבין שצריך לשנות אותה, נתקל שוב ושוב בדעת קהל שלילית וזירה בינלאומית שהופכת עוינת יותר ויותר. אמנם המלחמה הנוכחית עוד לא הסתיימה, אבל לקראת המלחמה הבאה שתהיה (ואל דאגה – היא תהיה), כדאי שנפנים כי לא הכל ניתן להסברה.

The Day of Judgment will not come about until Muslims fight Jews and them. Then, the Jews will hide behind rocks and trees, and the rocks and trees will cry out: 'O Muslim, there is a Jew hiding behind me, come and kill him!'

Epistle 2, Saheeh al-Bukhari

The State of Israel will ensure complete equality of social and political rights for all its inhabitants irrespective of religion, race or sex."

Article 13, Israel's Declaration of Independence

WHAT ARE YOUR VALUES? WE'RE FIGHTING FOR OURS.

בציבור כ"ישראל היא מדינה שמגינה עלינו" (זה דבר מדיד ומוכח, באמצעות סקרי דעת קהל) - בואו נניח שהתועלת למותג שהוא ישראל גדולה לפחות כמו הפצת ההאשטג #standwithisrael.

לפי פרסומים זרים, במסגרת הצד ההתקפי של המלחמה על תדמיתה העולמית, ישראל לא מהססת להפעיל לחצים מהסוג הפחות קונבנציונלי, עד כדי סחיטה של אנשי תקשורת בולטים או משפיענים ברשתות

מאמצים שחורים: מלחמת צללים מוכחשת

כאן אנחנו נכנסים לעולם צללים, שבו הכל חוסה תחת הביטוי "לפי פרסומים זרים". ולפי פרסומים זרים, במסגרת הצד ההתקפי של המלחמה על תדמיתה העולמית, ישראל לא מהססת להפעיל לחצים מהסוג הפחות קונבנציונלי, עד כדי סחיטה של אנשי תקשורת בולטים או משפיענים ברשתות. גם בדיווחים בעיתונות הזרה, ברוב המקרים לא מספקים לכך דוגמה קונקרטי, אלא רק מביאים טענות של משפיענים שדורשים לא לחשוף את זהותם וטוענים שהופעלו עליהם לחצים רבים, ושהפרופילים שלהם ברשתות השונות נחסמו שוב ושוב בגלל מבול של דיווחים כנגדם. האם יש משפיען או משפיענית שקמו ואמרו בקולם "ישראל השתיקה אותי"? אנחנו לא מצאנו. אבל כן מצאנו דיווחים אנקדוטליים ובהם טענות לפעילות שנמשכת לפחות בעשר השנים האחרונות.

חדירה לפעילות אוניברסיטאית ויצירת כאוס בתוכה. לאחר ה-7 באוקטובר, בקמפוסים בארה"ב המתח שבין חופש הביטוי האקדמי לבין אלימות ואיומים של ממש על ביטחונם סטודנטים ומרצים יהודים הפך לסוגיה פוליטית בוערת. מגמה זו התחזקה בתקופת הבחירות בארה"ב ואחרי הקמת ממשל טראמפ השני. כלי תקשורת ערביים (למשל, אל-ג'זירה הקטארית) ואתרי עיתונות עצמאית מרבים לעסוק בשאלה: האם הזרוע הארוכה של ישראל חודרת לתוך הקבוצות האנטי-ישראליות באוניברסיטאות? לפעמים, נדמה שהם מעט מתבלבלים בין פעילות עצמאית של ארגוני סטודנטים יהודיים, רובה אבטחתית גרידא, לבין עלילות מוסד אימתניות. לעתים, נדמה שאולי הם עלו על משהו עמוק יותר.

מהי תמונה מורכבת? למשל, אם אתם אזרח או אזרחית במדינה שיש בה אוכלוסיה מוסלמית גדולה, הגיוני מאוד שתהיה לכם אהדה טבעית כלפי הפלסטינים - אך זה לא אומר שאתם לא מסוגל להעריך את ישראל, את החברה שלה ואת ההישגים שלה ואת מה שהמדינה שלך מרוויחה מהקשר עם ישראל.

תמונה מורכבת היא גם לפעול להיכרות קרובה שתראה שמאחורי הדמיון השנוא יש חברה מגוונת, שבה ספקטרום של דעות. לנו זה נראה טריוויאלי לגמרי, הרי השסעים מגדירים אותנו, ו"קפלניסטים" ו"ביביסטים" מסוגלים לתעב אלה את אלה עמוקות ובו בזמן להרגיש ישראלים בדיוק באותה מידה. אבל אזרח אי שם בעולם, שחדשות חוץ אינן הקטע שלו, מה הוא כבר יודע עלינו מעבר ל"תמיד הם נלחמים עם כולם", או "הם שייכים לרעים"? אפילו העובדה שיש פה מאבק ציבורי על דמותה של המדינה, ושלא כולם מתייצבים מאחורי ה"מ", היא עניין לג'אנקיז מיטיבי לכת של ניוז.

ואם זה נראה לכם ביזארי, חשבו עד כמה אתם מכירים, למשל, את הנעשה בניגריה. עם שטח עצום ויותר מ-220 מיליון תושבים, זו המדינה בעלת האוכלוסייה השביעית בגודלה בעולם, עשירה ביותר באוצרות טבע, מהיצואניות הגדולות ביותר של נפט, גז, זהב, קפה וקקאו. ניגריה עושה מאמצים כבירים לשלוט בשסע מוסלמים-נוצרים, למגר את השחיתות ולהשקיע הון באזור יאבאקון, המכונה "עמק הסיליקון של אפריקה". אבל מה אנחנו יודעים על ניגריה מעבר למשפט "ארגון הטרור האיסלאמי בוקו חראם עושה שם פיגועים נוראיים"?

מבחינת השגרירים והעובדים בשגרירויות, זוהי בדיוק העבודה היומיומית. לטוות קשרים, להכיר באופן אישי ואנושי, ליצור שיתופי פעולה בכמה שיותר תחומים: בספורט, תרבות, אקדמיה, מחקר והשקעות הדדיות. ועוד תחום, משמעותי ביותר בהקשר הזה: ביטחון. דרך הפעולה של שגרירים היא טיפוח קשרים עם האליטות: שרים, חברי פרלמנט, שופטים, אנשי אקדמיה, מנכ"לים של חברות גדולות. כל אירוח של טורניר ג'ודו, כל אירוח סטודנטים, כל חיבור בין משקיעים ישראלים ליזמים מקומיים הם עוד הישג קטן שמשנה את התדמית.

קחו למשל את הייצוא הבטחוני תופס נתח הולך וגדל בסך הייצוא ממדינת ישראל, המלחמה עשתה לו בעיקר טוב. פעמים רבות, נטיית הלב היא לראות בקשרים ביטחוניים דבר שלילי - על פניו, הפצת הרג ומוות בעולם. כאשר מדובר במכירת נשק או מערכות מעקב אחר אזרחים למשטרים בעייתיים, יש בכך מן האמת. אבל כאשר מדובר במדינה דמוקרטית, מערבית, שמבחינת אזרחיה היא אוטוריטה בענייני הגנה מפני איומים וההסכמים שלה איתנו נתפסים

בעידן הריכוזי של נתניהו מקובל להניח ששר החוץ הוא תפקיד חסר תוכן, מעין "כיבוד" שמוענק לאנשים שהוזזו הצידה או ריצו את אדונייהם. אבל למרות שתיאור זה מדויק פוליטית, במבחן השטח שר החוץ יכול להשפיע מאוד על פעילות משרדו: בין אם בחוסר פעלתנות; בין אם ביכולתו "להגיע עם תקציבים" כביטוי לכוח המיקוח שלו מול ה"מ" כאשר נחתם הדיל ששלח אותו לתפקיד; ובין אם משום שהוא זה שמחדד ומגבש את דף המסרים. ומעל הכול, לאור העובדה ששר החוץ סובל כרונית מתת-תקצוב (הרי תמיד בהסכמים הקואליציוניים יש דברים חשובים יותר פוליטית), בידי שר החוץ נותרת השפעה קריטית אחת: קביעת התעדוף. כלומר, חלוקת הקשב וחלוקת התקציבים בין שתי הרגליים שמנינו בהתחלה - האם במהלך כהונתו הוא יראה את תפקידו יותר כ"שר של הסברה" או כ"שר של פעילות דיפלומטית".

אם נניח בצד את הפליק-פלאק והזחילה המביכים שלו בחזרה לרועות הליכוד, גדעון סער נכנס לתפקיד שר החוץ כדי לעבוד ולהניע דברים לפי תפיסת העולם שלו. הבשורה הפחות טובה, היא שלפי תפיסת עולם זו, הוא רואה את עצמו בעיקר כשר של הסברה. בעיניו, המגננה - הדיפת פרסומים וטענות כנגד ישראל ובלית הסנטימנט האנטי ישראלי בעולם - נמצאים בעדיפות עליונה, קריטית ממש. סער מכנה זאת "הקרב על התודעה". לכן, בתעדוף שבין הדיפלומטיה להסברה, נציגויות ישראל ברחבי העולם נדחקות בתשומת הלב ובתקצוב.

דיפלומטים: להציג את התמונה המורכבת

בפרויקט זה עסקנו רבות בענייני הסברה. כאן נתמקד יותר בפעילות הדיפלומטית. בשונה מתפיסת המגננה והמתקפה של ממשלות ישראל לדורותיהן, ה"אני מאמין" שלפיו צומחים ומתפתחים מקצועיות הדיפלומטים והדיפלומטיות בשירות הציבורי, הוא "לא מסתבכים בקרב האבקות בוז מול חזיר". כלומר, אין הרבה סיכוי להדוף סנטימנט של שנאה. המטרה היא לא לגרום לאזרחים של מדינה מסוימת - ושל כל העולם הגדול - לאהוב אותנו. המטרה הדיפלומטית היא לגרום לדעת הקהל ללמוד לראות תמונה מורכבת של ישראל, מדינה אחר מדינה, בפעילות אפורה ולרוב נחבאת אל הכלים.

בעיני שר החוץ, גדעון סער, המגננה - הדיפת פרסומים וטענות כנגד ישראל, ובלית הסנטימנט האנטי ישראלי בעולם - נמצאים בעדיפות עליונה, קריטית ממש. סער מכנה זאת "הקרב על התודעה"

הכותב כיהן כעורך חדשות בכיר בעיתונים מעריב וידיעות אחרונות

אסף שניידר

הישראלים מצטיינים בתחושת המצור שלהם. קראו לזה "עם קטן מוקף אויבים" או "יולה בג'ונגל", השורה התחתונה היא שאולי-אולי, ייתכן, יש מצב כלשהו, שבתקופה האחרונה (נגיד, מאז 1880?) לא קל לחיות פה. אבל תחושת המצור שלנו לא עוסקת רק באיומים הקרובים, אלה שמקיפים אותנו פיזית. בציבוריות הישראלית מוקדש קשב רב גם להתפלשות בתחושת "כל העולם שונא אותנו".

באופן שהולם עם בתחושת מצור, מאמצי התדמית של ישראל בשנים האחרונות מתחלקים לשני המצבים הצבאיים הקלאסיים: מגננה והתקפה. המגננה היא חלק ממה שנכנה כאן "מאמצים לבנים". דהיינו ההסברה הישנה והחבוטה, זו שבכל כך הרבה פרלמנטים של שישי בבוקר מטיחים אל חלל האוויר בתסכול: "למה אין לנו הסברה?". ההתקפה, אותה נכנה כאן "מאמצים שחורים", היא כל הפעולות "לפי פרסומים זרים", שנועדו לבלום, לסכל ולהעניש את אלה שהעזו להפיץ את דיבתה של ישראל. לעתים נדמה, כי המאמצים הלבנים והשחורים הללו הם חזות הכל: בזה מתמצה מדיניות החוץ של ישראל.

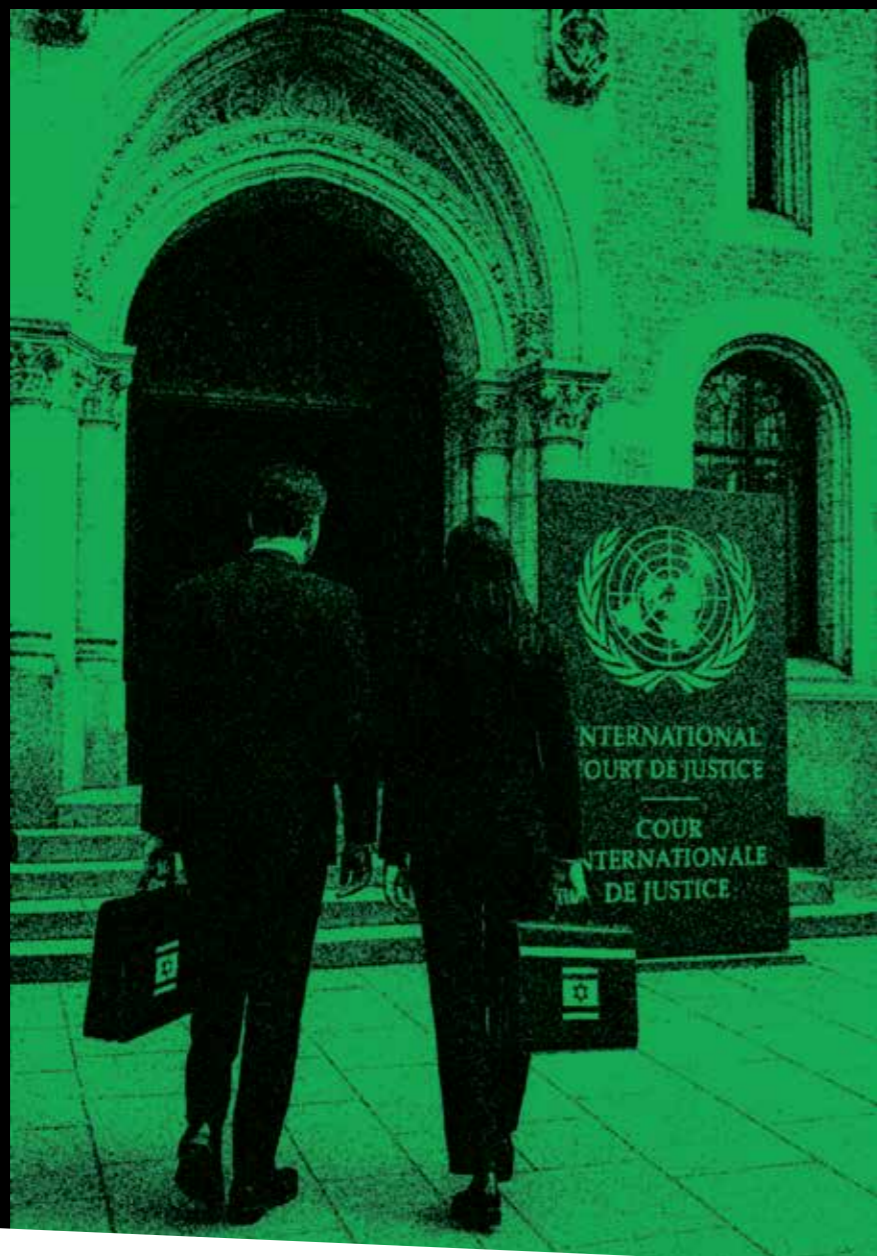
אבל יש עוד מאמץ לבן, שאינו מגננה ואינו מתקפה. והוא אמור היה להיות בליבת הפעילות של משרד החוץ. הכוונה היא לפעילות הדיפלומטית. זהו מערך של נציגויות ישראליות ב-108 מדינות, כאשר ברוב המקרים מובלת בהן הפעילות על ידי דיפלומטים מקצועיים, שהקריירה שלהם היא השירות הציבורי. בחלקם נמצאים שם מינויים פוליטיים, פוטנטיים יותר או פחות.

את הפעילות הזו מיטיב לנסח משרד החוץ עצמו, באתר האינטרנט שלו: "משרד החוץ אחראי על גיבוש מדיניות החוץ של ממשלת ישראל, ביצועה והסברתה. הוא פועל להבטחת החוסן הלאומי של מדינת ישראל באמצעות הרחבה והעמקה מתמדת של קשריה הבינלאומיים והבטחת אהדה בעולם לישראל ולעמדותיה"

על ההסברה אמון אגף תקשורת והסברה במשרד. מעבר לתוצרים שהוא מפיץ בעצמו לעולם, האגף מייצר "דף מסרים" שמועבר לנציגויות השונות. מהשגרירים מצופה להפיץ מסרים אלה. על החלק של העמקת הקשרים אמונים שליחי ישראל בעולם.

אתכם להאג

איך הפסקנו לפחד מהעולם, אזרנו אומץ,
והתחלנו להזיק לעצמנו | מאת: הדס בשן

תסמונת החור בגדר

בין אם מדובר במאמצים הלבנים של השירות הדיפלומטי, ובין אם מדובר במאמצים השחורים של אלוקים יודע מי, קובעי המדיניות גם כאן פועלים תחת תסמונת החור הגדר. כך, הדיון נסוב, כמעט תמיד, תוך ניתוק מוחלט מהקשרים של סיבה ומסובב - מדוע התחולל טבח השבעה באוקטובר: כי לא העירו את ראש הממשלה/כי הכוחות בנירים/ניר-עוז/ כיסופים/נתיב העשרה היו משוכנעים שבמקום יש מי שנלחם/כי התעלמו מהתראות הסימנים שנדלקו/כי כל התשובות נכונות. גם ביחס לעבודת הדיפלומטיה, וגם ביחס לפעולות הסיכול, ישראל פועלת באופן אובר-טקטי, מתבשמת מהישגים קטנים בשטח, אבל מסרבת להכיר בעובדה, כי הקמפיין הטוב ביותר יודע אולי לקנות זמן למוצר פגום, אבל לא מעבר לכך. וגם זמן הוא מוצר מתכלה. עיינו ערך השבעה באוקטובר.

כך למשל, האתר העצמאי Truthout דיווח שבחלק מהאוניברסיטאות נפרס ציוד מעקב "תוצרת ישראל" שמאפשר זיהוי פנים של פעילים אנטי-ישראליים. לאחר שזוהה, כנגד הפעילים מופעלים דוקסינג (חשיפת פומבית של פרטים אישיים), מעקבים והלשנות לממשל טראמפ כדי שזה יפעל לביטול ויזות וגירוש סטודנטים. שוב: ייתכן מאוד שכל הסיפור הוא שאוניברסיטאות הוכשות ציוד (במקרה ישראלי) עבור חברות השמירה שהן מפעילות, כדי להתמודד עם התפרצות של אירועים אלימים בקמפוסים שלהן. אבל מבצע הביפרים של חיזבאללה לימד אותנו, שלפעמים מאחורי עסקה לרכישת ציוד בעל הקשר ביטחוני עומד משהו אחר לגמרי.

"כוח משימה קנרית". הוא אתר שנוסד בשנת 2014 ומטרתו המוצהרת היא לתעד אנשים וארגונים שמקדמים שנהא כלפי ארצות הברית, ישראל ויהודים, בעיקר בקמפוסים בצפון אמריקה. עיקר פעילותו היא דוקסינג: הוא מפרסם פרופילים של סטודנטים, מרצים ופעילים, תוך שימוש במידע ציבורי מהרשתות החברתיות וממקורות גלויים אחרים. מבקריו טוענים כי מדובר ב"רשימה שחורה" בסגנון עדות המקארתיזם, שנועדה להרתיע פעילים פרו-פלסטיניים ולפגוע בעתידים המקצועי והאישי.

הטענות נגד פעילותו כוללות האשמות על גיעה בפרטיות, הפצת מידע אישי רגיש, והפעלת לחץ על מוסדות אקדמיים ועל מעסיקים במטרה להביא לפיטורים. בנוסף, ישנם דיווחים על כך שמידע מהאתר שימש את רשויות ההגירה בארצות הברית ואת גורמי מודיעין בישראל כדי למנוע כניסת פעילים למדינה. האתר מופעל על ידי גורמים אנונימיים. אך פעמים רבות נטען כי לכל הפחות, חלק מהמידע מגיע אליו מגופי מודיעין ישראליים.

הוצאה לאור של סודות אפלים שמסבכים דמויות "מפריעות". כאן כבר מדובר ממש בעולם של תככים בסגנון ספרי ג'ון גרישם. המקרה האחרון כך היה עם שני שופטים בבית הדין הבינלאומי ICC. לפי תחקיר של הגרדיאן הבריטי, במשך תשע שנים ישראל ריגלה אחרי בכירי בית הדין הבינלאומי, פרצה לטלפונים ולמחשבים שלהם, השיגה תכתובות, איתרה פרטים מביכים, הטרידה ואיימה. בצירוף מקרים מקרי לחלוטין, התובע הכללי של בית הדין, קארים חאן, הסתבך בסוף 2024 בהאשמה של עורכת דין שעבדה עימו כי תקף אותה מינית כמה פעמים ואחר כך איים עליה לבל תתלונן. על קודמתו של חאן בתפקיד, פאטו בנסודה, דווח בעיתונות העולמית כי הופעלו עליה לחצים ואיומים כבדים, כולל ישירות על ידי ראש המוסד באותם ימים, יוסי כהן. ישראל, מיותר לציון, דחתה מכל וכל את כל הדיווחים והאשמות.

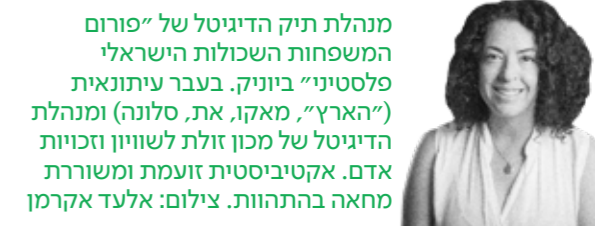

יש לנו עוד לאן לרדת

שלטון סמכותני, הגבלה של חירויות הפרט, אמונה מיתית בכוחנות והסתבכות במלחמה ארוכה ועקובה מדם. נשמע מוכר? אז זהו, שאנחנו מדברים פה דווקא על הסיפור של רוסיה. עם שלטון הנצח של פוטין, היא משמשת כמקרה מבחן: כך תהיו חושך לגויים | מאת: נסים דואק

מנהלת תיק הדיגיטל של "פורום המשפחות השכולות הישראלי פלסטיני" ביוניק. בעבר עיתונאית ("הארץ", מאקו, את, סלונה) ומנהלת הדיגיטל של מכון זולת לשוויון זכויות אדם. אקטיביסטית זועמת ומשוררת מחאה בהתהוות. צילום: אלעד אקרמן

הדס בשן

פעם, כך מספרים, דוד בן-גוריון אמר שלא חשוב מה יגידו הגויים – חשוב מה יעשו היהודים. אמירה שנחרטה כמו רישיון לא להיות אהובים. לא צריך לרצות. לא צריך להסביר. אנחנו יודעים מה טוב.

אבל היהודים בארצם למדו לדבר. יותר מדי, אם תשאלו את צוות ההגנה מול תביעת דרום אפריקה נגד ישראל ב"האג", בה ישראל מתמודדת מול האשמה ברצח עם. הסעד הזמני שהוגש בינתיים הוא צווי מעצר נגד נתניהו וגלנט, אבל מה שבאמת מעניין את בית המשפט הבינלאומי כרגע היא שאלת הכוונה של המדינה כולה. לא רק נתניהו וגלנט על הכוונת. יש פה מוניטין של מפעל ציוני שלם.

אחת ההוכחות המרכזיות לרצח עם שמבקשת התביעה להציג בפני השופטים היא לא פעולה מסוימת או תמרון צבאי – אלא היסוד הנפשי. בשונה מפשעי מלחמה, שיכולים להתרחש גם מבלי שהייתה כוונה מוקדמת, רצח עם מחייב הוכחה כי הייתה כוונה ספציפית להשמיד קבוצה אתנית, גזעית או לאומית. וכיצד מוכיחים את אותה כוונה? לא רק דרך פקודות רשמיות או מסמכים צבאיים. פעמים רבות, הדרך המעשית ביותר היא באמצעות דברים שנאמרו – בפומבי, ברשתות החברתיות, בתקשורת, על ידי מקבלי החלטות, נבחרי ציבור, קצינים וחילים.

לא רק הילדים המופרעים של הכהנא

בתביעה שהוגשה להאג, מצורפת רשימה ארוכה של התבטאויות משלל דמויות ישראליות,

בתביעה שהוגשה להאג, מצורפת רשימה ארוכה של התבטאויות משלל דמויות ישראליות, ובעיקר פוליטיקאים. ולא דווקא מהספסל האחורי של הילדים המופרעים מבית-ספר "כהנא חי"

ובעיקר פוליטיקאים. ולא דווקא מהספסל האחורי של הילדים המופרעים מבית-ספר "כהנא חי". למעשה, אפשר להתחיל ישר באזרח מס' 1, נשיא המדינה, יצחק הרצוג, שאמר: "זו אומה שלמה שם שאחראית. השיח על אזרחים לא מודעים ולא מעורבים הוא לא נכון".

שר הביטחון דאז יואב גלנט המשיך לשפוך נפט, כשאמר כי "עזה לא תחזור למה שהייתה. נחסל הכל. שחררתי את כל המעצורים". והוא גם הוסיף במעמד אחר: "אנחנו מטילים מצור על העיר עזה. אין חשמל, אין מזון, אין מים, אין דלק". ובאותו הקשר, ישראל כץ הורה לחברת מקורות לנתק באופן מיידי את אספקת המים לרצועת עזה.

עד כאן עם אנשי ה"מרכז". לצידם, מובאות בכתב התביעה של דרום אפריקה עוד שלל התבטאויות של רודפי לייקים ותשומת לב. אבי דיכטר הכריז על "נכבת עזה 2023"; השר עמיחי אליהו העלה את האפשרות של פצצת אטום על עזה; חברת הכנסת גלית דיסטל-אטבריאן צייצה על "מחיקת כל עזה מעל פני האדמה"; גם משה סעדה גם הוא קרא "להרוג את כל העזתים". גם אביגדור ליברמן, לשעבר שר ביטחון, הצטרף למקהלה ואמר: "בעזה אין חפים מפשע". התביעה מרופדת גם באמנים: אייל גולן וקובי פרץ, שכל אחד בתורו קרא מול קהל "למחוק את עזה מעל פני האדמה". חרבו דרבו דווקא לא הגיעו להאג, בניגוד למה שניתן לחשוב, גם לא החיילים שצילמו עצמם בבגדים של נשים שכנראה כבר אינן בין חיים, בבתים שהשתלטו עליהם – והעלו זאת לרשת. אבל כל אלה ודאי סייעו לאווירת הג'נוסייד הכללי שדרום אפריקה מנסה לצייר עלינו.

לו הייתי דרום אפריקאית

אם הייתי פרקליטה דרום אפריקאית והייתי עובדת על התיק הזה, לא היה לי כל כך קשה להוכיח כוונה עם כל החומר הראייתי המפואר הזה. הם עומדים במבחני כמות ואיכות: יש הרבה מהם, הם קוהרנטים, פומביים ומגיחים מכל פינה של הציבוריות הישראלית. הם עלולים לעלות לנו בשם הטוב של ישראל למשך שנים, לפגוע ביכולת של אזרחים לחיות בביטחון, בפרנסה, בחופש תנועה. ומה כל ההסתה הזו בעצם שירתה? הרי ב-7 באוקטובר המתקפה הברוטלית שעברה ישראל – הדם, ההרס, הטראומה – שירתה את העניין הישראלי יותר מכל דבר אחר. הזכות המוסרית של ישראל להגן על עצמה, הייתה עובדה קיימת ביוניברס, שאין צורך לעבות בהבטחות להשמדת זרע עמלק. אז למה הם דיברו כל כך הרבה, והשפריצו כל כך הרבה שנאה? התשובה כנראה לא מסובכת: כי זה נעים. זו הסיבה שילדים צורחים כשהם כועסים. אבל כל המוזכרים במאמר הזה, עד כמה שידוע לי – היו בגירים בעת ההתבטאויות האלה. אין להם תירוץ.

מהשכבות המדעיות, הכלכליות והתרבותיות – עזבו את המדינה, אם תרצו הגירה מרצון. מדובר ברופאים, מדענים, אנשי טכנולוגיה ואמנים שחיפשו חיים חופשיים יותר במערב. הצעד שנועד להציג את רוסיה כחזקה גרם דווקא לדלדול המשאב האנושי שלה, ויצר היזון חוזר מזיק; ככל שיותר כישרונות בורחים, כך המדינה נחלשת מבפנים, ופוטין נאלץ להגביר את הדיכוי כדי לשמור על השליטה. שיעור הילודה הנמוך (1.5 ילדים לאישה) ותוחלת החיים הירודה רק מוסיפים למשבר הדמוגרפי, שמאיים על עתידה של רוסיה. העקשנות הזו, שמתעלמת מהסיכונים, היא שדוחפת את המדינה עמוק יותר לתהום. וכל מהגר שמוציא מקלט וחיים חדשים בארץ אחרת הוא שגריר שמפיץ לעולם החופשי את הבשורה של השמדת המותג הרוסי.

ובמספרים?

רוסיה ספגה יציאה של יותר מ-250 מיליארד דולר מרוסיה מאז פברואר 2022, עם ירידה של כ-90% בהשקעות זרות ישירות; יותר מ-1,000 חברות בינלאומיות הפסיקו או צמצמו פעילות ברוסיה; ירידה של יותר מ-40% בהיקף הסחר; הוקפאו כ-300 מיליארד דולר מרזרבות הבנק המרכזי הרוסי במערב. וזה לא הכול, רוסיה ספגה ירידה של כ-60% בייצור כלי רכב ב-2022; מספר הטיסות הבינלאומיות ירד ביותר מ-70%; יותר מ-100,000 מומחי טכנולוגיה עזבו את המדינה, ועוד ועוד. ההערכה היא כי הסנקציות הסיגו את רוסיה 15-10 שנים לאחור מבחינת פיתוח טכנולוגי וכלכלי.

כוח כמותי: כבוד שנכפה במחיר כבד

בפועל, במקום לשנות כיוון, רוסיה מתעקשת לקבע עוד יותר את הכוחנות כערך המותג. "תכבדו אותנו, גם אם לא תאהבו אותנו", היא מכריזה, תוך הצגת עוצמה צבאית ושותפויות עם מדינות סמכותניות כמו סין ואיראן. סיפוח קרים והמלחמה באוקראינה נתפסים בתוך רוסיה כהוכחה לגדולתה, אך מחוץ לה הם רק מחזקים את הבידוד. הכבוד שנכפה בכוח לא מחליף שיתוף פעולה כלכלי או תמיכה דיפלומטית, והמחיר – סנקציות, הגירה שלילית וכלכלה מצטמקת – הופך כבד יותר מיום ליום. העקשנות הזו, שמסרבת להכיר במציאות, היא שמובילה את רוסיה להתרסקות איטית אך בטוחה.

אחד המחירים הכבדים ביותר של העקשנות הכוחנית הוא הבריחה ההמונית של האליטות הרוסיות. מאז המלחמה באוקראינה, מיליוני אזרחים – במיוחד מהשכבות המדעיות, הכלכליות והתרבותיות – עזבו את המדינה, אם תרצו הגירה מרצון

במקום להרוויח כבוד, רוסיה הפכה למדינה מנודה, והעולם מסתכל עליה בזעם ובחשש. בפשטות, אפשר לומר כי ההתעקשות של פוטין להוכיח את עוצמתו דווקא כאשר ארצו נחלשת היא שקלעה את המותג "רוסיה" למשבר.

מיתוג מחדש: ניסיון נואש להציל את התדמית

למרות ההתדרדרות, רוסיה ממשיכה להתעקש על ניסיונות לטייח את תדמיתה. היא כלואה במצב שבו האופציה הסבירה היחידה שנמצאת בידה הוא לנסות כלפי חוץ את מה שעבד כל כך טוב כלפי פנים: זה נשמע כך פחות או יותר: "אנחנו עדיין הדוב הרוסי מהמלחמה הקרה. זוכרים איך אהבתם לחשוש מאיתנו?". לכן היא משקיעה בתחומים כמו חלל, ספורט ותרבות כדי להזכיר לעולם את גדולתה ההיסטורית. אולימפיאדת סוצ'י ב-2014 הייתה דוגמה לכך – אירוע ראוותני שנועד להציג מדינה חזקה ומודרנית. היומרה הייתה כה גדולה, עד שאולימפיאדת חורף נערכה באתר תיירות שמפורסם במזג האוויר הכמעט טרופי שלו. תוכניות חלל שאפתניות וקידום התרבות הרוסית דרך ספרות ומוזיקה נועדו לאותה מטרה. אך ככל שהמדיניות הכוחנית נמשכת, המאמצים האלה נראים כנואשים וחסרי תוחלת. הסנקציות פגעו בטכנולוגיה, החרמות הספורטיביים מחקו את ההישגים, והתדמית התוקפנית ממשיכה להאפיל על כל ניסיון לזכות בהערכה. במקום ללמוד מהביקורת, רוסיה מתעקשת להמשיך בדרכה – והתוצאה היא החמרה מתמשכת.

הגירה מרצון

אחד המחירים הכבדים ביותר של העקשנות הכוחנית הוא הבריחה ההמונית של האליטות הרוסיות. מאז המלחמה באוקראינה, מיליוני אזרחים – במיוחד

ממחטפים מושחתים של משאבי המדינה וכתולדה מכך לעלייתם של אוליגרכים שחלשו על ארגוני פשיעה. אלה, בתורם, ערערו את המערכת הפוליטית הצעירה ועוררו מהר מאוד סנטימנט עממי חיובי כלפי העידן הסובייטי, כאשר לפחות העולם היה יציב. כאשר בוגר הקג"ב ולדימיר פוטין הבטיח סדר וגאווה לאומית, המצביעים נתנו בו את אמונם. נתנו, ולא תיארו לעצמם שבך תתחיל נסיגה חמורה.

פוטין בנה את שלטונו על בסיס עקשנות כוחנית, שרק העמיקה את משבריה של רוסיה. הוא השתלט על אמצעי התקשורת והפך אותם לכלי תעמולה, הגביל את חירויות הפרט. את האוליגרכים שצמחו בתקופת ההפרטות העצומה של נכסי המדינה – ואכן, הייתה אצלם שחיתות ופשע – הוא החליש, כלא או הרג (סליחה, בצירוף מקרים מוזר רובם נפלו מחלונות). במקומם הוא רומם למעמד דומה את מקורביו. חופש הביטוי נרמס. זה הגיע לכך שלאחר הפלישה הרוסית לאוקראינה ב-2022, מי שביקר את המדיניות או אפילו רק הגדיר את המלחמה "מלחמה" במקום "מבצע צבאי מיוחד" הסתכן ב-15 שנות מאסר. אלפי מפגינים נעצרו, ואתרי אינטרנט נחסמו, מה שמנתק את רוסיה מהעולם עוד יותר. במקום להתאים את המדינה לעידן המודרני, פוטין התעקש לחזור למודל סובייטי של שליטה מוחלטת.

בזירה הבינלאומית, העקשנות הזו התבטאה במדיניות תוקפנית. במסגרת זו, ב-2014 רוסיה פלשה לחצי האי קרים, ששייך לאוקראינה, וסיפחה אותו. הצעד עורר סנקציות והתנגדות חריפה מהמערב. הפלישה לאוקראינה ב-2022 העמיקה את ההידרדרות – מלחמה עקובה מדם, שהביאה לבידוד חסר תקדים, לסנקציות כלכליות (לרבות ניתוק ממערכת הסליקה העולמית, הסוויפט) ולחרמות תרבותיים וספורטיביים. בחזית הפנימית, צבא רוסיה נחשף כמיושן, לא מתוחכם וככזה שנדרש פעם אחר פעם לגייס בכפייה אסירים ואנשים חולים ומבוגרים.

הצעד שנועד להציג את רוסיה כחזקה גרם דווקא לדלדול המשאב האנושי שלה. ההתעקשות הזו היא שדוחפת את המדינה עמוק יותר לתהום

נסיים דואק

שמונה שנים טובות. זה תור הזהב הקצרצר שחוו הרוסים, לפני שהכל סביבם החל לקרוס והם שקעו למציאות פוסט-סובייטית עגומה: כל מה שהיה רע בברית המועצות, רק שהפעם ללא כל מה שהיה טוב בברית המועצות.

ב-1991, כאשר ברית המועצות התפרקה,

העולם קיבל את רוסיה ואת הרוסים בזרועות פתוחות. אזרחיה, שחלמו 70 שנה על דמוקרטיה וחירות, הספיקו לגעת בהן. וזהו. כמו ייסורי טנטולוס, שעליו הושת עונש האלים ובמסגרתו בכל פעם שהתכופף לשתות ממי הבריכה, נסוגו המים בטרם הספיק ללגום מהם, ובכל פעם ששלח ידו לקטוף פרי, התרוממו הענפים שנשאו את הפרי הנכסף מעבר להישג ידו.

מאז עלייתו של ולדימיר פוטין לשלטון ב-1999 המדינה בחרה בנתיב של התבצרות והתנגדות, שרק מחריף את משבריה. במקום להתאים את עצמה לעולם המשתנה, רוסיה מתעקשת להציג תדמית של מעצמה בלתי מתפשרת – תדמית שמגיעה עם מחיר כבד מבית ומחוץ. כיצד הפכה מדינה עם פוטנציאל אדיר למופת של החמרה מתמשכת? ומהו הסיכון בהתעקשותה למתג את עצמה ככוחנית אף שנראה כי חלק מהעולם לא רק שאינו מסתייג מכך אלא גם מאמץ גם הוא רטוריקה של כוחנות? ומה אנחנו יכולים ללמוד ממקרה קיצוני של מדיניות שאומרת בערך כך: כאלה אנחנו, ותקפצו לנו?

האוליגרכים נפלו מהחלונות

נתחיל מההתחלה, מההזדמנות שהוחמצה. כאשר ברית המועצות התפרקה, נפתח חלון הזדמנויות עבור רוסיה. בשנות ה-90, תחת בוריס ילצין, היא נראתה כמי שמצטרפת לעולם החופשי. המערב תמך בה כלכלית ודיפלומטית, והאזרחים הרוסים טעמו לראשונה חופש ביטוי, תקשורת עצמאית ותחושת שייכות לקהילה הגלובלית. זו הייתה תקופה של תקווה, שבה רוסיה יכולה הייתה להפוך לדמוקרטיה משגשגת. אך למרות גודלה ומשאביה, רוסיה הפוסט-סובייטית נקלעה לשורה של משברים כלכליים, סבלה

להוציא לפנטיה את ה- HASBARA

אנחנו בטוחים שהעולם שונא אותנו, בעוד שהאמת הרבה יותר פשוטה: לעולם לא אכפת מאיתנו. מה עושים? לא מגיבים בניסיונות לשכנע כמה אנחנו בסדר, אלא חוזרים להציע לעולם רעיונות גדולים | מאת: ערן עציון

קרדיט לתמונה: משרד ההסברה

תגידו: אבל טראמפ! ואכן, בגלגול השני שלו כנשיא, הוא מתקרב מאוד לפוטין שאותו הוא מעריך. ואנחנו אומרים: ברוסיה הדמוקרטית החזיקה שמונה שנים בלבד. בארה"ב זו מסורת שעוד מעט חוגגת 250 שנה. טראמפ, בחתירתו למשטר סמכותני, מבצע במהירות חריש עמוק והרס שיטתי של התרבות, המדע, הרפואה ומערכת המשפט. העיקרון ההיסטורי "בלמים ואיזונים" שעל בסיסו הוקמה ארה"ב אומנם סופג מהלומות רבות, אך ככל הנראה אחד מהמנגנונים שלו, בחירות האמצע, יעמוד על כנו בנובמבר 2026, המועד הבא שלהן. ואז, אם הציבור האמריקאי יתעשת ויבין מה מעוללים למדינה שלו, סביר שטראמפ יאבד את הרוב באחד או בשני בתי הקונגרס ואנו נראה במהירות שינויים במדיניות החוץ שלו. ואילו רוסיה, בעתיד הנראה לעין, רק נקברת עמוק יותר.

הלקח הישראלי

מבחינתנו, יש כאן כמה לקחים: ראשית, רוסיה של פוטין לא יכולה להיות בת-ברית שלנו, ולמרבה האימה קולות כאלה נשמעו בעבר ועדיין מהדהדים בהווה. התקרבות לרוסיה משדרת החוצה דבר פשוט: אנחנו חלק מציר הרשע, ואין לנו בעיה להיות חלק מציר הרשע. שנית, נהייה אחר כוחנות כמדיניות חוץ וכמדיניות מיתוג טומנת בחובה השלכות לא פשוטות. האם מעבר לססמאות ריקות שעובדות יפה פנימה, "על הציבור", מישהו מבין או מביא בחשבון את המשמעויות האלה? או שהוא מגלגל את הקוביות ומקווה לטוב. שלישית, התפיסה שאומרת לאופוזיציה "לא טוב לכם - תלכו" רק נראית כעניין פנימי. למעשה, היא שולחת החוצה את האנשים הטובים ביותר, אלה שיכולים להגר ואלה שמניבים את הפריזון הגבוה ביותר לכלכלה המקומית. ואם זה לא מספיק, אותם אנשים, שהפכו לגולים מרצון, יספרו סיפור רע מאוד על המותג שנתר מאחור.

שנים בלבד. בארה"ב זו מסורת שעוד מעט חוגגת 250 שנה. טראמפ, בחתירתו למשטר סמכותני, מבצע במהירות חריש עמוק והרס שיטתי של התרבות, המדע, הרפואה ומערכת המשפט. העיקרון ההיסטורי "בלמים ואיזונים" שעל בסיסו הוקמה ארה"ב אומנם סופג מהלומות רבות, אך ככל הנראה אחד מהמנגנונים שלו, בחירות האמצע, יעמוד על כנו בנובמבר 2026, המועד הבא שלהן. ואז, אם הציבור האמריקאי יתעשת ויבין מה מעוללים למדינה שלו, סביר שטראמפ יאבד את הרוב באחד או בשני בתי הקונגרס ואנו נראה במהירות שינויים במדיניות החוץ שלו. ואילו רוסיה, בעתיד הנראה לעין, רק נקברת עמוק יותר.

כִּיף, יֵשׁ תִּקְוָה טוֹבָה

ב-1994 משטר האפרטהייד המרושע קרס סופסוף, ונלסון מנדלה ירש מדינה מוכה, שבורה - ובעלת תדמית נוראית. מדגל חדש, דרך סלוגן שהוא גם תפיסה מעוררת השראה ועד לאירוח היסטורי של המונדיאל: כך הראתה דרום-אפריקה שלא הכל אבוד, גם כאשר המדינה שלך היא מותג שכל העולם מתעב

ההתערערות של הסדר העולמי, של המוסדות הבינלאומיים, של המודלים הכלכליים וסדרי המשטר הדמוקרטי, נוכחותן של הטכנולוגיות המשבשות ובראשן ה-AI והרובוטיקה - כולם כאן כדי להישאר. השסעים החברתיים, הפייק ניוז, הספקנות ואי-האמון כלפי מוסדות שלטון ומוסדות בכלל, האיומים הביטחוניים הלא-קונבנציונליים - כל אלה לא ייחודיים לישראל. הם העתיד של האנושות. והשאלה היא: מי ייתן להם שמות, כלים, כיוונים? כאן ישראל יכולה - אם תבחר - להפוך ממושא שיפוט למקור השראה: איך בונים שותפות מתוך סכסוך? לא עוד דיבורים ריקים על דו-קיום, אלא פרקטיקות של חיים משותפים: מודלים כלכליים קואופרטיבים ודיגיטליים, חינוך דו-לשוני, שיח אזרחי בין זהויות. יש לנו את זה - הכל כבר מתקיים ונוכח בישראל כאיים של מצוינות ותקווה - רק שלא הפכנו את זה לחזון לאומי. איך מתקנים דמוקרטיה שבורה, ויוצרים מנגנוני קבלת החלטות השתתפותיים, יעילים, ומבוססי-עובדות ותועלות ציבוריות ואישיות ברורות? איך הופכים פלטפורמות דיגיטליות למקדמות-דמוקרטיה, קידמה

העתיד דורש מאיתנו משהו אחר: לא רק לשרוד - אלא להציע חזון קיומי. להיות קול ייחודי בעולם מקוטב. לא כמטיף - אלא כמי שמזמין אחרים להתבוננות

ונאורות? איך מאזנים בין חירות לביטחון? ישראל מתמודדת עם מצבים קיצוניים שדורשים שיקול דעת מוסרי, לא רק במישור המשפטי אלא גם ברמה של פיקוח דמוקרטי, חינוך ציבורי, שקיפות בזמן אמת. איך שומרים על משמעות בעידן של פוסט-אמת? ישראל היא אולי אחת המדינות האחרונות שבהן עדיין מתווכחים על רעיונות. זו לא חולשה - זו חוזקה תרבותית שיכולה ללמד את העולם איך ממשיכים לחיות יחד, גם בלי הסכמה. העתיד דורש מאיתנו משהו אחר: לא רק לשרוד - אלא להציע חזון קיומי. להיות קול ייחודי בעולם מקוטב. לא כמטיף - אלא כמי שמזמין אחרים להתבוננות. זה לא יקרה דרך קמפיין. זה יקרה דרך הצעת-ערך תרבותית כוללת - שמתחילה בחינוך, ממשיכה בתרבות, נשענת על אקדמיה, מתבטאת באמנות ומחלחלת גם לדיפלומטיה ומדינאות.

זה לב העניין: לא צריך לנצח את הקמפיין נגד ישראל. צריך לעקוף אותו. לייצר שפה אחרת, מרחב אחר, קיום אחר - שהוא לא רק הגיוני ומוסרי, אלא גם מסקרן. העולם לא עוין את עצם קיומנו. הוא פשוט הפסיק לראות בנו מקור עניין. כדי לשנות את זה, נצטרך להפסיק להתנצל - ולהתחיל להציע. לא עוד "Hasbara" - אלא השראה. לא רק קול צבאי - אלא חזון מדיני-מוסרי. זה בידיים שלנו.

יזם מדיני ופוליטי, דיפלומט בכיר לשעבר, כיהן כסגן ראש המועצה לביטחון לאומי במשרד ראש הממשלה, וכראש התכנון המדיני במשרד החוץ

ערן עשיון

העומק האמיתי של הקמפיין נגד ישראל

לא, העולם לא שונא את ישראל. לא "העולם", בכללותו, בכל מורכבותו. האמת הרבה פחות דרמטית - וגם הרבה יותר מטרידה: העולם פשוט הפסיק להרגיש מחויב להבין אותנו ולתמוך בנו.

אני כותב את השורות האלה מתוך ניסיון של יותר משלושה עשורים בזירה הבינלאומית - ראיתי מקרוב איך נבנים נרטיבים, איך מתחלפות עונות בצילום של המציאות. אם פעם היה לישראל קרדיט היסטורי, ששרד גם כשעשינו טעויות, היום הקרדיט הזה התאדה. לא נשרף - פשוט התאדה. העולם לא הפך לאנטי-ישראלי, אלא לא-ישראלי. אדיש, עייף, מחפש את הסיפור הבא. וזה מה שהופך את הקמפיין הנוכחי שאיתו מתמודדת (ובעצם לא מתמודדת) ישראל לכל כך אפקטיבי. זו לא רק תעמולה. זו תעשייה. הקמפיין נגד ישראל איננו סתם "יחסי ציבור של חמאס", אלא תוצר של אקוסיסטם גלובלי: אקדמיה, תקשורת, אקטיביזם, אלגוריתמים. יש לו שפה, ערכים, סדר יום. הוא לא מבקש להוכיח שישראל רעה - הוא מבקש לצבוע אותה כחריגה. וזה מצליח. גם משום שיש בו גרעין של אמת. אנחנו באמת חריגים בלא מעט מובנים. וגם כיוון שבעידן של פוסט-אמת, מה שחשוב אינן העובדות - אלא איך הן נראות. ומה מצידנו? אנחנו לא נוכחים בשיחה - לא באמת. אנחנו משדרים באולפן כשהעולם חי בטיקטוק. אנחנו מתעקשים על הסבר, כשהעולם דורש סיפור. אנחנו מגיבים, במקום ליזום. במילים אחרות: אנחנו עדיין מנהלים "הסברה", כשהזירה כבר דורשת השראה. וזה מוביל אותנו לשאלה הגדולה - מה עושים?

מהגנה עצמית - להצעת עתיד

הגיע הזמן להפסיק לחשוב על עצמנו כ"מדינה שמסבירה למה היא בסדר", ולהתחיל לראות את עצמנו כמעבדה מוסרית-פוליטית של המאה ה-21. כן, דווקא ישראל - המדינה הצפופה, המתנוכחת, הפצועה, האלימה, שורדת הטרור, מחוללת החדשנות, הלא-נגמרת, נפש של מעצמה בגוף של מדינה קטנה, היא זו שיכולה להציע לעולם רעיונות גדולים על איך לחיות בתקופה מעורערת, מסובכת ומסוכסכת. כי אם יש דבר אחד שברור היום, זה שהכאוס לא ייעלם.

נסיים דואק

ב-1984 זולה באד הייתה רק בתחילת דרכה: אתלטית בת 18, שכבר התבלטה בהשגיה בריצות למרחקים בינוניים. כבר בגיל 17 היא קבעה שיא עולם בריצה למרחק 2,000 מטר.

חוץ מהגיל הצעיר, ההישג שלה משך את תשומת ליבם של חובבי ספורט מסביב לעולם מסיבה נוספת: באד השיגה אותו כשהיא רצה יחפה. היא גדלה באזור כפרי ודל, שנעלי ריצה נחשבו בו למותרות דמיוניות. אנשים עניים ויחפים, זה מה שראתה מסביבה, וכך התרגלה. לאולימפיאדה בלוס אנג'לס הגיעה באד במסגרת נבחרת בריטניה, לאחר שנקבע בהליך חפוז כי לסבא שלה הייתה אזרחות בריטית. ושם, בריצה למרחק 3,000 מטר, התנגשה באתלטית האמריקאית מארי דקר – המתחרה העיקרית שלה על מדליית הזהב. השתיים נפלו, והסיפור שלהן באולימפיאדה נגמר. התקרית הייתה מקוטלגת כעוד רגע של דרמה ושברון לב באולימפיאדה, אחד מיני רבים. אבל באד (אנחנו מזכירים, רק נערה בת 18) הפכה בין לילה למטרה שאליה כווננו מיליוני חיצים של תיעוב. כל מהדורת חדשות, כל מוסף ספורט, כל שיחה של צופים באולימפיאדה עסקו באצנית המנוולת שכביכול התנגשה בכוונה במתחרה שלה.

למה זה קרה? פשוט מאוד: באד הייתה דרום אפריקאית. לנבחרת בריטניה היא הגיעה משום שמשטר האפרטהייד החרם על ידי כל העולם. כאשר נפלה, היא הפכה מיד לסמל מוחשי, מואנש, לכל מה שהעולם תיעב במדינה הגזענית והמרושעת. היא לא הייתה נערה צעירה ומוכשרת שמבחינתה עשתה הכל כדי לממש את אהבתה לריצה (ואף אמרה בראיונות, כי ריצה היא דבר אוניברסלי שצריך לאחד את כל האנשים), אלא הפנים של המותג "אפרטהייד".

זה מה שדרום-אפריקה הייתה בעיני העולם, וזו הייתה עמדת הפתיחה העגומה של המדינה ב-1994, כאשר משטר האפרטהייד סופסוף נפל. אז מה עושים? לאורך חמישה עשורים, שלטון המיעוט הלבן בדרום אפריקה ניסה לשווק את האפרטהייד כדרך "צודקת" לנהל חברה מגוונת. חלק מרכזי בתעמולה זו היה הקמת הבנטוסטנים – אזורים שהוקצו לשחורים כ"מדינות עצמאיות" לכאורה, כמו טרנסקיי וסיסקיי. בפועל, היו אלה שטחים עניים ומבודדים שנועדו לשמר את

השליטה הלבנה תוך יצירת אשליה של אוטונומיה. אף מדינה משמעותית לא הכירה בריבונותם, והם נתפסו כסמל לדיכוי.

כדי לחזק את מעמדה, דרום אפריקה חיפשה שותפים בינלאומיים שיסכימו להתעלם מהגזענות שלה. ישראל למשל, כמה מביך להיזכר, פיתחה קשרים צבאיים וכלכליים עמוקים עם המשטר בשנות ה-70 וה-80, כולל שיתוף פעולה בייצור נשק (כולל, לפי מקורות זרים, ניסויים גרעיניים). אולם העולם לא קיבל את התדמית המזויפת: חרמות כלכליים, תרבותיים וספורטיביים – כמו האולימפיאדה ב-1984 – הפכו אותה למדינה מנודה. בסופו של דבר, הלחץ הבינלאומי וההתנגדות הפנימית הביאו לקריסת האפרטהייד.

מיתוג מחדש: מנפילת המשטר ועד מונדיאל 2010

עם נפילת האפרטהייד ב-1994, עמדו בפני נלסון מנדלה והמנהיגים החדשים משימות קשות. הם נדרשו להתמודד עם שורה של תפיסות שליליות עמוקות:

חשש מפילוג אתני: עם 11 קבוצות אתניות מרכזיות – זולו, קוסה, סוטו ועוד – בעולם היו מי שחששו שבהיעדר "אויב משותף" בדמות המשטר הלבן עורר, התפרים שמחזיקים את העסק כולו לא יחזיקו הרבה זמן ומלחמות שבטיות יפרצו. כלומר, הייתה תפיסה עולמית שאי-אפשר לסמוך על קיומה ארוך הטווח של המדינה שזה עתה השתחררה ממשטר נורא.

שחיתות מושרשת: שנים של שלטון מושחת לא נעלמו עם המעבר לדמוקרטיה והיוו מכשול לבניית אמון.

"גזענות רכה" ודעות קדומות: במערב, רבים חששו ש"השחורים ישחטו את הלבנים" כנקמה, או הטילו ספק ביכולתם של השחורים לנהל מדינה מודרנית לאחר דיכוי ממושך.

בורות מתמשכת: חלק מהעולם המשיך לראות בדרום אפריקה מדינה "שנואה" מבלי לעדכן את התפיסה למציאות החדשה. לא הגיע אליהם התזכיר שמעדכן שהאפרטהייד – אאוט.

אחד הצעדים הסמליים הראשונים שנעשו במסגרת המיתוג מחדש של המדינה היה אימוץ דגל חדש, שעוצב על ידי פרדריק בראון לאחר תחרות ציבורית

אירוח גביע העולם בכדורגל ב-2010 סימן שיא במיתוג המחודש. זו הייתה הפעם הראשונה שמונדיאל התקיים באפריקה, ודרום אפריקה השקיעה מיליארדים באיצטדיונים, תשתיות וקמפיילים תיירותיים. הסיסמה "Ke Nako" ("הגיע הזמן") שיקפה את המטר שהמדינה מוכנה לתפוס את מקומה על הבמה העולמית

אחד הצעדים הסמליים הראשונים שנעשו במסגרת המיתוג מחדש של המדינה היה אימוץ דגל חדש, שעוצב על ידי פרדריק בראון לאחר תחרות ציבורית. הדגל, המשלב שישה צבעים – אדום, ירוק, כחול, לבן, שחור וצהוב – מסמל את המגוון התרבותי והאיחוד של עבר מפוצל לעתיד משותף. נלסון מנדלה, שטבע את המונח "מדינת הקשת בענן", הציג חזון של הרמוניה ושוויון. הדגל הפך לסמל עולמי של תקווה ופיוס, והדגיש את מחויבותה של דרום אפריקה לדמוקרטיה רב-תרבותית.

ב-1995 הוקמו ועדות האמת והפיוס בראשות הארכיבישוף דזמונד טוטו, כצעד חדשני להתמודדות עם עבר האפרטהייד. הוועדות אפשרו לקורבנות לספר את סיפוריהם, ולמבצעי הזוועות להתוודות תמורת חנינה, בתנאי שחשפו את האמת. כלפי חוץ, התהליך מיתג את דרום אפריקה כמדינה שמוכנה להתעמת עם עברה ולבנות עתיד של פיוס במקום נקמה. הוועדות זכו לשבחים בינלאומיים והפכו למודל למדינות כמו רואנדה, תוך חיזוק תדמיתה של דרום אפריקה כמנהיגה מוסרית.

אירוח גביע העולם בכדורגל ב-2010 סימן שיא במיתוג המחודש. זו הייתה הפעם הראשונה שמונדיאל התקיים באפריקה, ודרום אפריקה השקיעה מיליארדים באיצטדיונים, תשתיות וקמפיילים תיירותיים. הסיסמה "Ke Nako" ("הגיע הזמן") שיקפה את המטר שהמדינה מוכנה לתפוס את מקומה על הבמה העולמית. למרות חששות מפשיעה ואי-שוויון, האירוע נחל הצלחה והציג מדינה מודרנית ומאוחדת, מה ששיפר משמעותית את תדמיתה.

נסחפו עם המיתוג מחדש

עד כאן ההצלחות. ובכל זאת, למרות ההישגים, דרום אפריקה ביצעה מאז 1994 טעויות שפגעו במאמצי

המיתוג שלה:

האשמת הקולוניאליזם: דרום אפריקה אימצה נרטיב אנטי-קולוניאלי כחלק ממורשת המאבק שלה, ולעיתים נטתה להאשים את הקולוניאליזם והמערב בכל בעיה של המשטר החדש – מאי-שוויון ועד שחיתות – מבלי להכיר במלוא האחריות לכשלים פנימיים.

מיתוג כ"אבירת החלשים" כחרב פיפיות: דרום אפריקה נוטה לאמץ עמדות אנטי-קולוניאליזם ואנטי-מערביות כחלק מהמורשת שלה מהמאבק באפרטהייד. זה מוביל אותה לעיתים לתמוך במשטרים בעייתיים מבלי לבחון לעומק את השלכות מעשיהם. לדוגמה, תמיכתה בחמאס אחרי הטבח של ה-7 באוקטובר.

קשרים עם משטרים בעייתיים: דרום אפריקה שמרה על יחסים קרובים עם זימבבואה של רוברט מוגאבה, נמנעה מגינוי דיכוי מתנגדיו ב-2008, ואירחה את עומר אל-בשיר מסודן ב-2015 למרות צו מעצר בינלאומי נגדו. היא גם תמכה בניקולס מדורו בוונצואלה ב-2019, למרות המשבר ההומניטרי שם, ופיתחה שיתופי פעולה עם רוסיה וסין במסגרת BRICS – כולל תוכנית שנויה במחלוקת לבניית כור גרעיני עם רוסאטום ב-2014.

שחיתות ושערוריות: נשיאותו של ג'ייקוב זומה (2009–2018) הכתימה את התדמית החדשה. זומה, שהואשם באונס (ונוקה ב-2006), התבטא נגד הקהילה הלהט"בית ("זה לא תרבות שלנו") וטען שמקלחת מונעת איידס, נתפס כסמל לשחיתות. הוא נשוי לשיש נשים ונחקר על שימוש בכספי ציבור לאחזתו. לעומתו, סיריל רמפוסה (מ-2018) נתפס כרפורמטור, אך מתמודד עם אתגרים כלכליים וחברתיים שמקשים על שיקום התדמית.

מה ישראל יכולה ללמוד מהמקרה של דרא"פ

השורה התחתונה היא שלא הכל אבוד. השורה הלפני תחתונה היא שמהו חייב להשתנות – דרום-אפריקה לא היתה יכולה למתג מחדש את הדימוי העולמי שלה, ולהסיר מעצמה את אות הקלון המעשי והסמלי, בלי שביטלה את מדיניות האפרטהייד. וגם לאחר מכן, מיתוג מחדש של מדינה הוא תהליך ארוך ומורכב, ודרום אפריקה מוכיחה שגם ממעמקי השנאה אפשר לעלות. מהדגל הצבעוני ועד המונדיאל, היא הראתה יכולת לזהות את הצעדים הנכונים ולעורר השראה בעולם. אך השיגאות – מהאשמת הקולוניאליזם כתירוץ לכשלים ועד קשרים עם משטרים בעייתיים – מזכירות שתדמית לאומית דורשת עקביות מוסרית וממשל תקין, לא רק סמלים יפים.

תשתמש במכתבים רשמיים של נציגיה". אנחנו צנועים בהרבה, וכוונתנו היא לשרטט פה מפת דרכים עקרונית ובה נקודות ציון הכרחיות.

1. מדגישים את הבסיס הדמוקרטי של מדינת ישראל.

אם התפיסה בעולם היא של ישראל כצורת שלטון שנמצאת על הספקטרום הלא-דמוקרטי (כלומר, מדינה שנעה בין דמוקרטיה עם כוכבית לדמוקרטיה פגומה ומשם לעבר פסאודו-דמוקרטיה) ואינה פועלת לפי כללי המשחק המקובלים בקהילה הבינלאומית, הרי שהצעד הראשון במיתוג מחדש הוא הוכחת המחויבות לערכי הדמוקרטיה - לא רק בדיבורים אלא במעשים.

וזה מתחיל בהימנעות מודעת מפעולות שסותרות ערכים אלה. מזכיר המדינה האמריקאי הנרי קיסינג'ר, יהודי בעל יחסים מורכבים עם ישראל, ניסח את האמירה האלמותית: "לישראל אין מדיניות חוץ, רק מדיניות פנים". באמירה הזו יש הרבה מן האמת גם כיום, ובהקשר שלנו אפשר להנדס אותה לאחור: כאשר אנחנו רוצים לשכנע את העולם שאנחנו בצד הטוב, ראשית עלינו להביט פנימה ולבדוק אם אנחנו אכן שם. לא מספיק להצהיר על היותנו "הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון" - עלינו להפגין זאת בהתנהלות

**תהליך למיתוג מחדש של מדינה
אולי נולד כדי לשפר את שמה,
אך הוא גם הזדמנות לשפר
אותה-עצמה. ואת זה עושים
במעשים. צעד הראשון במיתוג
מחדש הוא הוכחת המחויבות
לערכי הדמוקרטיה - לא רק
בדיבורים אלא במעשים. עלינו
להביט פנימה ולבדוק אם אנחנו
אכן שם. לא מספיק להצהיר
על היותנו "הדמוקרטיה היחידה
במזרח התיכון" - עלינו להפגין
את בהתנהלות היומיומית. הצגת
התהליך, גם אם הוא איטי ומורכב,
מאפשרת לעולם לראות את הכיוון
החיובי ולא רק את האתגרים.**

נסיים דואק

סליחה אם אנחנו נשמעים כאילו אנחנו מנסרים את הענף שאנחנו יושבים עליו, אבל מיתוג מחדש של מדינה אינו עניין של "אנחנו צריכים חברת יחסי ציבור שתעשה לנו קמפינים של השפעה בשם גורם מדיני בכיר". זה גם לא המימוש של משאלת הלב, לפיה אם רק נצליח לשים את האצבע בדיוק על הקמפיין השיווקי הגאוני והנכון, או אם רק - נשיג מט מוחץ על התודעה העולמית וכולם יתאהבו בנו ויאמינו בכל מאודם שאנחנו חמודים וצודקים תמיד.

למען האמת, תפיסות כאלה הן פנטזיה גם כאשר מדברים על מותג מסחרי. מותגים, כמו גם מוניטין לאומי, נבנים קומה קומה, על פני שנים ועשורים, אך יכולים להתפוגג כהרף עין. חשבו, למשל, על מאות השנים שלקח לשווייץ בכדי להפוך לביטוי נרדף למילה "דיסקרטיות" ועל עשרות השנים שלקח לבנק השווייצרי "קרדיט סוויס" לבנות את המותג שלו על בסיס ערך זה. עכשיו חשבו על המהירות בה התרסקו ערכי שני המותגים, הלאומי והעסקי, עם הנפילה של הבנק. ישראל, יחשוף מבט אחד אל מחוץ לחלון, אינה שווייץ. כמדינה שנמצאת תדיר תחת זכוכית מגדלת בינלאומית, ישראל מתמודדת עם אתגרי תדמית מורכבים שדורשים חשיבה אסטרטגית, ובעיקר פעולות הנגזרות ממנה, ולא שליפה חכמולוגית, הדבר האחרון שאנחנו זה חכמולוגים. אנחנו כבר לא בגיל. ישראל היא מעצמה כלכלית אזורית, ומעצמה צבאית בסדר גודל עולמי, אז היא חייבת להתחיל להתנהג כמו מבוגרת אחראית.

קדימה, תהליך המיתוג מחדש של ישראל מתחיל בהבנה עמוקה של יסודות המוסר שלנו, אלה שהופכים אותנו לקבוצה אחת, ושל זהותנו הלאומית. לא פחות, תהליך מיתוג מחייב החלטות אמיצות לגבי מה שאנחנו מוכנים לעשות, או לא מוכנים לעשות. רק לאחר שנגדיר בבירור את גבולות הפעולה שלנו, נוכל לבנות תדמית אמינה ועקבית שתשקף את מי שאנחנו באמת. ותשקף גם את מי שאנחנו שואפים להיות. ובמילים אחרות: תהליך למיתוג מחדש של מדינה אולי נולד כדי לשפר את שמה, אך הוא גם הזדמנות לשפר אותה-עצמה. ואת זה עושים במעשים.

אנו לא מתיימרים להציג פה תוכנית עבודה מפורטת עד לרמת "באיזה גופן ישראל הממותגת מחדש

המדיניות היא הקמפיין

ישראל היא מעצמה כלכלית אזורית, ומעצמה צבאית בסדר גודל עולמי, אז למה היא לא מתנהגת כמו מבוגרת אחראית? הדימוי הרע הוא לא גזירת גורל, והמיתוג מחדש של ישראל הוא הרבה יותר ממציאת סלוגן מוצלח או הפקה של מבצע השפעה במרחבי הרשת. תוכנית אסטרטגית עבור המותג (ומדינת) ישראל | מאת: נסיים דואק

תנו לנו לומר לכם משהו אחר – עם המלחמות נכשלנו הרבה יותר. ביג טיים, דם, אש ותמרות עשן. הבטיחו לנו שעוד ועוד כוח יביא לנו ביטחון, שקט ושלו. אתם יודעים מה, אמרו לנו שאם עזה תהפוך למגרש כדורגל, נחיה בשקט. ספגנו את הגועל, ושתקנו. והנה, עזה הפכה למגרש כדורגל. מישהו שומע כאן שקט? אז אולי אם נתחיל להמשיג (כן, נתווה, נצייר, נדבר) עתיד טוב יותר – גם נעלה על הדרך להבאתו?

4. התמקדות בתהליכים ולא רק בתוצאות.

מיתוג אפקטיבי מתמקד לא רק במצב הנוכחי אלא גם בכיוון ובמאמץ. ישראל צריכה להציג את התהליכים שהיא עוברת, את הדילמות שאיתן היא מתמודדת, ואת הצעדים שהיא נוקטת לשיפור כל אלה. הכרה באתגרים וחשיפת המאמצים להתמודד איתם משדרת כנות ואמינות. זה אומר לדבר בפתיחות על סוגיות מורכבות – יחסי יהודים-ערבים, מעמד הדת במדינה, סכסוכים אזוריים – ולהציג את המאמצים לקדם פתרונות. הצגת התהליך, גם אם הוא איטי ומורכב, מאפשרת לעולם לראות את הכיוון החיובי ולא רק את האתגרים. העולם יידע להצטרף אלינו לתהליך, אם רק נתווה עבורו את מפת הדרכים מצידנו. נהיה המבוגר האחראי, לא בריון שטוף חימה ונקמה.

5. הדגשת ערכי הכלה ומגוון.

ביקום האלטרנטיבי שהוא משטר טראמפ, גיוון והכלה (DEI, כפי שזה מכונה בארה"ב) הפכו עם חילופי השלטון לביטוי גנאי. זהו אחד מעמודי התווך בתרבות השנאה של האלט-רייט הקיצוני בארה"ב, וזה זולג פה ושם גם אלינו (למשל, אצל ראשי ישיבות חרד"ליות). שם וגם כאן, הסנטימנט הוא כזה: "כאשר גופים לאומיים מתעקשים לשבץ בכוח נכים, נשים, מיעוטים, הם מוותרים בכוונה על מועמדים חזקים ועדיפים, ובסופו של דבר מחלישים את האומה האמיצה הגאה שלנו". מי שסבור שמבחינה אסטרטגית כדאי לנו להתיישר עם הבוס החדש והקפריזי – טועה. יהיו שיטענו שזה משתלם לנו מדינית בטווח הקצר. הטווח הזה עלול להיות לא קצר אלא קצרצר. מי יכנס או תיכנס לבית הלבן ב-20 לינואר 2029 אתם יודעים? אנחנו לא. וכמובן, גם אירופה קיימת על המפה.

מיתוג מחדש ידרוש הדגשה של ערכי הכלה ושילוב אמיתי של מגוון אוכלוסיות בחברה הישראלית. יש לנו כבר חוקים כאלה: שיעור נשים מינימלי בדירקטוריונים, איסורי הפלייה בקבלה לעבודה, איסור הפלייה במתן שירותים ועוד. אבל, האם הם נאכפים? האם אנחנו

העולם יידע להצטרף אלינו לתהליך, אם רק נתווה עבורו את מפת הדרכים מצידנו. נהיה המבוגר האחראי, לא בריון שטוף חימה ונקמה. כדי להרוויח מחדש תמיכה עולמית, ישראל חייבת לשים על השולחן את העקרונות ליישוב הסכסוך, כאלה שישרתו את שני הצדדים, לא משחק סכום אפס, שבו צד אחד בא על-חשבון השני, אלא תחת עקרון הווין-ווין, שנהוג בעולם העסקים. מיתוג אמין דורש תקשורת פתוחה וכנה, במיוחד ברגעי משבר. במקום דחיית ביקורת או התגוננות אוטומטית, על ישראל לקיים דיאלוג פתוח ולהניח דברים על השולחן. כנות לגבי אתגרים, טעויות והצלחות בונה אמון לטווח ארוך

כאן כבר לא מעט שנים, ובפרט מאז השבעה באוקטובר. לכן, בראש ובראשונה, ישראל חייבת להכריז על כוונתה לפתור את הסכסוך הישראלי פלסטיני, בדרך זו או אחרת (אנחנו היינו ממליצים על משאל עם שיתקיים בשאלת ההסדר הרצוי, ובו יקחו חלק כל האנשים והנשים שגרים מהים ועד לירדן). כדי לזכות מחדש בתמיכה עולמית, ישראל חייבת לשים על השולחן את העקרונות ליישוב הסכסוך, כאלה שישרתו את שני הצדדים, לא משחק סכום אפס, שבו צד אחד בא על-חשבון השני, אלא תחת עקרון הווין-ווין, שנהוג בעולם העסקים – שני הצדדים קמים מחייכים מהשולחן. במקביל, עליה לסמן את הדרך להסכמי שלום עם מדינות ערביות שכבר יחסית קרובות לזה אבל צריכות עוד דחיפה קטנה (סעודיה, לבנון, האוטונומיה הכורדית בעיראק, וגם, להצהיר כי בכוונתה לכוון אזור סחר חופשי עם השכנות, נתיבי תחבורה בין מדינה אחת לשנייה (הנה, זה קורה עם האמירויות, גם בזמן המלחמה, והם לובשים כאפיות ומדברים ערבית) הגעה להסכם אזורי שיסדיר "משק אנרגיה" משותף ממקורות בני-קיימא, מאבק באתגרים משותפים ועוד.

נכון, זה נשמע קצת כמו "מזרח תיכון חדש" של שמעון פרס המנוח. אבל קחו איזה רגע או שניים להרהר: למה, בעצם, הפך הביטוי הזה לפרודיה? אנחנו שומעים אתכם: פיגועים, מלחמות, שנים קשות. באמת קשה לחלום כאשר יש כל כך הרבה הרג והרס משני הצדדים. ונכון, התקיים מו"מ לסיום הסכסוך הישראלי-פלסטיני לפני למעלה מ-30 שנה והוא לא עלה יפה, כי הקיצוניים משני הצדדים חירבו אותו (אצל אחד הצדדים אפילו רצחו את ראש הממשלה), אבל

היומיומית. זה אומר להימנע מחבירה לכוחות לא דמוקרטיים אחרים בזירה הבינלאומית, גם אם הדבר נראה נוח מבחינה טקטית. בריתות אסטרטגיות עם משטרים אוטוריטריים מחזקות את התפיסה שישראל מתרחקת מערכי המערב, ומקשות על מיצובה כשותפה לערכי חופש ודמוקרטיה. גם הכנסה לתוך הממשלה, של גורמים גזעניים, תומכי טרור יהודי נגד פלסטינים ובעלי חזונות משיחיים של טרנספר, לא ממש מסייעת בקטע הזה.

2. מדגישים את העמידה בכללי המשחק של הקהילייה הבינלאומית.

אנחנו מדברים, בעיקר, על מחויבות לשלטון החוק ולזכויות אדם. על ישראל להימנע מחקיקה שנתפסת כפוגעת בעקרונות דמוקרטיים, או כזו שמחלישה את מערכות האיזונים והבלמים הדמוקרטיים. כל חוק שנתפס כמגביל חירויות אזרחיות או מחליש מוסדות דמוקרטיים מתורגם מיד לכותרות שליליות ברחבי העולם. והאמת, בצדק.

במקביל, יש לשים דגש מיוחד על הגנה על חופש הביטוי והיכולת לאתגר את השלטון. תקרית כמו זו שאירעה באחרונה, שבה הבמאי הדוקומנטרי זוכה האוסקר יובל אברהם נרדף על ידי שרים וח"כים, ואפילו קן השומר הצעיר נכנע לאיומים, ולא הקרין את הסרט "אין ארץ אחרת" – מציירת את ישראל כמדינה שבה השיח אינו סובל ביקורת וחריגה מהשורות. וכך גם ההפיכה המשפטית וניסיון עקבי וממושך להחליש את הדמוקרטיה תוך הדהוד מסר ציני ש"רק כך מביאים לידי ביטוי את רצון העם" (שמנתנגד ברוב מוחלט לשינויים האלה). ממש בימים אלה, ישראל ניצלה בעור שיניה מהורדה נוספת של דירוג האשראי על ידי חברת מודיט, אולם הדו"ח של החברה כלל המלצות מאוד לא עדינות: כדאי לכם לשנות את דרכיכם בדיוק בתחומים האלה. הדרך צריכה להיות: להתחיל להאזין לעצות האלה. אגב, גם הכלה של המחלוקות הנוגעות להפיכה המשטרית משרתת את הדימוי של ישראל כמי שמתקיימות בתוכה מחלוקות ענייניות, גם אם עצות, כחלק בלתי נפרד של דמוקרטיה תוססת.

3. מציבים יעדים קצרי טווח וארוכי טווח.

אנחנו אוהבים לחשוב עלינו כסטארט-אפ ניישן אז בואו נהיה סטארט-אפ ניישן פוליטי ומדיני. זה המקום שבו אנחנו יכולים לצייר את עצמנו כחדשניים, פורצי דרך, שואפים גבוה ורחוק, ובכך להרוויח נקודות חשובות מול דעת הקהל העולמית. הרי אנחנו מבינים, שכל הטוב שנצייר לא יגיע מחר, אבל אנחנו מבקשים מהעולם ללכת איתנו יד ביד לשם, כולל המהמורות שבהן, ודאי, ניתקל בדרך. ההתעלמות ארוכת השנים מהפיל שבחדר אחראית לכל השיט שאנחנו אוכלים

נוכחת, נפקדת

גם בכל הקשור לקריסת המותג "ישראל", זו לא שעתה היפה של התקשורת. היא מתמסרת מרצון לגרסת המערכת, מזלזלת בעיתונות הזרה ונסחפת מרצון אחרי אזור הנוחות העממי שהוא תחושת הנרדפות. התוצאה? תיווך חסר של המציאות והתבצרות בתחושה שאנחנו תמיד אבל תמיד הכי בסדר. קבלו את ששת החטאים של התקשורת הישראלית (רשימה חלקית) | מאת: אסף שניידר

קרדיט לתמונה: אתר חמ"ל

לשלום עם גרמניה לאחר השואה? שרידי קורבנות רצח העם הגיעו להסכם עם גרמניה רק ארבע שנים מהקמת המדינה, ב-1952.

9. לבחור מי הפנים של הקמפיין, ואיזה סוג של פנים.

בפרק הקודם בפרויקט זה, הזכרנו את משה דיין כפנים של ישראל המוצלחת והפופולרית אחרי מלחמת ששת הימים. בספרם של אמנון דנקנר ודוד טרטקובר, "איפה היינו ומה עשינו", מסופר כי באותה תקופה, ישראלים שטיילו במקומות הנידחים בעולם, נשאלו מהיכן הם והשיבו, נענו מייד בהסתרה של עין אחת על ידי כף יד. זה בדיוק כוחן של פנים שמייצגות מותג.

דיין כבר מזמן איננו, ואנחנו חיים בעידן אחר לחלוטין. ועדיין, מציאת "פרזנטורים" היא רעיון טוב. אולי אנחנו צריכים דמות שמתאימה לרוח הזמן, למשל יזם טק, שמגלם את ישראל שאנחנו רוצים להיות ולוקח על עצמו להיות הפנים של הקמפיין. שמענו שאסף רפפורט כבר לא חייב כלום לאף אחד.

10. בסוף: לא מילים ריקות אלא פעולות בונות תדמית.

המיתוג מחדש של ישראל אינו יכול להתבסס רק על מילים יפות או קמפיינים מתוחכמים. אלה צריכים ללוות את הפעולות הנכונות. המיתוג מחדש של ישראל דורש בחינה עמוקה של הזהות הישראלית, הגדרה ברורה של קווים אדומים, והתאמת ההתנהלות היומיומית לערכים שאנו מצהירים עליהם. כשהמעשים תואמים את המילים, התדמית משתפרת באופן טבעי.

עומדים בהם? לא היינו מהמרים על זה. עלינו לאכוף, ועלינו להציג את ההצלחות בתחום זה - שילוב ערבים בממשלה, בכלכלה ובאקדמיה, קידום נשים לעמדות מפתח, והכלת קהילות מגוונות. הדגשת המגוון הישראלי והמאמצים לשילוב אוכלוסיות שונות מציגה את ישראל כחברה פלורליסטית ששואפת לצמיחה משותפת. זה מאפשר לשנות את הנרטיב מ"ישראל כמדינה המדירה קבוצות" ל"ישראל כמודל של חברה מגוונת שמתמודדת עם אתגרים מורכבים".

6. מציאת מכנה משותף עם קהילות בינלאומיות.

אחד המפתחות למיתוג מחדש הוא מציאת נקודות חיבור וערכים משותפים עם קהילות ומדינות אחרות. במקום להדגיש את הייחודיות הישראלית בצורה שמבדלת ומרחיקה, כדאי להדגיש ערכים משותפים - חדשנות, יזמות, חופש, זכויות אדם ושאיפה לשלום. חיבור למאבקים גלובליים - שינוי אקלים, טכנולוגיות חדשות, בריאות עולמית - מציב את ישראל כשחקנית אחראית במערכת הגלובלית ולא כיישורת מבודדת. הדגשת התרומה הישראלית לאתגרים עולמיים תתרום ליצירת נרטיב חיובי של שיתוף פעולה ואחריות גלובלית.

7. תקשורת פתוחה וכנה.

מיתוג אמין דורש תקשורת פתוחה וכנה, במיוחד ברגעי משבר. במקום דחיית ביקורת או התגוננות אוטומטית, על ישראל לקיים דיאלוג פתוח ולהניח דברים על השולחן. כנות לגבי אתגרים, טעויות והצלחות בונה אמון לטווח ארוך. זה כולל נכונות להתמודד עם שאלות קשות ולספק מידע מלא, גם כשהדבר לא נוח. שקיפות והכרה בטעויות, לצד הצגת לקחים והתחייבות לשיפור, מחזקות את אמינות המסרים הישראליים.

8 לאתגר את הצד השני. מה היעד שלנו?

מה אנחנו דורשים מהצד השני? כשאנחנו מכריזים על היעדים האזוריים שלנו אנחנו גם מנסחים את כללי ההתנהגות שצריכים להתקיים בין הצדדים. כללי משחק הם שם המשחק, ואנחנו צריכים לגרום לצד השני לאמץ את כללי המשחק. דיברנו על משאל העם שיתקיים בין כל תושבי האיזור - האם הרשות הפלסטינית תוכל לסרב לאתגר כזה, שלראשונה יכיר בכך שאדם שווה לאדם במרחב המשותף? שראל צריכה להגדיר היטב לעצמה ולעולם איך היא רואה את שכנותיה. לא אויבים לנצח שיש למגר או אפילו לגרש, אלא שותפים אפשריים. נשמע כמו פנטזיה מעולם האגדות? אז נחשו תוך כמה שנים ישראל הגיעה

הכותב כיהן כעורך חדשות בכיר בעיתונים מעריב וידיעות אחרונות

אסף שניידר

1. התמסרות לעולם רדוף.

לא פעם הם חשים עצמם כמו טאלנטים נוצצים בעיסוק שפעם היה נחשק, אך הנשים והגברים שמאיישים את המערכות של כלי התקשורת הם בסופו של דבר, חלק מעמך ישראל. הם לא חסונים מההשפעה ארוכת הטווח של סנטימנט הרדיפה הלאומי. על אחת כמה וכמה, כאשר אלה מביניהם שהם בני 35 ומטה אפילו לא מסוגלים לדמיין עולם שיש בו מערכת פוליטית אחרת, רשויות נפרדות ועיסוק רציני בהגעה לסיום הסכסוך.

תפיסת המציאות שלהם מוגדרת באמצעות עולמו הרדוף-תמידית של נתניהו. נכון, הם לא מיקשה אחת, וכל אחד ואחת מהם יעמוד על כך שיש לו דעות משל עצמו. ועדיין, כאשר החוויה המקצועית שלך כעיתונאי או עיתונאית היא שבמשך שנים כל התרחשות במדינה תחומה בין פרשיות וחקירות של ראש הממשלה - הרי שגם אם אתה לא אחד מפעילי הזרוע הצבאית של ערוץ 14, אתה רואה את המרחב החדשותי של ישראל כגלים-גלים של פרשות. גל רודף גל, והמחזור הזה לעולם לא נשבר.

תחושת הרדיפה היא לא רק האקלים שבהם חיים העיתונאים. היא גם מוצר שצריך לספק. זהו איזור הנוחות של משתמשי הקצה. שונאים אותנו ומעלילים עלינו? אנחנו פולטים אנחת רווחה: עכשיו אנחנו יודעים איפה אנחנו נמצאים.

2. התמסרות לאתיקה מקצועית מזויפת.

תקשורת הלגאסי של ישראל פתחה ואימצה תורה שבעל פה, מעין תקנון אתיקה בלתי כתוב (שאין לוקשר לתקנון האתיקה המקורי של מועצת העיתונות): "אני רק מדווח". כלומר, אני תפקידי לעשות פרוורד למה שקיבלתי בווטסאפ. בלי קונטקסט, בלי בדיקה, בלי סקרנות. לצד "אני רק מדווח" נמצא את האצבע הקלה על ההדק בייחוס ידיעות ל"גורמים" (כולנו ראינו לאן זה עלול להגיע, לפי החשד, בפרשת קטארגייט) ואת עקרון ה"דעות מכאן ומכאן" שקובע שאין רע וטוב מוחלטים ואין אמת ושקר מוחלטים - הם דעה ומכאן ומכאן.

למה טוענים נגדנו שהצד שלנו הוא זה שבגללו קרס המו"מ על החזרת החטופים? כי העולם נגדנו. למה מאשימים אותנו בפשעי מלחמה? כי הם אנטישמים. למה כל גופי דירוג האשראי מזהירים אותנו שאנחנו בדרך לקטסטרופה? כי הם שונאי ישראל. קל, נוח ועובד תמיד.

בלימודי מדיה נוהגים לכנות את התקשורת "הרשות הרביעית". כלומר: לצד שלוש הרשויות של המדינה - המחוקקת, השופטת והמבצעת - חי לו תחום עיסוק (כמעט כולו פרטי), שתפקידו לפקח מהצד על הרשויות האחרות. להאיר פינות אפלות, לבקר, לחשוף שחיתויות ועוולות ועוד כל מיני מעלות טובות שמיוחסות לעיתונות ולעיתונאים. אבל מה קורה לרשות הרביעית במדינה שבה השלטון נמצא בתנועת מכבש מתמדת, שמטרתה לייתר את הרשות השופטת והרשות המחוקקת, וליצור רשות אחת, ריכוזית, שחולשת ביד ברזל על כל היבט של חיי האזרחים?

התשובה אמורה להיות קלה: זו חייבת להיות שעתה היפה של הרשות הרביעית, הלא כן? היא תילחם עד כלות הנשימה בתהליך שמרוקן את הדמוקרטיה מתוכן. בעוד שאכן חלקים נרחבים בתקשורת פועלים בדיוק כך (לצד התקרנפות-רבתי של אחרים), כאשר מדובר בדמותה של ישראל, בהתרסקות של שווי המותג שלה בעולם, אנחנו שומעים צרצרים. זאת למרות ששתי הצרות - רמיסת הדמוקרטיה והתרסקות המותג הלאומי - כרוכות זו בזו.

זה לא באג, זה פיצ'ר

עוד לפני שאנחנו נוגעים בכלי התקשורת עצמם, צריך להבין שהסנטימנט העממי של "כל העולם שונא אותנו" הוא לא תוצאה של מחדל ("למה אין לנו הסברה!", "אנטישמיות!"), אלא - בלשון צבאית - הלקח וההישג הנדרשים של ממשלות ישראל לדורותיהן. זה טוב ונוח להן. זה לא באג, זה פיצ'ר: אותנו זה שומר מאוחדים בתחושת רדיפה, ולהן זה מספק תרוץ תמידי ומדיניות חוץ מן המוכן, ללא צורך בחשיבה. למה טוענים נגדנו שהצד שלנו הוא זה שבגללו קרס המו"מ על החזרת החטופים? כי העולם נגדנו. למה מאשימים אותנו בפשעי מלחמה? כי הם אנטישמים. למה כל גופי דירוג האשראי מזהירים אותנו שאנחנו בדרך לקטסטרופה? כי הם שונאי ישראל. קל, נוח ועובד תמיד. רק שעובד עלינו, פחות על העולם.

הרשות הרביעית, עם כל הכתרים שנקשרו לה, מתוך האקלים הזה נולדה, ואת האקלים הזה היא משמרת. במתכוון או שלא במתכוון. במקום לתווך את המציאות, להאיר, לבאר, להפנות אצבע אל המקומות הבעייתיים - היא מתמסרת.

3. התמסרות מוחלטת לדובר צה"ל.

קחו למשל את המקרה האחרון, המחריד, שבו כוח גולני הרג אנשי רפואה בשיירה של הסהר האדום, ואחר כך קבר אותם באמצעות דחפורים. גם הפעם, כמו תמיד, דובר צה"ל פועל לפי אותו אלגוריתם:

שלב א' - "מה פתאום, זה לא קרה. להם אתם מאמינים, למחבלים האלה, ולא לנו?"

שלב ב' - אופס, התקשורת העולמית מפרסמת עדות מצולמת.

שלב ג' - "אוקיי נבדוק, אולי קרה".

שלב ד' - "בעצם קרה - אבל...".

כאשר הכתבים לענייני ביטחון מאמצים אוטומטית את הגרסה הרשמית ואפילו לא מטילים בה ספק (שלא לדבר על לבדוק באמצעות הכלים העיתונאיים שעומדים לרשותם), בסופו של דבר האמינות של ישראל כולה היא זו שנפגעת כאן. הפלסטינים כמעט תמיד מתבררים כדוברי אמת, ואילו ישראל נתפסת כמקשה לא-אמינה אחת: הצבא והתקשורת חד הם.

4. התמסרות לעריצות הטאלנטים.

לעורכים כבר אין יכולת להפעיל סמכות על הטאלנטים שלהם, בעוד שהרף להגדרת המונח טאלנט הולך וצונח כלפי מטה. יש לו חשבון טלגרם והוא מעסיק "אחראי סושיאל"? הוא טאלנט. כאשר לרשותם פלטפורמות רבות שבהן הם יכולים לפרסם מעל ראשיהם של העורכים, התוצאה זולגת אל כלי התקשורת הראשי שלהם: לעורכים/ות אין יותר יכולת למשמע, להגיד באופן נחרץ מה סיפור ומה ספין קלוש, מה שקרי, מה דורש בדיקות נוספות ואיך הן צריכות להיראות.

תחושת הרדיפה היא לא רק האקלים שבהם חיים העיתונאים. היא גם מוצר שצריך לספק. זהו איזור הנוחות של משתמשי הקצה. שונאים אותנו ומעלילים עלינו? אנחנו פולטים אנחת רווחה: עכשיו אנחנו יודעים איפה אנחנו נמצאים

5. התמסרות לפרובינציאליות.

העיתונות שלנו מזלזלת בתקשורת הבינלאומית. עיתונאים הם עם לא קולגיאלי, בייחוד כאשר מדובר בקולגות מהעולם הרחב. "חדשות חוץ" הן בדרך כלל שם נרדף לסיפורי פנטזיה משעשעים מהעולם הרחוק. ילד שגדל לצד זאבים וכל זה. כלי תקשורת ישראלים מזלזלים בפרסומים זרים (פרט למקרים שבהם אפשר להשתמש בהם כמסלול עוקף צנזורה), וכאשר אלה עלולים לשקף לצרכן התקשורת הישראלי איך אנחנו נראים בעולם - קולם ייאלם פה בישראל.

אבל ברוב המקרים, התקשורת העולמית לא משקרת ולא ממציאה. כאשר היא מדווח על גופות של ילדים חפים מפשע שנקלעו להפצצה שלנו, היא מדווחת על משהו שקרה. זה לא אומר שהם אנטישמים: זה אומר שבמדינות מערביות יש רגישות לחיי אדם, ומלחמה שבה נהרגים חפים מפשע היא מבחינתם ניוז חשוב. התקשורת הישראלית דורשת מהם לראות את התמונה המורכבת ("אבל הם התחילו! המחבלים מסתתרים במאהלים!"), אבל מסרבת בעצמה לראות את אותה המורכבות: אנחנו יכולים להיות גם צודקים, וגם לגרום למות חפים מפשע ולדעת שזה לא בסדר.

6. התמסרות לזלזול.

ניקולסון בטום קרוז בסצנת השיא של הסרט "בחורים טובים". ניקולסון, המגלם מפקד בסיס אימונים שטייח תקרית שבה טירון מת ממכות שספג מחבריו, מטיח בתובע הצבאי קרוז אמירה מתנשאת, יודעת כל, שכל כך מתאימה למח"טים ומעלה אצלנו. מי אתה, ג'ובניק, שתתיימר להבין איך זה עובד בצבא. כך גם אמצעי התקשורת אצלנו: מגוננים עלינו מפני האמת שהם מניחים שלא נוכל להתמודד איתה. האם הם כל כך דואגים לנפשותינו הרכות? או שהם חוששים מזעמם של מאזינים, צופים, קוראים, שינסו להטילו עליכם חרם מפרסמים?

כאשר חסים עלינו ולכן מסתירים מאיתנו את האמת או מציגים את האמת כדעה שיש לה דעה מנוגדת, או ממהרים לאמץ את עמדת המערכת, לא רק שמה של ישראל נפגע פה כאשר היא מצטיירת כמדינה שבה גם הרשות הרביעית קורסת; גם אנחנו צרכני הקצה נפגעים, משום שלא מתווכים לנו את המציאות. ואנחנו מתמכרים למצב הזה, לאט לאט. כמו שאמר ניקולסון: אנחנו לא יכולים להתמודד עם המציאות.

אל תדברו איתי

על אנטישמיות

התמיכה בפלסטינים הופכת לטרנד, ישראל מתרחקת מדעת הקהל העולמית, נאחזת בציפורניים במסד הישן ומהדקת את הקשר עם תנועות ימין קיצוניות. מה בכל זאת צריך לעשות? סקירה מיוחדת לקול המון #100 | מאת: דניאל לוי

דניאל לוי, נולד ומתגורר בלונדון, משמש כפרשן מדיני ונשיא מכון המחקר "פרויקט ארה"ב/המזרח התיכון". לוי היה חלק מצוות המו"מ הישראלי בשיחות השלום על הסכמי אוסלו בטאבה תחת ראש הממשלה אהוד ברק, והיה היועץ המדיני של השרים ביילין ורמון בתקופת כהונתו של אהוד ברק כראש ממשלה, והיה ממובילי וממנסחי יוזמת ז'נבה.

דניאל לוי

זה אחד מאותם רגעים המנוגדים לאינטואיציה. לאחר שמתקפת ה-7 באוקטובר יצרה גל של אהדה ותמיכה בינלאומית בישראל, הגאות העצומה בתמיכה התחלפה בשפל עמוק שישראל לא ידעה מעודה. זה קרה בשל התגובה הברוטאלית של ישראל במהלך המלחמה, שנראתה יותר כמו מסע נקמה בתושבי עזה, רובם המוחלט אזרחים חפים מפשע. בנוסף לזה, ישראל הפגינה אדישות מוחלטת לסבל של שני מיליון בני אדם שהפכו לפליטים, ולחורבן הכמעט המוחלט של עזה. לקינוח, פוליטיקאים ישראלים שחררו הצהרות שגרמו לקהילה הבינלאומית לשפשף את עיניהם בתדהמה. בשורה התחתונה, תדמיתה של ישראל לא תתאושש, כל עוד היא תמשיך במדיניות הנוכחית, שהיא לצנינים בעיני העולם, גם באווירה הפוליטית הנוכחית.

אבל נתחיל מהתחלה, שווה להכיר בכך שלישראל היה מסע טוב. לאורך עשורים, ישראל הצליחה לשמר תדמית חיובית למרות הכיבוש, ההתנחלויות, הפרות מתועדות של החוק הבינלאומי, והגישה ההרסנית שלה לחיים הפלסטיניים. אבל זה השתנה אפילו לפני ה-7 באוקטובר. ישראל עברה רגע מכונן בכל הקשור לדימוי שלה בעולם, כאשר היא ספגה הגדרה משפטית כמדינת אפרטהייד על ידי ארגוני זכויות אדם בינלאומיים מובילים כמו אמנסטי ו-Human Rights Watch, וכן על ידי קהילת זכויות האדם של ישראל עצמה. איך ישראל הרשמית התגוננה מול המצב החדש: האשימה את אותם גופים באנטישמיות.

ברוכים הבאים למותג פלסטין

בשנה וחצי האחרונות תדמיתה של ישראל יצאה למסלול שבו רוח התקופה - התרבותית, החברתית והפוליטית - השתנתה באופן יסודי. משהו חדש קרה: המאבק הפלסטיני הפך להיות סופר קול. ברחבי המערב, היקף ההפגנות היה חסר תקדים. מעבר לכך, פלסטין נמצאת בכל מקום בסמלים תרבותיים יומיומיים, בצריכת תקשורת המונים, ובמיוחד במדיה חברתית. המגמה הזאת מתבטאת בסקרי דעת קהל: כשליש מהאמריקנים מאמינים שישראל אשמה בביצוע רצח עם נגד פלסטינים. יותר ממחצית מאזרחי צרפת ואיטליה חושבים שיש להטיל אמברגו על יצוא

נשק לישראל, בעוד שרק 13 אחוזים מהבריטים גורסים שממשלתם צריכה להמשיך למכור נשק לישראל.

בפועל, המאבק הפלסטיני הפך מובחן ומגוון, ולבש צורה של תת-תרבות בעלת עוצמה אמיתית. ייתכן שהישראלים אינם מודעים לכך, אבל האבטיח אינו עוד פרי, הוא סמל לעמידות פלסטינית; הכאפייה נלבשת מעבר לקהל של פלסטינים או מוסלמים אוהדים; הריקוד הפלסטיני המסורתי, הדבקה, גורף תשואות באופן ספונטני בהתקהלויות מכל הסוגים. הפלסטינים הצליחו ליצור מותג אהוב כמו הפוסטרים של צ'ה גווארה בעבר.

בקרוב כל פסטיבל מוזיקה גדול בעולם ותרואו דגלים פלסטינים מתנופפים אל מול עמדות הדי-ג'ייז - ואין מדובר בהכרח בפלסטינים בפזורה, אלא נשים וגברים צעירים, שעבורם "הטובים" הם "הפלסטינים" והרעים הם הישראלים. הקואליציה הזאת נוגעת בתרבות נמוכה וגבוהה כאחד - הסופר האפרו-אמריקני המוביל של דורו וחביב הממסד הליברלי, טה-נהסי קוטס, בחר להתייחס לשאלת פלסטין-ישראל ביצירתו האחרונה "המסר". ובו בזמן הסופר האמריקני-אסיאתי הבולט ביותר וזוכה פרס פוליצר, ויאט תאן נגוין, הפגין מחויבות עמוקה לחרם על ישראל. וזה מגיע לתרבות הפופולרית כמובן - מפיק הראפ הוויראלי, מקלמור, מביע סולידריות עם עזה; וכוכבת הפופ זוכת הפרסים דואה ליפה מכנה את מה שמתחולל בעזה "רצח עם".

מאמצי השיווק הנגדי של ישראל

כמובן, עדיין יש קהל למותג ישראל. אבל רוב מאמצי השיווק של ישראל, ואלה של ארגוני לובי תומכים, מכוונים לקבוצה הולכת ומצטמצמת של אלה שכבר משוכנעים. במידה רבה, המאמצים האלה

ייתכן שישראלים אינם מודעים לכך, אבל האבטיח אינו עוד רק פרי, הוא סמל לעמידות פלסטינית; הכאפייה נלבשת מעבר לקהל של פלסטינים או מוסלמים אוהדים; הריקוד הפלסטיני המסורתי, הדבקה, גורף תשואות באופן ספונטני בהתקהלויות מכל הסוגים

חלק גדול מיחסי הציבור של ישראל בעולם, לא רק שאינם יעילים, אלא ממש מזיקים. למשל, הסרטון השערורייתי של משרד החוץ המאשים את סכרד בסיוע לחמאס כאשר הכירה בפלסטיין

שלגיה וחלון אוברטון

כפי שמגלה הסקר שמתפרסם בפרויקט המיוחד הזה, אתם, הישראלים, לא באמת מרגישים את השפעות התרסקות המותג "ישראל", וגם אם אתם ערים לו, אתם בוחרים בהסבר הקל והלא מספק של אנטישמיות. אבל האם גם זה עלול להשתנות מהר יותר ממה שמניחים? התשובה לעת עתה פתוחה. רוב הדיון הזה נסוב על מדינות וכלכלות מערביות, אבל מפת הכוח הגיאופוליטי והכלכלי משתנה מזמן. אנחנו נמצאים כעת במציאות רב-קוטבית. סין כבר מזמן אינה רצפת הייצור של העולם, ומרכזי הכלכלה נמצאים לא פחות במדינות המפרץ וסעודיה, ולא רק במנהטן. סין הפכה לדומיננטית במינרלים הקריטיים, כמו ליתיום; רושמת הישגים עצומים בטכנולוגיות ירוקות; ויצרניות הרכב הסיניות כבר מזמן לא מפגרות אחר טסלה, אם כבר היא מפגרת אחריהן. וגם ההצלחות האחרונות של DeepSeek מפוצצות את המיתוס של הדומיננטיות האמריקאית בשבבים ובבינה מלאכותית, והרשימה הזאת יכולה להימשך.

ישראל השקיעה רבות והשיגה הצלחות ביחסים עם סין, אך התלות שלה בארה"ב תכביד עליה בזמן שהתחרות מחריפה. ובעוד שישראל ממוקמת היטב בהודו (לפחות בינתיים, תחת המפלגה של מודי), היכולת להפעיל לחץ ציבורי במקומות שבהם ישראל פחות פופולרית, ושבהם אין לה את התמיכה של האליטות הממסדיות הישנות, מחוללת פגיעויות נוספות. בפועל, ישראל מתמודדת עם קושי הולך וגדל בחלק גדול מהדרום הגלובלי. ועוד לא דיברנו על המפרץ, שהוא בעל משמעות עצומה בכלכלה הגלובלית כיום. האם המפרץ יכול להישאר על הסיפון, אדיש, ולא מוכן להפעיל אף אחד ממנופי ההשפעה הכלכליים שלו, אם ישראל תכפיל את המאמצים בעקירה ובהרג המוני של פלסטינים? לצערנו, ייתכן שנגלה זאת בקרוב.

הוליווד הייתה מקום אחד שבו ערעור על ישראל ואהדה פרו-פלסטינית התקשו במשך עשורים לקבל אחיזה. אבל גם היא עוברת תהליך של שינוי. אפשר להגזים בזה, אבל האוסקר שהוענק ל-"No Other

כך שהעלויות המדיניות ניתנות לניהול, או לפחות נדחות. אבל ככל שישראל מתרחקת מדעת הקהל, וככל שצריך להדק את התמיכה באופן אגרסיבי יותר, כך היא הופכת לשבירה יותר. ושוב נכון, התקשורת המערבית הממסדית עדיין מספרת את הסיפור בעיקר מזווית ישראלית, אבל צריכת המדיה משתנה והטיות אלה משמעותיות פחות ופחות כאשר עיתונאיות אזרחיות כמו ביסאן עודה או הינד ח'דרי יכולות להוביל נרטיבים כובשים הרבה יותר מהנרטיב הישראלי. זה לא אומר שלא יתקיימו עסקאות גדולות, כמו מכירת חברת אבטחת הסייבר Wiz, אבל כמה חברות משנות בשקט את המיתוג שלהן לפחות ישראליות? וכמה חברות נזהרות היום להירשם כישאליות? אם ישראל תמשיך לאבד את דעת הקהל העולמית, אז לאט אבל בטוח, מרכזי הכוח יתיישרו עם דעת הקהל. החרם של דרום אפריקה לא התחיל עם שחקני מדינה או מסחר גדולים; ההיפך הגמור, הוא היה מונע על ידי הציבור שעם הזמן גרר אחריו רשויות ספורט ומוסדות תרבות ועסקים; המדינות השונות הצטרפו אחרונות, אבל הן היו הקש ששבר את גב האפרטהייד.

הפגיעה החזקה והמשפיעה ביותר במותג ישראל באה מהצהרות המנהיגים הישראלים עצמם, של החיילים בשטח, ומהתקשורת הישראלית עצמה (במיוחד ההסתה של ערוץ 14). אלה משמשים ראייה לגל של חוסר אנושיות גרוטסקי ומחליא ששוטף את המדינה. במציאות הזאת, הישראלים, לרבות הבכירים ביותר במערכת הפוליטית והצבאית, משרתם באופן היעיל ביותר את ההסברה הפלסטינית

מעולם, אז אין להתפלא כאשר אוכלוסיות גדולות באפריקה, אסיה ודרום אמריקה רואות בה סמל לאותו אי השוויון שממנו הם סבלו בהיסטוריה הכאובה שלהן. אפילו השימוש באנטישמיות מייצר תגובת נגד. ישראל השתמשה בהאשמה באופן כה נרחב נגד כולם, ממפיקי סרטים ועד האו"ם ומערכת המשפט הבינלאומית, עד שהיא איבדה מעוצמתה. אנטישמיות היא דבר רציני ונוכח, אבל כאשר ישראל משתמשת בה בצורה כה לא רצינית, היא מזמינה תגובת נגד. כאשר ג'ונתן גלייזר, הבמאי היהודי של "אזור העניין", סרט על הבנאליות של הרוע בשואה, השתמש בנאום התודה שלו באוסקר כדי לגנות את הניצול לרעה של אנטישמיות ולגנות את הכיבוש, משהו השתנה (וכמובן, הוא הוקע בישראל והפך לאויב הציבור).

ניצחון פירוס של עידן טראמפ

לפני שסותמים את הגולל על המעמד של ישראל בעולם, חשוב להכיל הסתייגות חשובה. לישראל עדיין עוצמה משמעותית ביותר בקרב ההנהגה הפוליטית במערב וקבוצה משמעותית דיה של אליטות עסקיות. מדינות העולם, ברובן, עדיין מוכנות לעבוד עם ישראל ולסחור עם הכלכלה שלה, כולל מכירה ואספקת הנשק שישראל זקוקה לו, ולא פחות רכישת מוצרי ביטחון של התעשייה הישראלית. קבוצות הלובי והאינטרסים הפיננסיים המושכים לטובת ישראל נותרו יעילים. הם נעים מהשפעת התעשייה הצבאית לאינטרסים של קבוצות יהודיות וקהילת הציונים האוונגליסטים הנוצרים (שלעתים קרובות גולשת לגרסה משלה של אנטישמיות אמיתית), בעוד שההשפעה המשמעותית של איסלאמופוביה בפוליטיקה העממית גם עושה את שלה.

בעידן החדש של "הכוח מנצח" שמבשרת כהונתו השנייה של טראמפ, ישראל עשויה להרגיש שהגאות הסתובבה לטובתה. עם זאת, הגאות הזאת עלולה להתברר כניצחון פירוס: כזה שמלבה את המדיניות הקיצונית של ישראל, אם תרצו – מכפילה כל העת את ההימור שישראל מניחה על השולחן בקיננו. חסינות מוחלטת בהובלת ממשל טראמפ עלולה להאיץ את הפרזת היתר שתמתח את ישראל עד קצה גבולותיה ותעצים את המתחים הפנימיים שלה, ואת המתחים שלה עם הקהילות היהודיות בעולם. ישראל אינה אמריקה: היא אינה מוקפת בקנדה, מקסיקו ומים. בפועל, ישראל נוקטת בהימור עצום, בכך שהיא מעצימה את החיכוך במזרח התיכון, מגבירה את התלות בממשל טראמפ, ומטילה עליו את יהבה כי יצילה שוב ושוב, שעה שאספקת חיילי המילואים אינה בלתי מוגבלת, והחוסן הכלכלי שלה נסדק.

אז נכון, יכולות הטכנולוגיה, הצבא ותוכנות הריגול של ישראל הופכות אותה לשימושית עבור בעלות בריתה. והן אכן מבטיחות חסינות מספקת,

רוב העולם אינו לבן ואם ישראל נשמעת ופועלת כמו פרויקט קולוניאליסטי, נחשפת ככזו ברשתות החברתיות בדרכים שלא נראו מעולם, אז אין להתפלא כאשר אוכלוסיות גדולות באפריקה, אסיה ודרום אמריקה רואות בישראל סמל לאותו אי השוויון שממנו הם סבלו בהיסטוריה הכאובה שלהן

מוגבלים על-ידי גבולות הגזרה החדשים של ישראל, שכרתה ברית עם הפופוליסטים ועם מפלגות הימין הקיצוני. הפגיעה החזקה והמשפיעה ביותר במותג ישראל באה מהצהרות המנהיגים הישראלים עצמם, של החיילים בשטח, ומהתקשורת הישראלית עצמה (במיוחד ההסתה של ערוץ 14). כל מה שנדרש הוא שאלה ישודרו ברחבי העולם כראיה לגל של חוסר אנושיות גרוטסקי ומחליא ששוטף את המדינה. במציאות הזאת, הישראלים, לרבות הבכירים ביותר במערכת הפוליטית והצבאית, משרתם באופן היעיל ביותר את ההסברה הפלסטינית. עד כדי כך, שהפלסטינים אינם זקוקים לדוברים בהינתן גלריית הנבלים שמייצגת את ישראל.

אפילו בקרב קהל מערבי של הימין המתחדש, שבו סוג זה של פוליטיקה לא בהכרח סותר את מערכת הערכים שלו, ישראל אינה פופולרית באופן גורף. היא נחשבת כבעלת השפעה מכבידה על הפוליטיקה (ועל כוסי הכסף) של המערב. עד כדי כך שמיעוט משמעותי של אנשי ימין צעירים, ואפילו כמה דמויות מבוססות יותר — כמו טאקר קרלסון, שופר מאגא — העזו להביע ספקנות לגבי היחסים המיוחדים עם ישראל. חלק גדול מיחסי הציבור של ישראל בעולם, לא רק שאינם יעילים, אלא ממש מזיקים. למשל, הסרטון השערורייתי של משרד החוץ המאשים את ספרד בסיוע לחמאס כאשר הכירה בפלסטיין; או הטענה של דובר צה"ל לשעבר דניאל הגרי שהצבא חשף חומר סודי של החמאס אשר תיאר את הפיקוח על בני הערובה מתחת לבית החולים, כאשר למעשה היה זה רק לוח שנה המפרט את ימי השבוע.

וזה רק המערב. ההשפעה בדרום ובמזרח הגלובלי גדולה הרבה יותר. רוב העולם אינו לבן ואם ישראל נשמעת ופועלת כמו פרויקט קולוניאליסטי, נחשפת ככזו ברשתות החברתיות בדרכים שלא נראו

בעוד שישראל רואה עצמה כקורבן, בעולם הערבי היא נתפסת כבריין אזורי

בעוד מנהיגי האזור ממשיכים לקיים קשרים עם ישראל, דעת הקהל הערבית מתרחקת – והמחיר עלול להיות כבד. ד"ר שירה עפרון מציעה לישראל לאמץ שיח חדש, להיפרד מהתפיסה של "העולם הערבי" כמקשה אחת, ולבחור ביוזמה, פיוס והבנה אזורית כדי לנצל את חלון ההזדמנויות האסטרטגי שנפתח | מאת: ד"ר שירה עפרון

קרדיט לתמונה: Generated with Grok

אבל המחלוקות בתוך הקהילות היהודיות צפות מעל פני השטח, והן עתידות להתעצם. בהתחשב בעובדה שחברי הקהילות היהודיות ברחבי העולם משלמים מחיר בשל הטשטוש בין אנטישמיות לבין הביקורת על ישראל, חלק מההפגנות בעלות הפרופיל הגבוה ביותר היו מטעם קבוצות יהודיות בארה"ב. כן, חלק לא קטן בקרב חברי הקהילות היהודיות באירופה ובארה"ב מסרבים לצופף שורות סביב מדיניותה של ממשלת ישראל. הם רואים את מדיניות ישראל כמנוגדת לערכים ולאנטיקה יהודיים, ואת הבריתות עם הימין הגזעני כמסוכנות לרווחתם של יהודים ברחבי העולם. אין זה מפתיע שהם ממלאים תפקיד משמעותי בתנועת המחאה. כל אלה רק ירחיבו את הפיצול בין הקהילות היהודיות לבין ישראל.

מקור נוסף של מתח הגיע לשיאו עם כנס האנטישמיות שאורגן על ידי שר התפוצות עמיחי שיקלי. האורחים הלא מהוללים בכנס מייצגים מפלגות פוליטיות אירופיות המתגאות בלאומנות צרה, שוביניסטית, לעתים קרובות נגועות בגזענות ובהיסטוריה של אנטישמיות. חבר דמויות זה היה יותר מדי אפילו עבור המעודדים הדוגמטיים והחסרי בושה ביותר של ישראל בקרב מנהיגים יהודים ממסדיים באירופה. הרב הראשי האורתודוקסי של בריטניה, אפרים מרוויס, ונציב האנטישמיות של ממשלת גרמניה, פליקס קליין, היו בין הדמויות המרכזיות שפרשו, בעוד שמועצת הנציגים של מוסדות יהודיים בצרפת התנערה מהכנס. כן, הקרע הוא אמיתי, ומתרחב. ואם זה לא היה ברור עד כה, אז אדגיש – התנגדות לישראל ולמדיניותה אינה אנטישמיות. אנטישמיות קלאסית קיימת, כפי שהתקיימה לכל אורך הדורות, אבל הנסיונות להפיל את ישראל בשל הפרות החוק הבינלאומי אינן נגועות באנטישמיות, אלא במדיניות שאכן נוגדת במובהק את החוק הבינלאומי.

קל להזדהות עם הסלוגן "רק לא ביבי", אבל הבעיות של ישראל לא ייפתרו על ידי החלפת נתניהו במנהיג מהמרכז-ימין או המרכז-שמאל, אשר ימשיך לקיים כיבוש ושלטון צבאי, ואי-שוויון מבני בין יהודים לבין פלסטינים מעבר לקו הירוק. נראה שאולי זו העובדה שחסרה באלפים הרבים של העמודים שנכתבו ביחס ל-7 באוקטובר ומה שקרה מאז. רובם, בעצם כולם, מתמקדים בהסברים טקטיים ושטחיים של מי ידע מה ומתי, מי היה איפה ומתי, ומי העיר את מי ומתי, בזמן שאיש אינו מערער על התשתית הרעועה שעליה בנויה התפיסה הישראלית. האם ישראל יכולה להתעלות ולהכיר באנושיות ובשוויון של הפלסטינים ולבנות עתיד על בסיס הנחה, שבה אדם שווה לאדם? זו הדרך היחידה להבטיח ביטחון ותקווה לשני העמים. אם תרצו, זו הדרך היחידה להבטיח את הדימוי החיובי של יהודים ישראלים.

ישנן סיבות שונות מדוע הסרט "שלגיה" עם גל גדות לא הופך לשובר קופות, אבל המחלוקת סביב גל גדות והמעמד שלה כנערת הכוסטר של ישראל – מוזכרת בכל ביקורת על הסרט. כל זה גורם לחרדה בקרב יוצרי סרטים בהוליווד

Land", ולאחריו מתנחלים שהיכו, וצה"ל שעצר את הבמאי השותף חמדאן בלאל, הוא רגע ציון דרך נוסף. דיסני עשויה להרגיש את אותה השפעה בקרוב. ישנן סיבות שונות מדוע הסרט "שלגיה" עם גל גדות לא הופך לשובר קופות, אבל המחלוקת סביב גל גדות והמעמד שלה כנערת הכוסטר של ישראל – מוזכרת בכל ביקורת על הסרט. כל זה גורם לחרדה בקרב יוצרי סרטים בהוליווד. אם המותג גל גדות הוא שם נרדף למותג ישראל, ואם המותג ישראל הוא שם נרדף לשנאה, אז מכירות כרטיסי הקולנוע נפגעות. חלון האוברטון משתנה.

מיתוג מחדש והשאלה היהודית

המצב העגום הזה מחייב מאמץ גדול הרבה יותר ממיתוג. ישראל צריכה למכור מוצר שונה. זה אומר שינוי מקיף בגישה של ישראל כלפי הפלסטינים, המשך הכיבוש והממשל הצבאי של הפלסטינים מעבר לקו הירוק (ומערבית לו), והיעדר אנושיות מוחלט ביחס לעם הפלסטיני. הפוליטיקה הישראלית נמצאת כנראה במצב הגרוע ביותר אי פעם בהקשר זה. הובלת שינוי מבפנים מוכתרת כקשה. בפועל, גם סטטיסטיקה וגם אנקדוטלית נראה שבעוד שחלק מישראל הליברלית ממשיך להילחם, חלק משמעותי אחר של ישראל הליברלית כבר ויתר או מתכוון לוותר, ו/או להגר מרצון מישראל בפועל, יוצא שהמשימה של שימור התמיכה בישראל בזירה הבינלאומית מוטלת באופן לא פרופורציונלי על קהילות יהודיות ברחבי העולם. ארגונים יהודיים קהילתיים ממשיכים לעמוד לצד ישראל הרבה יותר ממה שאפשר היה לצפות, גם נוכח הפעולות הקיצוניות שננקטו על-ידי ישראל, וגם נוכח ההשלכות השליליות לעתים על חיי הקהילה היהודית והאדישות של מנהיגים ישראלים לכך.

אנטישמיות קלאסית קיימת, כפי שהתקיימה לכל אורך הדורות, אבל הנסיונות להפיל את ישראל בשל הפרות החוק הבינלאומי אינן נגועות באנטישמיות, אלא במדיניות שאכן נוגדת במובהק את החוק הבינלאומי

הישיר לאוכלוסייה הפלסטינית, אך במדינות כמו ערב הסעודית, בחריין ואיחוד האמירויות – הידע מוגבל מאוד, ואף מכוני המחקר שם כמעט שאינם עוסקים בסוגיה הפלסטינית. השיח המקצועי קיים, אך מצומצם וחסר תשתית של ידע אמיתי. קיימת אמפתיה כלפי העם הפלסטיני, אך לא כלפי ההנהגה שלו, הנתפסת כמכשול לאזור. אף שהנושא נדחק מהשיח לאורך השנים, השבעה באוקטובר החזיר אותו למרכז, מתוך רצון לשמר מידה של כבוד וזהות לפלסטינים.”

עד כמה דעת הקהל בעולם הערבי משפיעה בפועל על קובעי המדיניות?

“למרות שמדינות ערב רבות אינן דמוקרטיות, דעת הקהל משפיעה בפועל על קובעי המדיניות, במיוחד במדינות עם אוכלוסייה צעירה כמו סעודיה. מוחמד בן סלמן, לדוגמה, מקיים סקרים תכופים כדי לעקוב אחר הלך הרוח בציבור – יותר מכל מנהיג אחר בעולם. הוא עצמו הצהיר שדעתו האישית אינה רלוונטית מול רצון הציבור, ולכן מהלכים מדיניים רגישים, כמו נורמליזציה עם ישראל, יתממשו רק כאשר לא יפגעו במעמדו הפנימי. הציבור ברובו אינו פרו-ישראלי, ולכן דעת הקהל מהווה שיקול מרכזי בעיצוב מדיניות החוץ – גם תחת משטרים שאינם נבחרים. מנגד, השיח לגבי מה הסעודים רוצים והאם אפשר לקדם נורמליזציה למרות המלחמה, אינו קונסטרוקטיבי. במקום זאת, כדאי שנחשוב איך מתעלים את הרצון של המנהיגים לפתור את הבעיה הזאת ולראות איך רותמים את העולם הערבי לתמוך באינטרסים הביטחוניים של מדינת ישראל שאינם שונים משלהם. בדיוק כפי שהמלחמה שהתחילה בעזה ונהפכה למלחמה אזורית הוכיחה – פירוק חמאס מנשקו, החלשת האחים המוסלמים, ורפורמות משמעותיות של הרשות הפלסטינית ולחץ עליה לקבל פשרות. בו-בזמן, חשוב להציג לישראל ולישראלים את פירות השלום, וגם איך ניתן להגיע להסכמים אזוריים נרחבים, כחלק בלתי נפרד מיישוב הסוגייה הישראלית-פלסטינית.”

מה יכול להיות הצעד המפתיע ביותר שישראל תנקוט, כזה שישנה את השיח האזורי?

“מהלך שובר תבנית מצד ישראל – כזה שיכול לשנות את השיח האזורי – יהיה כל צעד מהותי כלפי פתרון הסוגיה הפלסטינית. לאורך השנים, פריצות דרך מדיניות מול העולם הערבי התרחשו כשנושא זה היה במוקד, כמו בוועידת מדריד או אוסלו. אפילו הסכמי אברהם התאפשרו כי ישראל התחייבה להימנע מסיפוח שטחים מעבר לקו הירוק. למרות ששלום מלא אינו צפוי כעת, הצהרה ישראלית כנה על נכונות להיפרד מהפלסטינים, ולא לשלוט

ד"ר שירה עפרון

ראש תחום המחקר ב-Israel Policy Forum ועמיתה בכירה ב"ראנד"

“העולם הערבי מגוון מכדי לאפיין אותו באופן אחיד. ישראל כבר איננה “האויב מספר אחת”, אך ודאי לא נתפסת כשותפה טבעית. הסכמי אברהם סימנו מפנה – ניסיון ליחסים חמים בין ישראל למדינות כמו איחוד האמירויות, עם דגש על שיתוף פעולה כלכלי ותרבותי, בניגוד לשלום ה"קר" עם מצרים וירדן. חשוב לזכור: חלפו כבר 46 שנה מהסכם השלום עם מצרים, וזה די מדהים שכלל הידוע לא התקיימה אפילו שיחת טלפון בין א-סיסי לבין נתניהו מאז השבעה באוקטובר (וגם הרבה לפני), שלא לדבר על פגישה, או ביקור. השלום הזה נשאר קר, כמעט נטול מגע אישי. לכן בהסכמי אברהם הושקעו מחשבה ומאמץ לייצר שלום בין העמים עצמם – הייתה תחושת אופוריה, מסר של “כולנו בני אברהם”, במיוחד עם האמירויות שהביעו נכונות לקשר עמוק ומשמרים קשר עמוק עם ישראל למרות המלחמה, אך במבחן דעת הקהל, התמיכה נותרה נמוכה. סקר Arab Barometer הראה כי במדינות ערביות רבות הציבור אינו תומך בנורמליזציה עם ישראל. אירועי ה-7 באוקטובר חידשו וחיזקו את הדימוי השלילי: בעוד שישראל רואה עצמה כקורבן, בעולם הערבי היא נתפסת כבריון אזורי. אמנם לרבים ממנהיגי האזור יש סדרי עדיפויות אחרים, והם ממשיכים את הקשרים עם ישראל, בדרך רשמית או לא רשמית, הרי שדעת הקהל שמעולם לא היתה פרו-ישראלית במיוחד, כעת מקשה על פיתוח היחסים באופן פומבי.”

כיצד נתפס המחדל של 7 באוקטובר והתגובה הישראלית אליו בזירה האזורית?

“ה-7 באוקטובר התקבל בזעזוע עמוק בעולם הערבי. מדינות רבות, שאינן אוהדות את חמאס, הופתעו לראות את ישראל – שנחשבה לאיתנה ובעלת יכולות ביטחוניות וטכנולוגיות – מותקפת בצורה כה חמורה. מעבר ליכולות הצבאיות, ישראל תמיד זכתה להערכה גם בזכות לכידותה החברתית, שהתערערה לפני המחדל. עם זאת, התגובה הצבאית הישראלית, שכללה מבצעים מוצלחים ופגיעה משמעותית בחמאס, בחיזבאללה, ובאיראן, והובילה בעקיפין לנפילתו של בשאר אסד בסוריה, החזירה לישראל את מעמדה האסטרטגי. יחד עם זאת, המשך הלחימה והמסרים העמומים לגבי תפיסת שטחים בעזה וסוריה מבלבלים את האזור ואף מעוררים דאגה – האם ישראל מתכוונת להתרחב? להחזיר התנחלויות לעזה? כמו כן, תוכנית ה"ההגירה מרצון" של עזתים מעוררת דאגה לגבי נכבה נוספת שתשפיע עליהם, במיוחד במצרים ובירדן – כל מדינה והנושאים שחשובים לה. במקום שינוי פרדיגמה, נוצר מתח חדש בין הערכה לבין חשש.”

האם יש שיח פנימי אמיתי במדינות ערב על המורכבות של הסכסוך, או שהשיח הציבורי מיישר קו עם הנרטיב הפרו-פלסטיני?

“במצרים וירדן יש יותר ידע, במיוחד בשל הקשר

עובד UNIK, משפטן, כתב ב"מתחת לדאר" ובעל בלוג Times of Israel

עומר בירן

הקיום של ישראל הוא כבר מזמן עובדה מוגמרת עבור מדינות ערב. מצרים וירדן חתמו זה מכבר עם ישראל על הסכמי שלום יציבים ואליהן הצטרפו איחוד האמירויות, בחריין, מרוקו וסודן במסגרת הסכמי אברהם. קווי התעופה אל המפרץ עובדים מסביב לשעון, והתיירים הישראלים מיהרו לאמץ את האטרקציות החדשות והחליפו בשמחה את הטובלרון המסורתי בשוקולד דובאי. ערב ה-7 באוקטובר נראה היה שישראל קרובה מאוד להצטרפות של מדינות נוספות להסכמים, ובראשן סעודיה.

השבעה באוקטובר היווה קו פרשת מים גם עבור העולם הערבי. המתקפה החזירה את הסוגיה הפלסטינית לשולחן, ומנעה הסכמים נוספים שיעקפו אותה. ד"ר שירה עפרון, חוקרת לענייני הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ראש המחקר ב-Israel Policy Forum, ויועצת במכון ראנד, מציעה שראשית, כדאי לישראל להתחיל לדבר אחרת על "העולם הערבי". אין מדובר בגוש מונוליטי אחד, וקיים פער בין ההנהגות האותוקרטיות והמלוכניות של העולם הערבי לבין הציבור, שחשוף לאמצעי התקשורת הכלל-ערביים, שמשדרים מסביב לשעון את המתרחש בעזה. בניגוד למה שמקובל לחשוב, משטרים מלוכניים ואותוקרטיים תלויים מאוד בדעת הקהל, גם אם הבחירות לא מתקיימות, או שמתקיימות באופן סימבולי.

ד"ר עפרון, מה ישראל מסמלת היום בעולם הערבי?

"מעבר ליכולות הצבאיות, ישראל תמיד זכתה להערכה גם בזכות לכידותה החברתית, שהתערערה לפני המחדל"

"למרות שמדינות ערב רבות אינן דמוקרטיות, דעת הקהל משפיעה בפועל על קובעי המדיניות, במיוחד במדינות עם אוכלוסייה צעירה כמו סעודיה. מוחמד בן סלמן, לדוגמה, מקיים סקרים תכופים כדי לעקוב אחר הלך הרוח בציבור"

עליהם לנצח, תיתפס כבעלת משמעות עמוקה. ואם מהלך כזה ילווה בצעדים של היפרדות זוחלת, במקום סיפוח זחל, הוא עשוי להוציא את היחסים החשאיים עם מדינות ערב לאור, ולשנות את התפיסה כלפי ישראל, במיוחד כשהאינטרסים האסטרטגיים כבר קיימים מתחת ומעל לפני השטח".

מהם תחומי האינטרס המשותף שיכולים לשמש בסיס מעשי לשיתוף פעולה בין ישראל לעולם הערבי?

"יש אינטרסים אזוריים ברורים: התמודדות עם השפעת איראן, ביטחון ימי, שינוי אקלים, ביטחון מזון ומים, בריאות, כלכלה, אנרגיה מתחדשת וטכנולוגיה אזרחית. אוכלוסיית האזור צעירה, מתחת לגיל 35, ואלה אנשים שמחפשים עתיד טוב יותר. ישראל יכולה לתרום רבות בתחומים אלה, ומדינות ערב רבות רואות בכך ערך אסטרטגי. שיתוף פעולה בנושאים אלו קיים היום אבל יכול להתפתח לאין שיעור, אם ישראל תאותת שפניה לכיוון של הסדר מדיני עם הפלסטינים. בהיעדר איתות כזה, גם האינטרסים המשותפים ביותר עלולים להתפספס".

אם היית מייעצת לישראל לבחור כיוון אסטרטגי אחד כלפי העולם הערבי – מה הוא היה?

"הכיוון האסטרטגי שישראל צריכה לבחור מול העולם הערבי הוא שילוב של הסברה, פיוס ויוזמה – לא להסתפק בפעילות תקשורתית או ביחסים ביטחוניים-ממשלתיים בלבד. הניסיון עם מצרים וירדן מראה כי יחסים פורמליים אינם מספיקים. ישראל צריכה לאותת ברצינות על כוונה לסיום הכיבוש ופתרון הסכסוך, תוך הכרה ביוזמות כמו יוזמת השלום הערבית, כמובן תוך שמירת האינטרסים הביטחוניים של מדינת ישראל והבהרה של הצרכים הישראליים במיוחד לאחר ה-7 באוקטובר. מהלכים חד-צדדיים – כמו הרחבת ההתנחלויות או סיפוח – והצהרות שמשמיעים פוליטיקאים בחוסר אחריות, רק מרחיקים את האמון. שיח מכבד ושותפות אסטרטגית אמיתית, לצד מסר ברור של רצון להסדרה, יכולים להחזיר את האמון ולהעמיק את היחסים עם מדינות האזור. הייתי גם מייעצת להקשיב יותר למה שאומרות רבות מהמדינות הערביות סביבנו ולזהות שילוב אינטרסים רחב וכן את הנכונות שלהם לעשות הרבה יותר לעזור

לנו בהתמודדות עם הסוגיה הפלסטינית מאי פעם. לצד סיכונים שכולנו חוששים מהם במיוחד לאחר ה-7 באוקטובר יש המון הזדמנויות שנאמרות ומתבטאות באופן ישיר ועקיף".

לעומת זאת, מה המחיר של המדיניות הקיימת?

"אם ישראל תתמיד בהתנהלות המבוססת רק על פחדים וכוח – מבלי להפגין אחריות אזרית, הבנה לצרכי השותפות שלנו או חזון – היא עלולה להחמיץ הזדמנויות אסטרטגיות של ממש. בעבר העולם הערבי התנגד נחרצות לישראל, אך יוזמת השלום הערבית ביטאה שינוי – מעבר ל"כן, בתנאי". כיום יש חלונות של אפשרות: חולשת איראן ובעלי בריתה, שינוי בסוריה ובלבנון, ואינטרסים אזוריים משותפים. שיח מדיני שאינו מתפתח או אינו מממש את הפוטנציאל – הוא החמצה מסוכנת. המחיר של עיוורון תודעתי אינו רק מדיני, אלא אסטרטגי: החמצת בריתות, בידוד אזורי, ואובדן ההזדמנות לשנות את כללי המשחק. ההזדמנויות קיימות – לנו נותר לממש".

חברים, אתם מאבדים אותנו

במשך עשרות שנים אנחנו יהודי התפוצות התחבטנו עמוקות: האם מותר לנו לבקר את ממשלת ישראל? עכשיו, כאשר ישראל נסחפת הרחק ממורשתה הדמוקרטית, כאשר אנו רואים ישראלים שבורחים אלינו לגולה ולא להפק, וכאשר החטופים נזנחים, כבר ברור לנו: משהו אצלכם חייב להשתנות | מאת: קלוד קנדיוטי

ברם, בניגוד לחששותי הקודמים בדבר התרחבות הפער בין ישראל לתפוצות, נגלה לעיני מחזה שונה: ישראל נזקקה לתפוצות יותר מאי פעם, ותחושה מחודשת של אחדות עם התעוררה.

הגירה אישית ופרספקטיבות חדשות

בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר, רעייתי ואני החלטנו לעזוב את בריסל ולהעתיק את מגורינו לליסבון, פורטוגל. הופתעתי לגלות את מספר הישראלים שביצעו מהלכים דומים – לא מבריסל, אלא ישירות מישראל לפורטוגל. הגירה זו חוללה תמורה דרמטית בקהילה היהודית הזעירה של פורטוגל, שאך לפני עשור מנתה כאלף נפש בלבד אך מאז גדלה כמעט פי עשרה, כשמחציתה ישראלים, ששני שלישים מהם הגיעו לאחר ה-7 באוקטובר. כיום, בעודי צופה בסכסוך המתמשך שהתפתח למאבק פוליטי, אני משוחח עם ידידיי בישראל מכל קצוות הקשת הפוליטית והחברתית – דתיים וחילוניים, ימין ושמאל, יהודים וערבים. כרבים אחרים, אני מוטרד מהמערבולת שאליה נקלעה ישראל. ישראל שימשה לא אחת כמעבדה פוליטית עבור העולם המערבי; נתניהו היה מחלוצי המנהיגים הפופוליסטיים שהשיגו הצלחה בדמוקרטיה מערבית. במובנים רבים, ישראל ניצבת בחזית המאבק על עתיד הדמוקרטיה בעולם המערבי.

כאשר אני עד לפולמוסים ולהמוני המפגינים ברחובות, עודני אוחז בתקווה. אולם ככל שהלחימה נמשכת, ככל שהחטופים נותרים בשבי, ככל שאנו נחשפים לרטוריקה קיצונית יותר מצד פוליטיקאים המתארים כיצד הם שואפים לעצב מחדש את ישראל בדמותם, התקווה הזו הופכת שבירה יותר ויותר.

עם אחד, בלתי נפרד

עובדת היסוד היא שאנו נותרנו עם יהודי אחד, בעל היסטוריה בת ארבעת אלפים שנים, המהווה אך שתי עשיריות האחוז מאוכלוסיית העולם. ואף על פי כן, אנו מהווים מטרה ליותר ממחצית מגילויי האלימות הגזענית בעולם המערבי. פשוט איננו יכולים להרשות לעצמנו את הקרעים הנוכחיים בקרב קהילתנו. מה שנחוץ לנו נואשות הוא מנהיגות – הן בישראל והן בעולם היהודי – וכעת, מנהיגות שכזו נדירה ביותר.

לאן פנינו מועדות

עבור יהודי תפוצות רבים, ישראל סימלה ביטחון – הבטחה לכך שתמיד תהיה לנו מגן ומחסה. חרף התקפות טרור תקופתיות, ישראל נתפסה כמקום הבטוח ביותר ליהודים לחיות בו.

תחושת הביטחון, שיהודים ברחבי העולם חשו בעבר בזכות עוצמתה וחוסנה של ישראל, נפגעה באופן עמוק בעקבות אירועי 7 באוקטובר והשלכותיהם. בנייה מחודשת של יסוד ביטחון זה תדרוש זמן, סבלנות ומאמץ מתמשך

התפתחות זו סימנה תמורה משמעותית ביחסים בין יהודי התפוצות לישראלים. התחלנו לתהות: האם לקולנו עדיין נודעת משמעות? האם יהודי התפוצות הודרו מהשיח על עתיד ישראל?

אני באופן אישי החלטתי כי לא אוכל להותיר את ידיי כבולות. בהתאם לעקרון הדיון הפתוח שאני דוגל בו, הצטרפתי לארגון המספק פלטפורמה אירופית לתמיכה במפגינים. האירוע המכונן הראשון שלנו תוכנן ל-11 באוקטובר 2023. אולם ארבעה ימים קודם לכן התרחש רגע המפנה השלישי – אירוע שהכה בתדהמה את ישראל ושינה את פני העולם: ה-7 באוקטובר.

7 באוקטובר והשלכותיו

באותו בוקר, התעוררתי קצת אחרי השעה שש לקול צלצול טלפוני בלתי פוסק מלווה בהתראות אדומות. תוך צפייה בשידורי החדשות הישראלים, תפסתי במהרה כי אסון נורא מתרחש. ישראל – ישראל שלי – הייתה תחת מתקפה. כמו רבים אחרים, התקשיתי להאמין למראה עיניי.

לאחר הלם ראשוני של עשרים וארבע שעות, חשתי דחף עז לפעול – להתחבר מחדש עם עמיתי הישראלים, לתור אחר דרכי סיוע. גייסנו במהירות כספים והפינו אותם למוסדות רפואיים שונים ברחבי הארץ. המפגש המתוכנן שלנו ל-11 באוקטובר הוסב לעצרת המבקשת את השבת החטופים.

היה מאלף לעקוב אחר האופן שבו נציגים ישראלים בכירים מסוימים ניסו תחילה למנוע ממשפחות החטופים להיפגש עם גורמים אירופיים רשמיים, בטענה כי זהו עת להשיב לתוקפים כגומלם, ולא למשא ומתן על הפסקת אש לשם הבטחת שחרור החטופים. זיהיתי במהרה את הסתירה המובנית בין היעדים המקבילים של מיגור חמאס והשבת החטופים לחיק משפחותיהם בשלום.

מוצא כמטרידים; לשהות בה את מרב הזמן האפשרי תוך הגנה על הערכים שמדינה קטנה זו מגלמת. גישה מאוזנת זו הנחתה את יחסי עם ישראל עד שנת 2020.

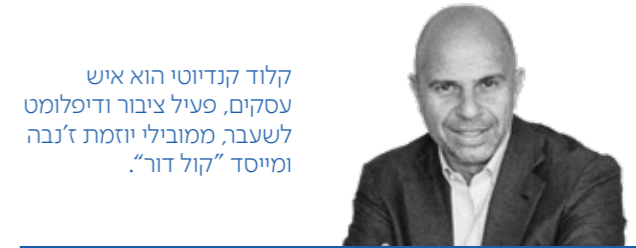
שלושה רגעי מפנה היסטוריים

שלושה אירועים מכוננים שינו באופן יסודי את טיב היחסים בין יהדות התפוצות לישראל בשנים האחרונות.

הראשון היה מגפת הקורונה, שחסמה את כניסתם של יהודים נטולי דרכון ישראלי לישראל. בפעם הראשונה זה 35 שנה, נמנעה ממני האפשרות לשוב לישראל במשך שנתיים – התפתחות מזעזעת עבור יהודים רבים שהולידה תחושת ניכור. המגפה ניפצה את ההנחה כי כל יהודי רשאי להיכנס לישראל בחופשיות בכל עת. חוק השבות, הנגישות והקלות בנסיעה לישראל אפילו בעתות מלחמה – כל אלה הושעו באחת. הגבלה זו הולידה תסכול עמוק בקרב הקהילות היהודיות. ישראל הותירה על כנן את מגבלות הקורונה עד שלהי 2022. בעוד החיים שבים לאיטם למסלולם, הופיע רגע מפנה שני: הרפורמה המשפטית שהוצעה על-ידי ממשלת נתניהו, וההפגנות ההמוניות שהציתה.

בעבר, הדיונים בעולם היהודי התמקדו בעיקר בסכסוך הישראלי-ערבי וביחסים עם הפלסטינים ועם מדינות ערב השכנות. ואולם כעת, בפעם הראשונה מאז הקמת ישראל, היינו עדים למשבר פנימי שאיים לחולל תמורה יסודית באופייה של המדינה. כמו יהודים רבים ברחבי העולם, הייתי המום ואחוז תהייה. הבנת מהותו של ויכוח זה והשלכותיו על יהדות העולם דרשה זמן. ניצבנו בפני שאלה כבדת משקל: מה ביכולתנו לעשות? שהרי יהודי התפוצות אינם בוחרים את ממשלת ישראל; אין לנו ייצוג בכנסת. ובכל זאת, צביונה הדמוקרטי של המדינה נותר נדבך מרכזי בחזון הציוני.

הקהילה היהודית הזעירה של פורטוגל חווה תמורה דרמטית. אך לפני עשור מנתה כאלף נפש בלבד אך מאז גדלה כמעט פי עשרה, כשמחציתה ישראלים, ששני שלישים מהם הגיעו לאחר ה-7 באוקטובר

גלוד קנדיוטי הוא איש עסקים, פעיל ציבור ודיפלומט לשעבר, ממובילי יוזמת ז'נבה ומייסד "קול דור".

גלוד קנדיוטי

זה אלפי שנים שהזהות היהודית מעוצבת על-ידי זיקה עמוקה למולדת – לעתים מוחשית, לעתים רוחנית, אך תמיד הכרחית. כיהודי בן 52 ממוצא טורקי שנולד בבריסל ואב לשלושה, ישראל היוותה את ליבת קיומי. מסעי האישי החל בעשור בתנועת הבונים, נמשך דרך לימודים באוניברסיטה העברית, פעילות בתנועות סטודנטיליות, ולבסוף עבודה במוסדות יהודיים. לאורך התנסויות אלה, ביקשתי למצב את עצמי כגשר בין קהילתי לבין ישראל, בין יהודים ללא-יהודים – בניסיון להבהיר כי הציונות, בדומה להיסטוריה היהודית עצמה, נבנתה על מארג של סתירות.

אבני היסוד של תפיסתי הציונית

אני מתויג לא פעם כ"יהודי בעל אוריינטציה שמאלית" מכיוון שאני מאמין כי תכליתה הסופית של הציונות היא להעניק ליהודים מולדת המתפקדת כדמוקרטיה יהודית בתוך גבולות מוגדרים. חזון זה מחייב קיומה של מדינת ישראל לצד מדינה פלסטינית – פשוט אין נתיב מעשי אחר. השקפה זו עיצבה את זיקתי לישראל לאורך חיי.

מאז האינתיפאדה השנייה (שפרצה בספטמבר 2000), העולם היהודי מתחבט בשאלה מהותית: באיזו מידה זכאים אנו לבקר את ממשלת ישראל הנבחרת בהליך דמוקרטי? הגישה הרווחת הייתה לרוב, כי ניתן להתפלמס "מבפנים" אך יש להציג חזית מאוחדת כלפי חוץ. "תמכו בישראל" הפכה למנטרה שלנו, שהתגלמה במעורבות במוסדות ציוניים דוגמת קרן היסוד ובהשתתפות בחגיגות יום העצמאות כחלק ממערך ההסברה הפרו-ישראלי.

השקפתי האישית הייתה תמיד נהירה: על ישראל להיות "אור לגויים" – ישות שחרף פגמיה, מושתתת על דמוקרטיה, סולידריות ותיקון עולם. עקרונות אלה מהווים את התשתית לזיקה שבין התפוצות לישראל.

בה בעת, אני סבור כי כאדם בן-חורין, לא רק שמוקנית לי הזכות אלא מוטלת עליי החובה להביע בגלוי את דאגותיי בנוגע למדיניות ממשלת ישראל הנוגדת את עקרונותיי. הרעיון כי על יהודי התפוצות לאמץ באופן עיוור כל החלטה המתקבלת על-ידי ממשלת ישראל היה תמיד קשה מנשוא עבורי. מדוע לא לאמץ את שתי העמדות במקביל? לחגוג את ישראל שאני מוקיר תוך מתיחת ביקורת על היבטים שאני

"אני קם בבוקר עם כאב, מסתובב ביום עם כאב והולך לישון עם כאב"

כבר כמעט 30 שנה שהאמן סעיד אבו-שקרה עוסק בהקמת גשרים. המוזיאון שהקים באום אל-פחם משמש כמוקד לדיאלוג בין אמנים פלסטינים לישראלים, מתוך חזון שלפיו אמנות היא כלי להבנה ודו-קיום. עכשיו, מי שהיה קצין משטרה שנים רבות ונראה כמי שהצליח לצעוד בשיווי משקל על התפר שבין פלסטיני לישראלי, רואה את העולם סביבו מתרסק | מאת: נסים דואק

הייתה נחמה רבה בידיעה שישראל תהיה שם עבור כל יהודי בעת מצוקה.

היחסים בין ישראל לתפוצות ממשיכים להיות נתונים לתמורות דרך משברים והתחדשות. תחושת הביטחון, שיהודים ברחבי העולם חשו בעבר בזכות עוצמתה וחוסנה של ישראל, נפגעה באופן עמוק בעקבות אירועי 7 באוקטובר והשלכותיהם. בנייה מחודשת של יסוד ביטחון זה תדרוש זמן, סבלנות ומאמץ מתמשך.

מה שנהיר יותר מתמיד הוא שגורלה של ישראל יכריע במישרין את עתיד הקהילות היהודיות ברחבי העולם. משום כך בלבד, לקולותינו כיהודי התפוצות נודעת חשיבות יתרה. עלינו להשמיע קול ברור – לא רק בתמיכה בזכותה של ישראל להתקיים בביטחון, אלא גם בהוקעת מדיניות הממשלה הימנית הקיצונית הנוכחית המגבירה את הסיכון עבור החטופים, עבור אזרחי ישראל, ועבור יהודים בכל רחבי תבל.

יש לדחות את התפיסה המסורתית לפיה ביקורת מהתפוצות מחלישה כביכול את ישראל. נהפוך הוא: דווקא מפני שאנו חרדים כה עמוקות להישרדותה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, מוטלת עלינו החובה להשמיע קול כאשר פעולות ממשלתה מערערות את אותם יסודות ממש. הביקורת שלנו אינה נובעת מריחוק אלא מזיקה עמוקה – הכרה בכך שגורלנו שלוב זה בזה לבלי הפרד.

בעודנו ניצבים בפני אתגרים חסרי תקדים אלה, עלינו לזכות מחדש באותה צלילות מוסרית שקיימה את הקהילות היהודיות לאורך ההיסטוריה. משמעות הדבר היא לדבוק בערכינו גם כאשר – ובייחוד כאשר – הם נתונים תחת איום. רק באמצעות נטילת אחריות זו נוכל לסייע בהבטחת המשך קיומה של ישראל לא רק כמולדת פיזית אלא גם כמגדלור רוחני ומוסרי ליהודים באשר הם. עם זאת, קיומנו לאורך הדורות היה בגדר פלא של ממש. הישרדותה של ישראל, מוקפת אויבים, אף היא בבחינת נס. לפיכך, אמונתי איתנה כי נס נוסף יתחולל, ויאפשר לישראל לחגוג את יובל המאה שלה הן כמדינה יהודית והן כדמוקרטיה משגשגת.

ללקק את הפצעים ולבנות משוואה מסוימת שתגדיר את התחושות שלנו בתוך המקום הזה. מה שקורה הוא קטסטרופה. אני מרגיש מפוחד, בהלם, חסר הגנה. אני מרגיש שמי שאני עובד איתו שנים יכול להתמוטט כל רגע. חברים יהודים רבים שמלויים אותי שנים רבות, חלק מהם זזו פתאום ימינה. משהו נסדק בתוך המדינה, ואני לא יודע איך להגדיר את זה עכשיו. אני לא יודע אם אנחנו יכולים להגדיר את עצמנו”.

נסיים דואק

אם אני זורק מילה קטנה על מה שקורה בעזה, אני אעצר. ואם אזרוק מילה קטנה כנגד חמאס – אקבל גינוי חריף גם מצד העם שלי. הורגים ילדים, כי כל ילד הוא מחבל בעתיד, ואני לא יכול לדבר. למדתי: כשיש קטטה, תתרחק. אל תיכנס להפריד, כי תחטוף משני הצדדים

האם אתה מרגיש שאתה נדרש “להסביר” את עצמך ואת הזהות שלך יותר מאחרים – במיוחד כאשר שישראל נתפסת כיום, במקומות מסוימים, כמדינה שמבצעת פשעים נגד האנושות?

“כשרואים ילדים נהרגים ומתפוצצים באוויר, אנשים נוטים לצד הפלסטיני בכאב שלהם. הם מזדהים עם קטסטרופה שמתחוללת שם. כשהרגישו שיש סיכוי לשלום, אנשים הרגישו יותר ישראלים, וכשיש מלחמות כאלה נוטים להזדהות עם הצד החלש. פלסטינים בישראל, או יהודים בצד השמאלי של המפה”.

העולם, ברובו, מוקיע את ישראל על הדרך שבה היא מנהלת את המלחמה. איך גל ההוקעה הזה משפיע עליך?

“יש לי ילדים בחו”ל, בגרמניה ובקנדה. שניהם לא יגידו שהם ישראלים, אלא שהם פלסטינים. הם בפירוש מזדהים בחו”ל כפלסטינים. כאשר הם מציגים דרכון – הם מסבירים שהם פלסטינים בישראל.

“שניהם יוטיוברים, ולאחד מהם יש יותר מ-1.2 מיליון עוקבים. הם אומרים: זה רק הדרכון שלי. השייכות שלהם היא לצד החלש. הנכתש. הבן שלי שחי בגרמניה וסיים תואר שני באדריכלות, חווה תמיד מפגשים של יהודים וערבים בבית. הוא גדל על בית שמכניס אורחים, בית שהעברית נשמעת בו

“נהרגו לנו 112 ממשפחת אבו שקרה בחן יונס. ילדים, נשים, גברים. 112! ואני, שגדלתי פה, שהייתי במשטרה ובמשרד המשפטים, אני אחד שמנסה להשתלב בתוך המדינה. הקמתי את הגלריה כדי לחבר בין קצוות. היום אני כבר מרגיש שהדרך שלי היא דרך לא בטוחה”. לשמוע הצהרה כזו מסעיד אבו-שקרה, זה כמו לספוג אגרוף בבטן.

אבו-שקרה, בן 68, שירת שנים רבות כקצין במשטרה. כבן למשפחת אמנים, נמשך גם הוא לתחום ולמד במכון אבני ובמדרשה לאמנות ברמת השרון. ב-1996 הקים את הגלריה לאמנות באום אל-פחם, שהוכרה בתחילת השנה כמוזיאון. בגלריה, מפעל חיון, ראה מרכז חשוב לקידום אמנות פלסטינית עכשווית במקביל לעידוד דיאלוג תרבותי. במשך שנים הוא עוסק בחיזוק הקשרים בין אמנים יהודים ופלסטינים ובמאמציו להשתמש באמנות ככלי לקידום הבנה ודו-קיום. אבל מאז ה-7 באוקטובר, הוא לא יודע את נפשו.

כפל הזהויות של פלסטיני אזרח ישראל מקבל משמעות חדה במיוחד בימים אלה. כשאתה מסתובב בעולם, באיזו זהות אתה פוגש את האנשים – כישראלי, כפלסטיני, או אולי כמשהו שלישי?

“זו שאלה מורכבת, בגלל שהתקופה מורכבת. אנחנו כבר לא מתעסקים בחיים, אלא בקטסטרופה שמתחוללת. אנחנו רואים מעל מסכי הטלוויזיה הפצצות מסיביות, הורגים ילדים כדי שבן-גביר יחזור לממשלה. זה לא מביא כבוד לאף אחד. אין בזה מעשי גבורה, ואנחנו לא יכולים למצוא בזה שייכות. אדם לוחץ על כפתור, משגר טיל והורג אזרחים לא מעורבים – אני רואה את זה כמעשה בלתי מובן.

“אני לא רוצה להשוות, אבל אני חרד גם כאשר נהרגים אזרחים באום אל-פחם על רקע הפשיעה. הממשלה לא מספקת פה את ההגנה שמגיעה לנו. אני אדם שלא חש בטוח במולדתו, בארצו, בעירו. אז איך אני ארגיש ישראלי?”

“מצד שני, אני רואה מה קורה לעם שלי בצד השני. הוא נקטל. מורעב. חסר בית, חסר מים, חסר רפואה. אני לא חושב שאנחנו, כיהודים או כערבים, מצליחים

**הפלטטינים בישראל אחרי
ה-7 באוקטובר תפסו את
עצמם מאוד חזק. הם לא יצאו
לרחובות, לא הלכו להפגין
ולא הביעו דעה. הם כיבדו את
המקום שמלקק את פצעיו,
הבינו שיש מצב קשה שבו
צריך לשמור על איכות. אם כבר
מישהו העז להגיד מלה, הוא
נעצר, נכבל, וצולם על רקע הדגל**

ותדבר. אם לא תדבר, איך אדע שאתה לא תומך ב-7 באוקטובר? אם אתה לא מגנה, אין לך זכות קיום.

איך אתה תופס את הקריסה התדמיתית של ישראל בעולם?

"זה שהעולם מגיב על מה שהוא רואה, זו תגובה טבעית. תחשוב: אם אתה לוקח היום את הבן של נתניהו – הוא משתלח, כי פינקו אותו. כך גם המדינה מתנהגת. בית הדין הבינלאומי מאיים במעצר, וממשיכים להשתלח, כי הם מרגישים שיש להם כוח ומנדט לעשות מה שרוצים".

למה יוביל גל הביקורת?

"להשפלה של ישראל. להמשך בידוד. אם הפנאטים בממשלה ימשיכו להוביל, האנשים הטובים והשפויים ימשיכו לעזוב. באום אל-פאחם, משפחות פשע מוקצות: לא מדברים איתם, לא מתעמתים איתם, לא מתחננים איתם, לא באים במגע ולא אומרים שלום. זה אצלנו במיקרו. ובמאקרו, כך העולם יתייחס לישראל. מקום מוקצה, שלא רוצים קשר איתו. הבידוד של ישראל ימשיך להיות בכל העולם ואנשים שחוו את הדברים האלה ימשיכו להוקיע את ישראל.

כשאני יוצא לחו"ל, אני רואה מה היחס לישראל. שואלים אותי מאיפה אני, ואם אני עונה 'ישראלי', אני רואה איך מסתכלים עליי".

עם הציבור הערבי? עם הבית? אפילו עם המשפחה שלהם? האצבע הופכת קלה על ההדק. מה זה שכרון הכוח הזה? אם הייתי יהודי הייתי מתבייש. סבתא שלי אומרת – עדיף ללכת לישון כשאתה עשוק, ולא כשאתה עושק. כשאתה עשוק אתה יכול ללכת לישון בשקט, כשאתה עושק, אתה צריך לדאוג.

ישראלים אומרים, שהביקורת כלפי ישראל היא אנטישמיות.

"כל אחד שאומר מילה לא טובה הוא אנטישמי. אני שמי, הערבי הוא לא שמי? מותר להרוג ולחסל, אבל לא למתוח ביקורת. כשאתה נמצא בשיכרון כוח אדיר כזה, אתה כבר לא מוכן לקבל ביקורת".

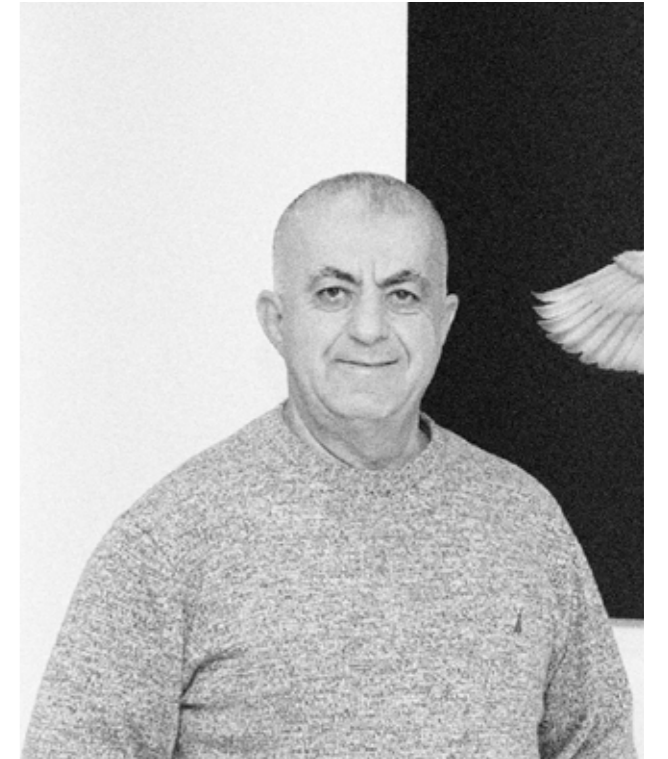
בשבועה באוקטובר, האם חשת בושה?

"מה שעשו החמאס זה מעשה שלא ייעשה. כולם מגנים, כולם מבינים שזה מעשה שלא ייעשה. הפלטטינים בישראל מתנגדים לזה. אבל אחר כך התחושה שלי הייתה – ישראל היתה צריכה להיתפס בחוכמתה, ואם להגיב, אז באופן מוגבל. להושיט יד לשלום. לו היתה עושה את זה, הייתה קונה את כל העולם. היום, כשישראל במצב של הרס מוחלט של עזה והכל ברשתות החברתיות, מצבה כמובן אחר".

האם זה נכון לומר, שהציבור שאליו אתה שייך נמצא בין הפטיש לבין הסדן – הפלטטינים מאשימים אותו שהוא ישראלי, היהודים מאשימים אותם שהם פלטטינים?

"הפלטטינים בישראל אחרי ה-7 באוקטובר תפסו את עצמם מאוד חזק. הם לא יצאו לרחובות, לא הלכו להפגין ולא הביעו דעה. הם כיבדו את המקום שמלקק את פצעיו, הבינו שיש מצב קשה שבו צריך לשמור על איכות. אם כבר מישהו העז להגיד מלה, הוא נעצר, נכבל, וצולם על רקע הדגל. עצרו אנשים שכתבו פוסט לפני שנתיים על עזה או על משהו דתי שלא הובן. קודם כל פיטרו אותם, השפילו אותם, ואחר כך החזירו אותם לעבודה. חיים בפחד. אמרו לי: תקום

אני מרגיש מכוחד, בהלם, חסר הגנה. אני מרגיש שמי שאני עובד איתו שנים יכול להתמוטט כל רגע. חברים יהודים רבים שמלויים אותי שנים רבות, חלק מהם זזו פתאום ימינה. משהו נסדק בתוך המדינה, ואני לא יודע איך להגדיר את זה

תמיד. מעולם לא היה מעורב פוליטית. אבל ביום שהיו ההפגנות בירושלים, מה שהיה העילה לפרוץ מבצע 'שומר חומות', הוא עלה על אחת הפסגות, שם על ראשו כאפיייה פלטטינית והניף דגל פלטטיני.

"נלחמים בנו. אתה כפלטטיני-ישראלי רואה איך הימין מקצין. פעם הם חיפשו סיבות כאשר הם דיברו על 'להרוג את הערבים'. היום הם כבר אפילו לא צריכים סיבות. המתנחלים בגדה המערבית – ושם לא היה 7 באוקטובר – שורפים בתים וכלי רכב. איך האירועים משפיעים עליו? איך ואיפה לא. אני קם בבוקר עם כאב, מסתובב ביום עם כאב והולך לישון עם כאב. אם אתה אומר מלה – רודפים אותך. אני לא יודע אם אצליח להציג עבודות בעתיד במוזיאון, כי מוזיאון הוא אמירה. ואמירה מביאה לרדיפה. אולי יעצרו אותי? צריך לתת לאמנים להתבטא. "אבל אני רוצה גם לייצר עתיד של דיאלוג. למזל, התחלתי לעסוק בזה לפני 30 שנה. אם לא הייתי מתחיל בעבר, אין סיכוי שהייתי מתחיל היום. אני ממשיך בדרך הזאת כדי לתת הזדמנות".

אולי גל ההוקעה העולמי הוא טוב?

"ישראל נמצאת בשיכרון כוח. יש לה גיבוי מארה"ב, אז עכשיו היא כמו ילד מפונק שמותר לו לעשות הכול, אבל הוא לא מודע לסכנות. הסכנות הן לא רק פיננסיות. הן מוסריות. אני רואה ושומע חיילים שהיו בעזה, ובשבילם לדרוס אנשים עם טנק זה מובן מאליו. אז איך, כשהיו אזרחים, הם יתנהגו

של אומות העולם ומבקשי רעתנו. עליו לשמוע לקול מצפוני, לערכיו היהודיים.

מההיסטוריה אנו למדים כי כך נבנתה עוצמתה של מדינת ישראל. בן גוריון לא חיכה ל-"או"ם שמום". בגין לא ביקש רשות מאף אומה בעולם כשהורה להפציץ את הכור בעיראק. חיילי צה"ל לא ביקשו אישור מאירופה כשהגיעו למינכן או לבית התיבות באנטבה לאחר שקמו בחצי הלילה והמריאו עוף להשיב את כבוד האדם והעם. גם הכור בדימונה לא הוקם על בסיס "הסכמות בינלאומיות". הוא הוקם כי ידענו שאין לנו ברירה, ואם אנו רוצים להגן על עם ישראל החי בארצנו חובה עלינו לבנות את מעטפת ההגנה הטובה ביותר. רק כשפעלנו מתוך עצמאות אסטרטגית, מתוך אומץ לאומי, מתוך אמונה בצדקת הדרך – הצלחנו. כל ניסיון לרצות את העולם, להתאים את עצמנו לקודים של אומות אחרות, או להצטדק מול האו"ם – התגלה כבזבז זמן, גרר השפלה בינלאומית, ועלה בחיי אדם.

וזה לא חדש:

סוגיה זו חוצה את גבולות המדיניות המדינית ומגיעה עד עולמות הזהות הלאומית. **"עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" (במדבר כ"ג, ט)** – זה לא רק פסוק ציורי. זו תובנה עמוקה, ואבן יסוד בתפיסת העולם היהודית. עם ישראל איננו עם ככל העמים. לא בגלל שהוא "טוב" יותר, אלא כי הוא נושא שליחות אחרת. שליחות מוסרית, שליחות רוחנית, שליחות ערכית – ולעיתים גם שליחות של עמידה נחושה מול שקרי העול ושקרניו.

הגיע הזמן שנפסיק להתבייש בזה. עם סגולה לא מתאים את עצמו לכל גחמה של הקונצנזוס העולמי. לא נכנע לאופנות פוליטיות, ולא מבסס את הביטחון הלאומי שלו על קמפיין הסברה. עלינו להביט במראה ולדעת כי אנחנו עם חפץ חיים, עם שמבקש לשמור על זהותו היהודית מתוך כבוד לערכיו הבסיסיים. בימים אלה, כשהלחץ הבינלאומי הולך וגובר, חובה על מדינת ישראל לפעול מתוך תודעה ברורה: לא מתנצלים – מגנים על עצמנו. לא "מבקשים רשות" – מכים בטרור. לא עוצרים מבצע צבאי מוצדק בגלל ציוצים של דיפלומטים או התנגדות לדרכה של הממשלה.

עלינו להתרגל ולהאמין בצדקת הדרך, ובעקבותינו יתרגלו ויאמינו השאה. אם אנחנו נפקפק בזכותנו הבסיסית להגנה עצמית – לא יישארו מי שיגנו עלינו, ו - חס ושלום - גם לא ישאר על מי להגן.

יו"ר קבוצת התקשורת "בשבע". כיהן כעורך עיתון "מקור ראשון", נמנה עם מייסדי אתר "סרוגים", היה חבר בצוות ההקמה של אתר NRG וערך את המקומון הירושלמי "כל הזמן". צילום: חיים טוויטו

דודו סעדה

העולם כולו נגדנו

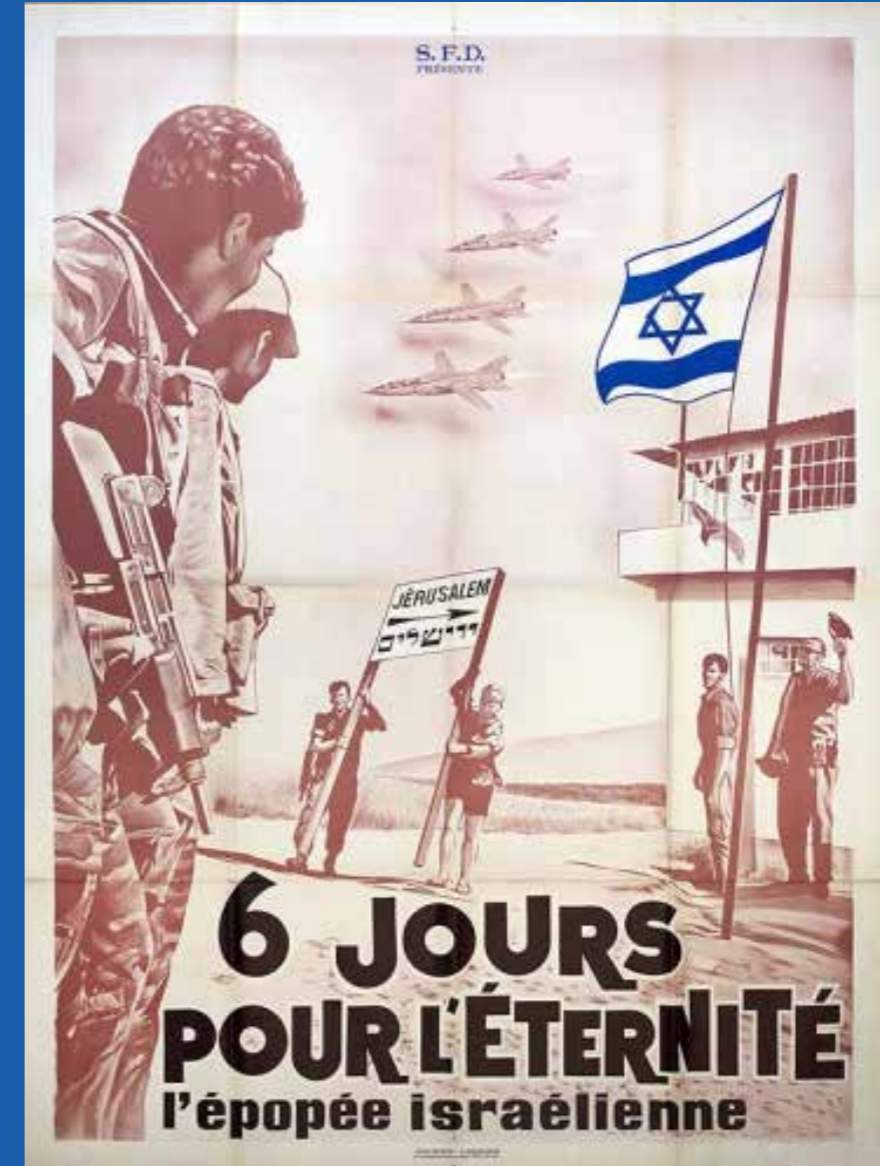
מדינת ישראל נמצאת תחת מתקפה רב-מערכתית – הן בזירה הצבאית מול חמאס בעזה, והן בזירה המשפטית והדיפלומטית.

בית הדין הבינלאומי בהאג מאיים לפתוח בחקירה נגד לוחמים ישראלים, שעזבו את משפחתם ועיסוקם ויצאו למסור את נפשם בלחימה נגד אויבי ישראל שקמו עלינו לכלותנו בבוקר שמחת תורה. מדינות באיחוד האירופי מעבירות אזהרות דיפלומטיות והתקשורת העולמית בוחרת לעוות את המציאות, להציגנו ככובש האכזר, ואת הטרור כקורבן תמים.

אינני מופתע - עולם כמנהגו נוהג. תמיד יימצאו המדינות שיחבקו את אויבינו בשם "זכויות" ו"ערכים אוניברסליים", אך יגלו אטימות מוחלטת כלפי זכותנו הפשוטה להגן על חיי אזרחינו, על חופש חיילנו, על עצמאותנו כעם וכמדינה. השאלה היא לא מה אומרים באירופה – אלא מה אנחנו אומרים לעצמנו. לצערי, הבעיה האמיתית היא לא בגויים, אלא בנו. ברפלקס ההתנצלות. בתחושת הנחיתות מול "הקהילה הבינלאומית". בציפייה התמימה לאהדה עולמית, כאילו אי פעם נוכל להסביר את עצמנו למוות, עד שכולם סוף סוף יבינו.

ובכן – צר לי לאכזב אתכם, הם לא יבינו. לא בגלל שהם לא מסוגלים להבין, אלא כי זה פשוט לא האינטרס שלהם. מדינות פועלות על פי אינטרסים – לא לפי צדק. לא לפי אמת. אם עם ישראל חפץ חיים ורוצה לשרוד, הוא חייב ללמוד לעשות את מה שטוב לישראל, לא לפי מה שנראה לאירופאים. עליו להפסיק להתייחס לאינטרסים

עם סגולה לא מתאים את עצמו לכל גחמה של הקונצנזוס העולמי. לא נכנע לאופנות פוליטיות, ולא מבסס את הביטחון הלאומי שלו על קמפיין הסברה. עלינו להביט במראה ולדעת כי אנחנו עם חפץ חיים, עם שמבקש לשמור על זהותו היהודית מתוך כבוד לערכיו הבסיסיים.

"עם לבדד ישכון"

ולא יתנצל

כדאי שנהיה נאמנים לעצמנו ונפסיק לנסות להתחבב על האג | מאת: דודו סעדה

משנת 2003, השנה שבה נוסדה, unik שמה לעצמה כמטרה לקדם

את השלום ואת הדמוקרטיה.

אנו עושים זאת מתוך תפיסה, כי דמוקרטיה ושלום הינם הדרכים הטובות ביותר שבאמצעותן חברה, כל חברה אנושית, מבטיחה את מירב האושר למירב בני ובנות האדם שמשתייכים אליה. דמוקרטיה (שלטון החוק, שוויון בפני החוק, הפרדת רשויות ועוד) ושלום, לתפיסתנו, הן גם הדרכים הטובות ביותר להבטיח עושר ורווחה כלכלית, בריאות גופנית ובריאות נפשית. דמוקרטיה בריאה היא גם המפתח לחברה תוססת, ביקורתית, חיונית, רעיונית. שלום הוא המפתח לחברה שמקיימת דיאלוג בריא ופורה עם שכנותיה, הוא המפתח לעושר תרבותי, לדרך שבה הקהילות בעולם צריכות לנהוג זו בזו, וגם לחבור יחדיו לטובת אתגרים עולמיים - אקלים, חלל, אנרגיה, מדע ועוד.

שנחתמו בעשור שלפני כן, אך לא הגיעו למיצוי ולהשלמה. מאז, ועד היום, אנחנו מלווים שורה ארוכה של יוזמות, שמקדמות דמוקרטיה ושלום.

צריך להודות, השלום היום כבר אינו חלק מהלקסיקון הישראלי - הוא הוכה, הוקע והוקא מאוצר המלים, הפך למלה נרדפת לאיזוטריה ולדמויות שוליות, למה ולמי שנס ליחו ושייך לתקופה תמימה שחלפה מן העולם. ובכלל, למה שלום, למי זה טוב, ובעיקר עם מי. יש כאן דור שלם של צעירים, שחוו כל חייהם רק שפיכות דמים, היעדר תקווה, השלמה וייאוש. השבעה באוקטובר, המתקפה האכזרית על אזרחי ישראל והתגובה למתקפה, רק חיזקו את התחושה הזאת, ונראה שזו השעה הרחוקה ביותר משלום, כי זה זמן המלחמה. זמן מלחמת הנצח.

אבל אנחנו מסרבים להתיימשך וממאנים להיכנע להשלמה עם כל מה שרע. אומרים לנו שהשלום נכשל, ואנו משיבים, כי הקיצוניים משני הצדדים חירבו את השלום לפני 30 שנה, אבל מאז היו עוד ועוד מלחמות והן נכשלו הרבה הרבה יותר.

unik נוסדה בשעה קשה, בשיאה של האינתיפאדה השנייה, בזמן משבר כלכלי, בזמן שבו פעולות טרור החרידו את מרכזי הערים, וזעקות שבר נשמעו משני הצדדים. דווקא באותו זמן היינו חלק מיוזמת ז'נבה, שנועדה להניח גרסה שלמה יותר להסכמי אוסלו

ישראל מתגאה בכך שהיא הסטארט-אפ ניישן, עם המוחות היצירתיים ביותר שיש. אז הנה אתגר למוחות היצירתיים - אתם נלחמים היום על הדמוקרטיה הישראלית, מה שבעבר היה מובן מאלין, כמעט מופשט, ועתה כבר פחות. אין ברירה, אלא לבסס ולהגן על הדמוקרטיה מול מי שמבקשים לסדוק אותה. ישראל צריכה להמשיך להיות חלק ממשפחת המדינות הדמוקרטיות, והיא תמשיך להיות כזאת.

כך גם ביחס לשלום, צריך לחזור ולהציג אותו כמטרה שיש לחתור אליה, לדבר עליו, להחזיר אותו לשפה, לקדם אותו, לפרסם אותו, להיות סוכני השינוי והמכירות שלו.

מאשימים את אנשי השלום שהם נאיביים אבל נאיבי באמת הוא מי שחושב שאפשר לקיים חברה חופשית ומשגשגת במלחמה מתמדת. מי שריאלי הוא זה שרואה את המלחמה ואומר - זו בעיה שצריך לפתור. הבחירה בשלום היא לא התעלמות מהסכסוך או טמינת הראש בחול - אלא להפך, היא ההכרה שהוא כאן, שהוא כוגע בנו, שאנחנו צריכים לנסות למצוא דרכים לסיים אותו, וזה שפעם אחת נכשלנו לא אומר שצריך להפסיק אלא להפך - שצריך ללמוד איך לעשות את זה נכון.

חושבים שהשלום אינו אפשרי? שווה להתעדכן - גם בצפון אירלנד חשבו כך, ולאחר 30 שנות סכסוך עקוב מדם, מו"מ בין הצדדים הביא להסכם שלום יציב שמתקיים מאז 1998; ומי האמין שהאפרטהייד יסתיים? גם שם היה מאבק אלים, וגם שם הוא נפתר באמצעות משא ומתן בין המשטר הלבן לבין לבין ה-ANC בהנהגת

נלסון מנדלה, ודרום אפריקה חזרה למשפחת העמים. גם המלחמות האלימות וכשעי המלחמה ביוגוסלביה לשעבר הסתיימו בהסכם מדיני מורכב, והשלום שורר באיזור מאז. כך גם באל סלבדור ב-1992; במוזמביק באותה שנה; בנפאל, לאחר מלחמת אזרחים, ב-2006; בליבריה ב-2003, בצ'ילה שבה הרודן פינודה פינה את מקומו; בקולומביה לאחר 50 שנות לחימה; בין אתיופיה לאריתראה ב-2018, ועוד. הנה, זה אפשרי.

מספרים לנו עד כמה הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא דתי, עמוק, בלתי פתיר, אולי עוד 100 שנה, או אלף שנה. ספסרי הייאוש, שמתפרנסים מהמלחמות, מצליחים לשכנע כי הסכסוך כאן, אין דומה לו בעולם, אולי ביקום. גם אותם צריכים לעדכן, כי כשמדברים עם אסטרונומים על אפשרות של חיים בכוכב אחר ביקום, הם עונים שאין להם ראייה חותכת לכך, אבל כוכב הלכת ששמו 'כדור הארץ' הוא מאוד לא מיוחד ביקום. ואם הוא לא מיוחד, אז במידה כמעט ודאית של ביטחון, אפשר לומר שברחבי היקום חגים מספר עצום של כוכבי לכת אחרים שבהם מתקיימים תנאים דומים להיווצרות חיים.

כך גם ביחס לסכסוך בין הישראלים לבין הפלסטינים מעבר לקו הירוק - גם הסכסוך הזה לא כזה מיוחד, וגם הוא חייב להיפתר. הנה, הישראלים היהודים והפלסטינים אזרחי ישראל מצליחים לחיות ולעבוד יחד כבר 77 שנים בתנאים כמעט בלתי אפשריים. אז אין סיבה, שהישראלים והפלסטינים מעבר לקו הירוק לא יצליחו. פשוט אין סיבה. אנחנו לא כאלה מיוחדים. נשאר רק לדמיין, לרצות, לפעול, ולהשיג. אנחנו,

מצידנו, לא נוותר, כל עוד נשימה באפנו. זו המשימה של החיים שלנו - לקדם שלום ודמוקרטיה במקום המיוחד והלא מיוחד הזה.

תמונה: ניסים דואק